

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษากลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวแบบที่พักสัมผัสนวัฒนธรรมชนบท (Home stay) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research methodology) ที่มุ่งศึกษาพัฒนาการของนโยบายการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดการโดยคนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวเป็นหลัก การดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในบทบาทการเป็นเจ้าของชุมชน, ผู้นำ, เจ้าของบ้าน และการเป็นผู้มีส่วนได้เสีย ในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในชุมชน โดยการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์จากผู้รู้ข้อมูลดี (Key informant) และการสนทนากลุ่ม แล้วนำข้อมูลนั้นมาจัดกลุ่มวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่ออธิบายพัฒนาการของนโยบายจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ วิธีการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์ในการจัดการโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนต่อไป โดยการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งวิธีการดำเนินการเป็น 5 ระยะ ดังนี้

- 3.1 การศึกษาเอกสารเพื่อสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย
- 3.2 การวิจัยเชิงสำรวจเพื่อค้นหาโฮมสเตย์เป็น Best Practices
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ลักษณะเด่นดังนี้ 1) โฮมสเตย์เชิงนิเวศ 2) โฮมสเตย์เชิงวัฒนธรรม 3) โฮมสเตย์เชิงชาติพันธุ์ ประเภทละ 1 แห่ง รวม 3 แห่ง
- 3.3 ศึกษาวิธีการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ทั้ง 3 แห่ง ตามกรอบการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์มาตรฐานไทย 10 ด้าน
- 3.4 กำหนดกลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 3.5 ตรวจสอบกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.1 การศึกษาเอกสารเพื่อสร้างกรอบแนวคิด การวิจัย

การศึกษาข้อมูลเอกสารนอกเหนือจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาจแบ่งเป็นประเภทได้ดังนี้

3.1.1 ข้อมูลจากเอกสารหลัก ได้แก่ ข้อมูลจากเอกสารที่กล่าวถึงนโยบายและการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์โดยตรงและเอกสารที่กล่าวถึงนโยบายการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของประเทศไทย

3.1.2 ข้อมูลจากเอกสารเพิ่มเติม ได้แก่ ข้อมูลจากเอกสารอื่น ๆ ที่ถือเป็นส่วนประกอบในการศึกษา และไม่กล่าวถึงการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์โดยตรง อาทิ เอกสารที่กล่าวถึงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประสพการณ์การทำวิจัยชุมชน สถานที่ท่องเที่ยว ประเพณี กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งที่เป็นเอกสารทั่วไป ตลอดจนรายงานการวิจัยซึ่งเป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศ

โดยนัยนี้การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารจึงทำให้มองเห็นภาพรวมของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ นำไปสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยต่อไป

3.2 การวิจัยเชิงสำรวจเพื่อค้นหาโฮมสเตย์เป็น Best Practices ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีลักษณะเด่นดังนี้ 1) โฮมสเตย์เชิงนิเวศ 2) โฮมสเตย์เชิงวัฒนธรรม 3) โฮมสเตย์เชิงชาติพันธุ์ ประเภทละ 1 แห่ง รวม 3 แห่ง โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.2.1 การเลือกสนามในการศึกษา

การศึกษากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้กรณีศึกษา (Case study) ที่เป็น Best Practices 3 แห่ง จากการสำรวจเบื้องต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโฮมสเตย์ ที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาทั้งหมด 32 แห่ง (<http://homestaythai.org.2552>) (ภาคผนวก ข) ในการศึกษาจึงมีการกำหนดพื้นที่ในการศึกษาเพื่อเป็นตัวแทนในการอธิบายภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการสังเคราะห์รูปแบบและลักษณะเด่นในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ที่มีอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจากการศึกษาข้อกำหนดที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬากำหนดมี 3 ประเภท ดังนี้

3.2.1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) คือการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อการสัมผัสทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ป่าไม้ ทะเล แม่น้ำ สัตว์ป่า ฯลฯ เป็นกิจกรรมหลักในการจัดการท่องเที่ยวในโฮมสเตย์นั้น เช่น การเดินป่า, การล่องแก่ง, การปีนเขา ฯลฯ

3.2.1.2 การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) คือ การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อการเข้าไปสัมผัสกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งมีวิถีชีวิตที่แปลกหรือแตกต่างออกไปจากสังคมส่วน

ใหญ่ ในฐานะของการเป็นชนกลุ่มน้อย (Minority Group) เป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปในชุมชน

3.2.1.3 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) คือ การท่องเที่ยวที่ใช้วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เพื่อตอบสนองความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว อาทิ แหล่งโบราณสถาน สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ประเพณีที่โดดเด่น ฯลฯ

นอกจากการกำหนดพื้นที่ในการศึกษาจากประเภทของการท่องเที่ยวข้างต้นแล้ว การศึกษานี้ได้กำหนดเกณฑ์ในการกำหนดพื้นที่ด้วยการเลือกชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่เป็น Best Practices ดังนี้

1) การจัดแบ่งโฮมสเตย์ทั้ง 32 แห่งที่ขึ้นทะเบียน โฮมสเตย์กับสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว ให้เป็น 3 ประเภทดังที่กล่าวมาข้างต้น

2) การกำหนดคุณลักษณะความเป็น Best Practices ดังนี้

- (1) มีการดำเนินการในรูปของกลุ่มซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชน
- (2) มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ไม่น้อยกว่า 5 ปี นั่นคือจะต้องเริ่ม

ดำเนินการตั้งแต่ในปี 2546

(3) ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

(4) เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวหรือได้รับรางวัลด้านการท่องเที่ยวหรือ

วัฒนธรรม

3) โดยการเก็บข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร อินเทอร์เน็ตและการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยโทรศัพท์ จากข้อมูลข้างต้น นำมาสู่การสังเคราะห์โฮมสเตย์ที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับความเป็น Best Practices 3 ประเภท จำนวน 7 แห่ง

4) การสำรวจพื้นที่จริง ในบทบาทของนักท่องเที่ยว การเก็บข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการ นำไปสู่การสังเคราะห์คุณลักษณะของ Best Practices ซ้ำอีกครั้ง ได้โฮมสเตย์ที่เป็นพื้นที่ศึกษาดังตารางที่ 5

ตารางที่ 3.1 พื้นที่ในการศึกษา

ประเภท	สถานที่	เหตุผลในการเลือก
1. การท่องเที่ยว เชิงนิเวศ	บ้านนุ ไทร	- ดำเนินการในรูปกลุ่มสมาชิกชุมชน
	อ.วังน้ำเขียว	- เริ่มดำเนินการในปี 2546
	จ.นครราชสีมา	- ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ปี 2547 ปี 2549 และปี 2551 - ต้นแบบโฮมสเตย์ 1 ใน 5 ของประเทศไทย จากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว ปี 2547 - ได้รับการเรียกขานว่าสวิตเซอร์แลนด์อีสาน - แหล่งโอโซนอันดับ 7 ของโลก - แหล่งปลูกผักปลอดสารพิษของประเทศไทย
2. การท่องเที่ยว เชิงชาติพันธุ์	บ้าน โลก โกง	- ดำเนินการในรูปกลุ่มสมาชิกชุมชน
	อ.ภูผินารายณ์	- เริ่มดำเนินการในปี 2541
	จ.กาฬสินธุ์	- รางวัลชุมชนดีเด่นประจำปี 2542 จากสำนักวัฒนธรรมแห่งชาติ - ที่ได้รางวัลการจัดการท่องเที่ยวยอดเยี่ยมจาก ททท. ปี 2545 - มีลักษณะของชาติพันธุ์ภูไทชัดเจน - ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ปี 2550 และปี 2552 - รางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวยอดเยี่ยม ประเภทแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ปี 2543 จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย - แหล่งศึกษาดูงานด้านโฮมสเตย์ของประเทศไทย - รางวัล OTOP Village Champion ปี 2549
3. การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม	บ้านปราสาท	- ดำเนินการในรูปกลุ่มสมาชิกชุมชน
	อ.โนนสูง	- เริ่มดำเนินการในปี 2536
	จ.นครราชสีมา	- รางวัลชนะเลิศ PATA GOLD A WARDS ปี 2537 ในภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก - รางวัลชนะเลิศ ASEANTA GOLD A WARDS ปี 2539 ในภาคพื้นอาเซียน - ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยปี 2547 ปี 2549 และ 2551 - โฮมสเตย์ต้นแบบ 1 ใน 5 แห่งของประเทศไทย จากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว ปี 2547 - รางวัล OTOP Village Champion ปี 2549 - แหล่งศึกษาดูงานด้านโฮมสเตย์ของประเทศไทย

3.2.2 การกำหนดแหล่งข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงพัฒนาการของนโยบายการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และกลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ในอดีตที่ผ่านมา และเป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง จึงได้กำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key information) ดังนี้

3.2.2.1 ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำองค์กรเอกชน และเจ้าของบ้านพัก โฮมสเตย์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการรับนโยบายการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ การจัดการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดการบ้านพัก การจัดสรรรายได้ ในฐานะของผู้ที่ปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์โดยตรง มีโอกาสพบและสัมผัสนักท่องเที่ยวโดยตรงจะทราบข้อมูลและความต้องการของนักท่องเที่ยว ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน การจัดการของกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์และความต้องการพัฒนาต่อไป

3.2.2.2 ประชาชนในพื้นที่การศึกษาได้เลือกผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ได้แก่ นายค อบต. ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้นำชุมชน พัฒนาการ กำนัน ผู้อาวุโส เจ้าอาวาส สมาชิก อบต. ตัวแทนร้านค้า สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ฯลฯ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย มองสภาพการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่เกิดขึ้น อีกทั้งสามารถบอกความเป็นมา บริบทชุมชน การประกอบอาชีพ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในด้านต่างๆ

3.2.2.3 นักท่องเที่ยว การศึกษาได้เลือกผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวชุมชน ระหว่างเดือนเมษายน 2549-มีนาคม 2550 การใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวว่า มุมเหตุจูงใจและความต้องการเข้ามาท่องเที่ยว ความเหมาะสมของการจัดพื้นที่ การจัดกิจกรรม ความสวยงามของสถานที่ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และการให้บริการ สิ่งที่นักท่องเที่ยวสนใจและให้ความสำคัญในการมาท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ความคาดหวังและความต้องการในอนาคต และข้อเสนอแนะต่าง ๆ

3.3 การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

3.3.1 เครื่องมือในการวิจัย

3.3.3.1 ผู้ศึกษา ทำหน้าที่ เป็นผู้สังเกต ตั้งคำถาม จดบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดขั้นตอนในการศึกษาสถานการณ์ท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 แห่ง โดยการเข้าไปสอบถามพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยยึดหลักการที่เป็นกลาง คือ มุ่งพิจารณาและวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทั้งจากมุมมองของคนภายนอกและมุมมองของคนในชุมชน โดยมีได้เอากฎเกณฑ์ของ

ทฤษฎีเข้าไปยึดเหยียดหรือตัดสิน แต่ได้ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้นำ ผู้รู้ และสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด

3.3.3.2 แบบสัมภาษณ์ จำนวน 3 ชุด ได้แก่

- 1) ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำองค์กรเอกชน และกลุ่มเจ้าของบ้าน
- 2) กลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่จัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์
- 3) นักท่องเที่ยว

3.3.3.3 แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ ในประเด็นต่าง ๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลในการเข้าไปศึกษาข้อมูลในพื้นที่

3.3.3.4 เทปบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูป ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลและเหตุการณ์ที่สำคัญ และนำมาทบทวนความเข้าใจระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูล

3.3.2 การดำเนินการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดให้ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรเอกชน และตัวแทนชุมชน เจ้าของโฮมสเตย์เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยกรมองสภาพการณ์ และปัญหา รวมทั้งแนวทางที่สะท้อนให้เห็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์จัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ดังนั้นการศึกษาจึงเริ่มศึกษาถึงความเป็นมาของโครงการและสภาพการณ์ท่องเที่ยวในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง เพื่อรวบรวมแนวคิดในการจัดการท่องเที่ยว กระบวนการจัดการ ผลการดำเนินงานปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมกับข้อเสนอแนะของบุคคลในชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เพื่อทำความเข้าใจภาพรวมและบริบทของชุมชน นำไปสู่การวิเคราะห์และพัฒนากลยุทธ์การจัดการโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนต่อไป โดยดำเนินการเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การแนะนำตัวและการสร้างความสัมพันธ์อันดีในชุมชน

- 1) การแนะนำตัวและสร้างสัมพันธ์อันดีในชุมชน การอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยเข้ามาเพื่อทำอะไร การสร้างความคุ้นเคยกับสมาชิกในชุมชน เพื่อความไว้วางใจ
- 2) การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เพื่อผู้วิจัยได้วางแผนในการเก็บข้อมูลให้สอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน
- 3) การศึกษาบริบทชุมชน แผนที่ทางกายภาพชุมชน แหล่งท่องเที่ยวและโครงสร้างทางสังคมในชุมชน ประวัติชุมชน ประชาชนชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากการสร้างสัมพันธภาพจนเกิดความไว้วางใจและคุ้นเคย โดยการสังเกตจากการพูดคุยที่ต่อเนื่องและเป็นเรื่องรามากขึ้น ไม่ถามคำตอบคำเหมือนช่วงแรก ๆ และยินยอมให้ผู้วิจัยร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย เช่น การทำกับข้าว การมอบหน้าที่รับแขก การลงทะเบียน ฯลฯ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่อไปนี้

1) ข้อมูลจากการสังเกต

การสังเกตเป็นวิธีการเก็บข้อมูล โดยเริ่มต้นที่การสังเกตทางกายภาพ อาทิ ภูมิศาสตร์ที่ตั้งชุมชน พื้นที่ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต อาชีพของคนในชุมชน ฯลฯ และการสังเกตเพื่อเติมข้อมูลในส่วนของการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้การสังเกตจะใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – participant observation) ที่ต้องกำหนดบทบาทของผู้วิจัยให้สังเกตพฤติกรรมของผู้จัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ นักท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่น ในฐานะเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ โดยไม่จำเป็นต้องไปร่วมกิจกรรมด้วย อย่างไรก็ตามการสังเกตบางส่วนจะกระทำร่วมกับการสัมภาษณ์ และบางส่วนจะมาจากการร่วมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นในท้องถิ่น ทั้งนี้ประเด็นในการสังเกตดังกล่าวอาจพิจารณาในรายละเอียดดังนี้

(1) การสังเกตที่กระทำร่วมกับการสัมภาษณ์ จะเป็นการสังเกตบุคคลิก สีหน้า อารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อ ความต้องการ ความพึงพอใจ และความเข้าใจในงานของผู้ให้สัมภาษณ์ ขณะทำการสัมภาษณ์ว่ามีความรู้สึกอย่างไร เมื่อตอบคำถาม

(2) การสังเกตในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เป็นการสังเกตอารมณ์ ข้อเหมือน ข้อแตกต่าง ความโดดเด่น และลักษณะบางประการที่น่าสนใจ อันเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เช่น ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น บรรยากาศในงาน ขั้นตอนของกิจกรรม รูปแบบกิจกรรม การโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ การปฏิบัติตามนโยบาย กฎหมาย หรือจริยธรรมการท่องเที่ยว การจัดแสดงตลอดจนการสังเกตตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ว่าคนและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร และมีอะไรน่าสนใจ เป็นต้น

เมื่อมีการสังเกตสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นดังกล่าว จะนำไปสู่การจดบันทึกสิ่งที่ได้สังเกตตลอดจนการบันทึกภาพในบริเวณที่ได้รับอนุญาตพร้อมจัดลำดับเหตุการณ์เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตสามารถเป็นส่วนเติมเต็มข้อมูลเพื่อให้การสังเคราะห์กลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เพื่อก่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด ได้แก่ เข้าใจในการปฏิบัติตามนโยบายการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ วิธีการ

ดำเนินกิจกรรมนั้นก่อให้เกิดความยั่งยืนหรือไม่ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนและนักท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น ปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวกับสมาชิกชุมชน

2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เป็นการเก็บข้อมูลในรูปแบบความคิด ความเชื่อ ความเข้าใจ ความต้องการ และการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ 10 ด้าน ตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย คือ ประกอบด้วย 1)

ด้านที่พัก 2) ด้านโภชนาการและอาหาร 3) ด้านความปลอดภัย 4) ด้านอรรถศาสตร์ไม้ตรีของเจ้าของบ้าน 5) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 6) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม 7) ด้านวัฒนธรรม 8) ด้านการสร้างคุณค่าและมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน 9) ด้านการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์ 10) ด้านการประชาสัมพันธ์โฮมสเตย์ การสัมภาษณ์บุคคลซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานที่ และการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม คือ 1) เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำองค์กรเอกชน และเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ 2) ประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ นายก อบต. ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้นำชุมชน พัฒนาการ กำนัน ผู้อาวุโส เจ้าอาวาส สมาชิก อบต. ตัวแทนร้านค้า สมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน 3) นักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล จะคำนึงถึงความเป็นผู้เชี่ยวชาญและ/หรือบทบาทสำคัญของผู้บอกข้อมูล ซึ่งพิจารณาจากกลุ่มโฮมสเตย์ก่อนและค่อยขยายจากการแนะนำต่อของผู้ให้ข้อมูลอื่น ๆ นอกจากนี้ยังได้มาจากการสัมผัสกับผู้บอกข้อมูลในส่วนของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เนื่องจากการศึกษาให้ความสำคัญกับกิจกรรมภาคสนามเป็นส่วนใหญ่ การสัมภาษณ์ โดยการกำหนดจากประเภทและความสำคัญของผู้ให้ข้อมูล โดยมีได้กำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้แม้การจัดประเภทและความสำคัญของผู้ให้ข้อมูล มีการกำหนดคร่าว ๆ ไม่ได้กำหนดรายชื่อตายตัวหรือบังคับให้ต้องสัมภาษณ์ครบตามที่กำหนดไว้ไม่ เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูล นอกจากการนี้การสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้ขออนุญาตบันทึกเทป และบันทึกภาพการสัมภาษณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

จากเหตุผลที่กล่าวมาวิธีการสัมภาษณ์ข้างต้นจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ซึ่งวิธีการสัมภาษณ์ที่แตกต่างกันดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่แตกต่างกันของคำถาม

1) การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์โดยไม่ต้องมีการนัดหมายหรือขออนุญาต แต่เป็นไปในลักษณะการพูดคุยกันอย่างเป็นธรรมชาติ ผ่านประเด็นคำถามในใจซึ่งไม่จำเป็นต้องลำดับขั้นตอนของคำถาม การสัมภาษณ์ในขณะที่กิจกรรมการท่องเที่ยวดำเนินอยู่ ทำให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความจริงที่ดำเนินการอยู่ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ในประเด็นที่สนใจและต้องการข้อมูลเชิงลึกที่ชัดเจนเพื่ออธิบายในประเด็นที่ต้องการเท่านั้น โดยในการศึกษารั้งนี้ก็มีมุ่งประเด็นการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ 10 ด้าน และกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เพื่อนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์ที่ยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้จะต้องอาศัยประสบการณ์ของผู้สัมภาษณ์ในการเชื่อมโยงหรือรวบรัดประเด็นการสัมภาษณ์ และต้องระวังความรู้สึกของผู้ถูกสัมภาษณ์ด้วย (สุภาวงศ์ จันทวานิช. 2549:75-76)

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลครั้งต่อไป การวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของชุมชนที่ศึกษา โดยนำข้อมูลที่เก็บได้มารวบรวมและทำการแยกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่พร้อมทั้งพิจารณาถึงความพอเพียงและความสมบูรณ์ของข้อมูล โดยเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ ที่ตั้ง ประชากร อาชีพ การคมนาคม และสาธารณูปโภค ฯลฯ รวมทั้งสิ่งดึงดูดใจด้านกายภาพ แหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึง เพื่อวิเคราะห์ถึงความเชื่อมโยงในประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ พัฒนาการของนโยบายการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และกลยุทธ์ที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืน

2) การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันในชุมชนที่ศึกษา พัฒนาการของนโยบายการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และกลยุทธ์ที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ โดยการอธิบายข้อมูลเชิงพรรณนา ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จะถูกสรุปเป็นหมวดหมู่ เพื่อกำหนดกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบข้อมูล

การศึกษานี้ได้ทำการตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ คือการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยทุกครั้งที่มีการเก็บข้อมูล การสังเกต พูดคุยกับประชาชนในชุมชนและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล จะมีการตรวจสอบข้อมูลดังนี้

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) คือการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับมาจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน เวลาต่างกัน นั้นสอดคล้องกันในประเด็นเดียวกัน

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) คือการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยการนำข้อมูลมารวบรวมวิเคราะห์ตีความหมายและเขียนรายงาน แล้วนำมาให้ผู้ให้ข้อมูลอ่านตรวจสอบก่อนจึงแก้ไขเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์

3.4 การกำหนดกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การกำหนดกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืน มีการดำเนินการแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสรุปการศึกษาข้อมูลการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ 8 ด้านตามดัชนีคุณภาพมาตรฐาน โฮมสเตย์ไทยจาก Best Practices ทั้ง 3 แห่ง

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน (SWOT Analysis) จากการศึกษาเอกสาร หลักฐาน แผนพัฒนา เอกสารการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และการลงสนามพื้นที่จัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่เป็น Best Practices ทั้ง 3 แห่ง โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ สามารถวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ที่คุกคามได้ เพื่อทราบสถานภาพของการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืน

การกำหนดกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืน โดยการนำผลวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) การจุดแข็งและโอกาสมากำหนดกลยุทธ์เพื่อสร้างความแข็งแกร่งและนำจุดอ่อนและอุปสรรคมากำหนดกลยุทธ์ที่จะช่วยแก้ไขจุดอ่อนและอุปสรรคให้ลดน้อยลงหรือหมดไป ภายใต้กรอบของความยั่งยืน 4 ด้าน คือ

- 1) การก่อให้เกิดการเคารพ ความหลากหลายทางชีวภาพ และการตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม
- 2) การก่อให้เกิดการตระหนักถึงความหลากหลายของวัฒนธรรม และการตระหนักถึงผลกระทบต่อคนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของ (host) สถานที่ท่องเที่ยว
- 3) การเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน และการจัดการท่องเที่ยวในถิ่นของตน
- 4) เป็นการท่องเที่ยวที่สามารถแบ่งสรรผลประโยชน์แก่รัฐ เอกชน นักท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม

3.5 การตรวจสอบกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การตรวจสอบกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืน ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group) การรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวาง ละเอียดลึกซึ่ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่ม 12 คน (ภาคผนวก ง) ซึ่งเลือกมาจากผู้ให้ข้อมูลหลัก และนักวิชาการ การเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม เป็นการตรวจสอบกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์นั้นมีความสอดคล้อง ปฏิบัติได้จริงในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์หรือไม่ และนำไปสู่ความยั่งยืนหรือไม่ นำไปสู่การพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขเป็นกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

การศึกษาบริบทชุมชน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสาน ประกอบด้วย 19 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุบลราชธานี และ อุบลราชธานี มีพื้นที่ประมาณ 170,226 ตารางกิโลเมตร หรือ 1 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช ภูมิประเทศ ทั้งภาคยกตัวสูงเป็นขอบแยกตัวออกจากภาคกลางอย่างชัดเจนประกอบด้วยเทือกเขาสูงทางทิศตะวันตกและทิศใต้ เทือกเขาทิศตะวันตกมีความสูงเฉลี่ย 500-1,000 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล มียอดเขา ที่สูงที่สุดในภาคอีสานคือ ยอดภูหลวง มีความสูง 1,571 เมตร และภูกระดึงสูง 1,325 เมตร เป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำหลายสาย ได้แก่ แม่น้ำพอง แม่น้ำเลย แม่น้ำพรม แม่น้ำชี และลำตะคอง ทางด้านทิศใต้มีเทือกเขาสันกำแพง และเทือกเขาพนมดงรัก กั้นระหว่างภาคอีสานของไทย กับกัมพูชา และลาว มีความสูงเฉลี่ย 400-700 เมตร ยอดเขาเขียวเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดอยู่ทางตอนใต้ สูงประมาณ 1,292 เมตร ส่วนตอนกลางของภาคมีเทือกเขาภูพานทอดตัวจากเหนือลงสู่ทิศใต้ แบ่งภาคอีสานออกเป็น 2 ส่วน คือ แอ่งโคราช คือ บริเวณแถบลุ่มแม่น้ำชี และแม่น้ำมูล มีพื้นที่ สามในสี่ของภาคอีสานทั้งหมด แอ่งสกลนคร คือบริเวณตอนเหนือของเทือกเขาภูพาน และบริเวณที่ราบลุ่มน้ำโขง

การค้นพบ โครงกระดูก และรอยเท้าไดโนเสาร์บนแผ่นดินทรายที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย และอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ หรือแม้แต่ภาพเขียนของมนุษย์โบราณตามผนังถ้ำ รวมทั้งวัฒนธรรมบ้านเชียง และซากโบราณวัตถุมากมาย ทำให้การขุดค้นหาร่องรอยอารยธรรมในอดีตของดินแดนอันมั่งคั่งแห่งนี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่รู้จัก

แม้ว่าชาวอีสานที่อาศัยอยู่ในที่ราบสูงโคราชนี้ จะประกอบด้วยกลุ่มชนหลายเผ่า เช่น เขมร ลัวะ (กูย) แสก ย้อ ผู้ไทย กะโฮ้ (โซ) รวมทั้ง ไทยโคราช ซึ่งแต่ละเผ่าย่อมมีความแตกต่างกัน แต่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยึดมั่นอยู่ในจารีตประเพณี ที่เรียกว่า "ฮีตบ้าน คองเมือง" และ "ฮีตสิบสอง คองสิบสี่" สอนให้ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ร่วมกิจกรรมสังคมและ งานบุญงานกุศล เป็นประจำ ทำให้การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของกลุ่มชนเหล่านี้มีความสงบสุขตลอดมา ด้วยอุปนิสัยขยันขันแข็ง และสุขภาพ ร่างกายที่สมบูรณ์ จิตใจผ่องใสอ่อนโยน และเวลาที่ว่างจากการทำนา จึงคิดสร้าง สรรค์งาน ศิลป์ในรูปแบบต่างๆ ผ้าไหม ลายสวย ผ้าฝ้ายทอมือที่นับวันจะหายาก ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องจักสาน และเครื่องปั้นดินเผา สร้างรายได้แก่ครอบครัว อีกทางหนึ่ง

ความอุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติที่สวยงามบนยอดเขาสูงหลายแห่ง แหล่งรวมอารยธรรมโบราณนับพันปี ที่ทรงคุณค่า ทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนวัฒนธรรมพื้นบ้าน วิถีชีวิตที่เรียบง่าย และความมีน้ำใจของชาวอีสาน ยังคงเป็นเสน่ห์ที่มัดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนอีสานอย่างต่อเนื่องจวบจนปัจจุบัน

การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นอีกหนึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างต่อเนื่องด้วยเสน่ห์ที่มัดใจนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวที่เปรียบดั่งมิตรภาพ ปัจจุบันมีโฮมสเตย์ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างปี 2547-2552 จำนวน 115 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงมี 32 แห่ง ที่กระจายอยู่ทั่วทั้งพื้นที่ การศึกษากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ นี้ไม่สามารถดำเนินการได้ทั่วทั้งภาคในการศึกษาจึงมีการกำหนดพื้นที่ในการศึกษาในลักษณะของกรณีศึกษา (Case study) เพื่ออธิบายภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยในการเลือกพื้นที่ในการศึกษาโดยใช้ที่ผ่านการสังเคราะห์จากแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยเพื่อกำหนดพื้นที่ในการศึกษาตามกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นจุดดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวเป็น 3 ประเภท ดังนี้

- 1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อการสัมผัสทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ป่าไม้ ทะเล แม่น้ำ สัตว์ป่า ฯลฯ เป็นกิจกรรมหลักในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนโฮมสเตย์นั้น ๆ เช่น การเดินป่า การล่องแก่ง การปีนเขา การล่องแพ ฯลฯ
- 2) การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic tourism) คือ การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อการเข้าไปสัมผัสกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งมีวิถีชีวิตที่แปลกหรือแตกต่างออกไปจากสังคมส่วนใหญ่ ในฐานะของการเป็นชนกลุ่มน้อย (Minority Group) เป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปในชุมชน
- 3) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural tourism) คือ การท่องเที่ยวที่ใช้วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เพื่อตอบสนองความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว เช่น แหล่งโบราณสถาน สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์, ประเพณีที่โดดเด่น ฯลฯ

นอกจากการกำหนดพื้นที่ในการศึกษาจากประเภทของการท่องเที่ยวข้างต้นแล้ว การศึกษานี้ได้กำหนดเกณฑ์ในการกำหนดพื้นที่ด้วยการเลือกชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ที่เรียกว่า Best practices นั่นคือเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอย่างแพร่หลาย มีความน่าสนใจทั้งในด้านพื้นที่และกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 5 ปี ได้รับรางวัลในการจัดการท่องเที่ยว จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย จากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และเมื่อนำเกณฑ์ต่างๆ ในการเลือกพื้นที่ในการศึกษา พบว่ามีโฮมสเตย์ ที่สอดคล้องกับเกณฑ์ 3 แห่ง ประกอบด้วย

- 1) บ้านปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา เป็นโฮมสเตย์ที่มีลักษณะเด่นทางด้านประวัติศาสตร์ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่ปี 2536 นับเป็นเวลากว่า 14 ปี ได้รับรางวัลมากมายดังนี้ 1) รางวัลชนะเลิศ PATA GOLD A WARDS ปี 2537 ในภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก 2)

รางวัลชนะเลิศASEANTA GOLD A WARDS ปี 2539 ในภาคพื้นอาเซียน 3) การรับรองมาตรฐาน
โฮมสเตย์ไทย ปี 2547 ปี 2549 และปี 2551 4) โฮมสเตย์ต้นแบบ 1 ใน 5 แห่งของประเทศ จาก
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 5) รางวัล OTOP Village Champion ปี 2549

2) บ้านโลกโก้ อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ เป็นโฮมสเตย์ที่มีลักษณะเด่นทางด้าน
พันธุ์ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2541 นับเป็นเวลากว่า 9 ปี ได้รับรางวัลมากมายดังนี้ 1)
การจัดการท่องเที่ยวยอดเยี่ยม จาก ททท. ปี 2545 2) รางวัล OTOP Village Champion ปี 2549 3)
การรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ปี 2550 และปี 2552

3) บ้านนุไทร อ.วังน้ำเขียว จ.นครราชสีมา เป็นโฮมสเตย์ที่มีลักษณะเด่นด้านการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เริ่มดำเนินการในปี 2546 ดำเนินการมา 4 ปี ได้รับรางวัล
ดังนี้ 1) การรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ปี 2547 ปี 2549 และ 2551 2) โฮมสเตย์ต้นแบบ 1 ใน
5 แห่งของประเทศ จากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 3) การเรียกขานว่าสวีตเซอร์แลนด์อีสาน 4)
แหล่งไอโซนอันดับ 7 ของโลก 5) แหล่งปลูกผักปลอดสารพิษของประเทศไทย

บริบทชุมชนพื้นที่ Best Practices 3 แห่ง ประกอบด้วย

4.1 บ้านปราสาท

4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของบ้านปราสาท

ที่ตั้ง หมู่ 7 บ้านปราสาทใต้ ตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา
ลักษณะทางโบราณคดี เป็นการขุดค้นพบทางโบราณคดี 3 หลุมขุดค้น อาคารบริการนักท่องเที่ยว 1
หลัง อาคารพิพิธภัณฑ์ 1 หลัง เปิดให้ชมฟรีทุกวัน 06.00-17.00 น.

ปัจจุบันบ้านปราสาทแบ่งการปกครองออกเป็น 3 หมู่บ้าน คือ บ้านปราสาทใต้ หมู่ 7
บ้านปราสาทเหนือ หมู่ 8 บ้านธารปราสาท หมู่ 17 เป็นหมู่บ้านขนาดกลาง ตั้งอยู่บนเนินดินสูง รูปร่าง
เกือบจะเป็นวงรีตามยาวตามนอนตะวันออก – ตะวันตก ขนาดของเนินดินยาวประมาณ 750 เมตร
และกว้างประมาณ 450 เมตร ลาดเอียงไปทางทิศใต้บ้านปราสาทเหนือหมู่ 8 ตั้งอยู่ทางฝั่งทิศเหนือของ
ลำธารปราสาท มีการปลูกสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย พื้นที่โดยรอบเป็นทุ่งนา ทางทิศเหนือมีลำธาร
ปราสาทซึ่งแยกมาจากลำสะแทดอันเป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำมูลไหลผ่าน ถือเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่
มีความสำคัญต่อชุมชนบ้านปราสาท เพราะมีน้ำตลอดทั้งปี

ปี พ.ศ. 2535 บ้านปราสาทใต้ หมู่ 7 และบ้านธารปราสาท หมู่ 17 เป็นที่มีการขุดพบ
โบราณวัตถุสมัยเมื่อ 3,000 ปี จึงได้รับการสนับสนุนจากโครงการอีสานเขียว จัดสรรงบประมาณใน
การจัดเป็นพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งแหล่ง โบราณคดีบ้านปราสาท โดยที่ชาวบ้านปราสาทที่เป็นเจ้าของ
ที่ดินที่ทางกรมศิลปากรดำเนินการขุดค้น ได้ทำการมอบโฉนดที่ดินให้กับกรมศิลปากร ในนามรัฐบาล
ต่อไป การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนให้แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาทเป็นที่ท่องเที่ยวทาง
โบราณคดีที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย ต่อจากบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี จากการพัฒนาให้เป็น

หมู่บ้านท่องเที่ยวตัวอย่างของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยที่ชุมชนได้เข้าใจบทบาทของการท่องเที่ยว รวมทั้งรณรงค์ให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกรักและหวงแหนในฐานะที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งนี้ ร่วมกันรักษาสภาพแวดล้อมในหมู่บ้าน ตลอดจนประเพณี วัฒนธรรม ที่นำศึกษาเรียนรู้ จนได้รับการพัฒนาให้มีการจัดการการท่องเที่ยวแบบที่พักทางวัฒนธรรม (โฮมสเตย์) ขึ้นในปี 2540

1) จำนวนครัวเรือนและประชากร (จากข้อมูล จปฐ. ปี 2549)

2) บ้านปราสาทใต้หมู่ 7 มีจำนวน 125 ครัวเรือน ประชากรรวม 485 คน เป็นชาย 235 คน เป็นหญิง 250 คน

3) บ้านธารปราสาทหมู่ 17 มีจำนวน 88 ครัวเรือน ประชากรรวม 361 คน เป็นชาย 181 คน เป็นหญิง 180 คน

4) ลักษณะสังคมของชาวบ้านปราสาทเช่นเดียวกับสังคมชนบททั่วไป โดยลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวเดี่ยวที่แยกมาจากครอบครัวขยาย ประกอบด้วยสมาชิก 1-2 ชั่วคน คือ พ่อ-แม่ และลูก ส่วนครอบครัวขยาย ประกอบด้วยสมาชิก 3 ชั่วคน คือ ปู่-ย่า ตา-ยาย, พ่อ-แม่ และลูก ครอบครัวที่พบเป็นผลเนื่องมาจากลูกคนใดคนหนึ่งมีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ในยามชรา บางครอบครัวมีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ด้วย การตั้งบ้านเรือนมักจะอยู่เป็นกลุ่มในเครือญาติเดียวกัน มีการช่วยเหลือกันในด้านเศรษฐกิจและพิธีกรรม ชาวบ้านมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นทั้งจากระบบเครือญาติและระบบสังคมที่เกี่ยวข้องกัน แม้ว่าจะไม่ได้เป็นญาติพี่น้องกันก็ตาม ต่างรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่จะต้องให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังจะเห็นได้จาก มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขกทำนา งานบวช งานแต่งงาน งานบุญ หรืองานประเพณีต่างๆ หรือการร่วมกันเป็นกลุ่มองค์กรขนาดเล็กๆ เช่น กลุ่มสตรีสหกรณ์ กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน กลุ่มอาสาสมัครยุวมัคคุเทศก์ เป็นต้น

5) ศาสนา ความเชื่อ และวัฒนธรรมประเพณี

(1) ชาวบ้านนับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อในเรื่องบาป-บุญ นิยมการทำบุญโดยมีการตักบาตร

(2) นำอาหารไปถวายพระ ทั้งในวันธรรมดาและวันพระ ถ้าเป็นวันพระชาวบ้านจะพร้อมใจกัน ไปทำบุญที่วัดแทบทุกครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีประเพณีความเชื่อในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน และชีวิตประจำวัน ในการอยู่ร่วมกันของสังคม ดังจะเห็นได้จากในแต่ละเดือนจะมีกิจกรรมหรืองานพิธีกรรมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ได้แก่

เดือนอ้าย เก็บเกี่ยวข้าว
เดือนยี่ และเดือนสาม นวดข้าวและนำข้าวขึ้นยุ้ง มีการทำขวัญยุ้ง
เดือนสี่ เสร็จสิ้นจากการทำนา ชาวบ้านจะออกไปรับจ้างทำงาน ทั้งใน และ
นอกหมู่บ้าน รวมทั้งการทำเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ไร่ ไร่หรือขาย

เดือนห้า งานสงกรานต์

เดือนหก งานบวช งานแต่งงาน และทำพิธีเช่นศาลาป่า

เดือนเจ็ด งานบวช และเริ่มทำนา

เดือนแปด งานแต่งงาน งานบุญเข้าพรรษา แทนเทียนพรรษา

เดือนเก้า เดือนสุดท้ายของการทำนา

เดือนสิบ ทำบุญตักบาตรสารทไทย

เดือนสิบเอ็ด ทำพิธีเรียกขวัญข้าว หรือขวัญแม่โพสพ

เดือนสิบสอง ประเพณีลอยกระทง และเริ่มเกี่ยวข้าวมา

6) ภาษา ประชากรส่วนใหญ่พูดภาษาโคราช บางส่วนใช้ภาษาอื่นๆ (เฉพาะเขย-สะไก้)

7) การแต่งกาย ชายนุ่งกางเกง หลวมๆ สวมเสื้อสุภาพ

8) การศึกษา และศาสนา มีการจัดการศึกษา 3 ส่วน ดังนี้

(1) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง รับเด็กอายุตั้งแต่ 2.5-4 ปี

(2) โรงเรียนบ้านธารปราสาท (สังกัด สปฐ.) เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล ปีที่ 1 ถึง
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 รับเด็กอายุตั้งแต่ 4-14 ปี

9) ศาสนา มีวัด 1 แห่ง คือ วัดบ้านปราสาท

10) การรวมกลุ่มของชาวบ้าน ชาวบ้านทั้งหมด 7, หมู่ 8 และหมู่ 17 ได้รวมกลุ่มกันเพื่อ
ประกอบอาชีพเสริมและทำประโยชน์ร่วมกัน ได้แก่

(1) กลุ่มสตรีสหกรณ์ (ผลิตหัตถกรรมจากต้นกก) ทำกระเป๋า ทำเสื่อ ทำแพม ทำ

หมวก

(2) กลุ่มทำขนมและอาหาร

(3) กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน (ผลิตของใช้จากกะลามะพร้าว และส่วนต่างๆ ของต้น

ตาล ต้นธูปฤาษี)

(4) กลุ่มทอผ้าและเลี้ยงไหม

(5) กลุ่มผลิตและเล่นดนตรีไทยพื้นบ้าน

(6) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

(7) กลุ่มโฮมสเตย์บ้านปราสาท

4.1.2 ประวัติชุมชน

บ้านปราสาทเป็นแหล่งโบราณคดี ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่บ้านปราสาทหมู่ 7 และหมู่บ้านธารปราสาทหมู่ 17 ตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 45 กิโลเมตร และเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อกับอำเภอพิมาย ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอย่างอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ทำให้ชุมชนบ้านปราสาทมีข้อได้เปรียบในด้านทำเลที่ตั้ง ในทางตรงกันข้ามพื้นที่โดยรอบชุมชนซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นที่นาสลับกับต้นไม้ใหญ่ ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ต้องอาศัยพื้นฐานทางวัฒนธรรม (Culture Base) เป็นสำคัญ

ประชากรของบ้านปราสาทเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนมานานแต่ดั้งเดิม จึงมีจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของ ดูแลและรักษาสมบัติของชุมชน อย่างเช่น แหล่งโบราณคดีซึ่งถือเป็นจุดท่องเที่ยวหลักที่มีการจัดแสดง โครงกระดูกมนุษย์โบราณ และ โบราณวัตถุให้นักท่องเที่ยวได้ชม รวมถึงพิพิธภัณฑ์ซึ่งตั้งอยู่บริเวณกลางชุมชน จัดแสดงเครื่องใช้ไม้สอย ประเพณีและพิธีกรรมของชาวบ้านในสมัยปัจจุบัน อีกส่วนหนึ่งจัดแสดงเครื่องใช้และเครื่องประดับของชาวบ้านปราสาทในสมัยอดีต นอกจากนั้นยังมีจุดท่องเที่ยวในชุมชนและนักท่องเที่ยวด้วย เช่น ศูนย์หัตถกรรม ศูนย์ทอผ้า และศูนย์ดนตรีไทย เป็นต้น บ้านปราสาทเป็นแหล่งโบราณคดีที่ขุดแต่งใหม่เป็นแห่งที่ 2 ต่อจากบ้านเชียง ที่มีลักษณะเป็นพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง จากการขุดแต่งหลุมพบ โครงกระดูกมนุษย์ที่มีสภาพสมบูรณ์ หันศีรษะไปทางทิศต่างๆ มีการฝังภาชนะดินเผาแบบเคลือบ โคลนสีแดง แบบลายเชือกทาบ เครื่องประดับต่างๆ เช่น กำไล เปลือกหอย ลูกปัด แหวนสำริด กำไลสำริด เครื่องประดับศีรษะทำด้วยสำริด เป็นต้น จากหลักฐานที่ได้ค้นพบสันนิษฐานว่า บ้านปราสาทมีชุมชนอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์มาจนถึงสมัยประวัติศาสตร์ที่มีหลักฐานของกลุ่มวัฒนธรรมแบบทวารวดีและแบบเขมรโบราณ ระยะเวลาอยู่ในช่วงระหว่าง 2,500-3,000 ปีมาแล้ว โดยแต่ละชั้นดินที่ขุดพบ โครงกระดูกจะมีอายุแตกต่างกัน คือชั้นที่ลึกที่สุดประมาณ 5.5 เมตร อายุประมาณ 3,000 ปี และชั้นกลางประมาณ 5 เมตร อายุราว 2,500 ปี จนถึงชั้นบนสุดจะพบภาชนะยุคพิมายค่า ประมาณ 1,000 ปี ในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีความอุดมสมบูรณ์จนทำให้เกิดการตั้งชุมชนต่อเนื่องกันมา โดยตลอด นอกจากจะเป็นแหล่งโบราณคดีที่น่าสนใจแล้วทางทิศเหนือของหมู่บ้านมีลำน้ำซึ่งเกิดจากต้นน้ำเขาใหญ่ไหลผ่านชื่อว่า “ลำธารปราสาท” ซึ่งถือเป็นลำน้ำศักดิ์สิทธิ์ 1 ใน 9 ของแหล่งน้ำสำคัญที่ใช้ประกอบพิธีสำคัญของประเทศ โดยครั้งแรกเมื่องานพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ในปีพ.ศ. 2493 และปีพ.ศ. 2542 ตามลำดับอีกด้วย เพื่อให้แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาทมีความพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จึงเริ่มการดำเนินการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวก โดยสนับสนุนงบประมาณจาก โครงการอีสานเขียวจำนวน 9 ล้านบาท ให้กรมศิลปากรดำเนินการขุดค้นและขุดแต่งหลุมโบราณคดี ก่อสร้าง โครงสร้างปกคลุมหลุมโบราณคดี 3 หลุม ทำถนนเข้าหมู่บ้านและตลอดเส้นทางที่ผ่านตามหลุมทั้งสาม ระยะทางประมาณ 3,400 เมตร

สร้างอาคารศูนย์บริการข่าวสารนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังได้จัดโครงการสร้างเสริมอาชีพหัตถกรรม โดยได้รับการสนับสนุนวิทยากรจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม มาฝึกอบรมในด้านการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์หัตถกรรม โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ทำจากเสื่อกก เช่น การทำแฟ้ม , กระเป๋า , หมวก เป็นต้น

คำขวัญ

ธารปราสาทไหลริน	เที่ยวถิ่นอารยธรรม
มีหัตถกรรมพื้นบ้าน	แหล่งโบราณศึกษา
การทอผ้างานฝีมือ	สิ่งลือชื่อวงมโหรี
กลุ่มสตรีทำขนม	ตั้งชมรมสหกรณ์ยา
ศูนย์พัฒนาเด็กฝรั่งรู้จัก	จัดที่พักโฮมสเตย์.

4.1.3 จุดเริ่มการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

แหล่งพักชุมชน(โฮมสเตย์) บ้านปราสาทเริ่มเมื่อ พ.ศ. 2536 หลังขุดค้นแหล่งโบราณคดีเสร็จทั้ง 3 หลุม ททท.มีนโยบายที่จะเผยแพร่แหล่งโบราณคดีให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศได้รู้จักและมาศึกษาแหล่งโบราณคดี ด้วยวิธีจัดนักศึกษาทั้ง 4 ภาคของประเทศไทยเป็นตัวแทนมาพักแรมกับชุมชนชาวบ้านปราสาท ครั้งนั้นมีอาสาสมัครรับนักศึกษาเข้าพักจำนวน 40 หลังคาเรือน มีนักศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาพักกับชุมชนปีละ 2 ครั้ง หลังปีภาคเรียนเข้ามาพักแรมตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 ถึงปี พ.ศ.2539 รวม 4 ปีเต็ม ชาวชุมชนบ้านปราสาทมิได้ค่าตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น พักฟรีกินฟรีโดยพักครั้งละ 2 คืน 3 วัน ทั้งนี้ชุมชนก็พอใจเป็นอย่างยิ่งเพื่อหมู่บ้านและประเทศชาติ ดังนั้น ททท. เห็นว่าชุมชนมีความพร้อมและเข้มแข็งพอที่จะนำนักท่องเที่ยวเข้ามาพักได้แล้ว จึงได้จัดหาผู้นำชุมชน คณาจารย์ ประธานอบต. ไปศึกษาดูงานที่หมู่บ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อปี 2540 หลังจากกลับจากดูงานที่หมู่บ้านคีรีวง ผู้นำชุมชนได้นัดประชุมชาวบ้านหาผู้สมัครเป็นสมาชิกแหล่งพักชุมชน (Home Stay) คราวนั้นมีผู้สมัครเป็นสมาชิก 14 หลังคาเรือน และได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาในเวลาเดียวกัน โดยมีประธาน เลขานุการ-เหรัญญิก ผู้ประสานงาน ประชาสัมพันธ์ กรรมการตามลำดับ จากนั้น ททท. ได้นำนักท่องเที่ยวเข้ามาพักเพื่อเปิดตัวเป็นทางการ โดยคิดค่าพักคนละ 250 บาทต่อคนต่อคืน พร้อมอาหาร 2 มื้อ และค่ากิจกรรมคนละ 2,500 บาท มีนักท่องเที่ยวเข้ามาพักเดือนละหลายคณะ ต่อมาเมื่อปี 2542 ค่าที่พักคนละ 250 บาทต่อคนต่อคืนอยู่ไม่ได้ จึงได้ประชุมสมาชิกเพื่อปรับค่าที่พักเป็น 300 บาทต่อคนต่อคืน ค่ากิจกรรมยังเหมือนเดิม ปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างถาวรเป็น 35 หลังคาเรือน ยังรับนักท่องเที่ยวเข้าพักทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศอย่างสม่ำเสมอจนถึงปัจจุบัน

4.1.4 ระเบียบข้อบังคับกลุ่มโฮมสเตย์บ้านปราสาท

เพื่อให้การบริหารจัดการกลุ่มโฮมสเตย์บ้านปราสาท ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น ให้มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรม เพื่อส่งเสริมอาชีพ เพิ่มรายได้จากการจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของท้องถิ่น ภายใต้อำนาจในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ไว้อย่างยั่งยืน คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มจึงได้กำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่ม ไว้ดังนี้

ข้อที่ 1 ระเบียบข้อบังคับนี้เรียกว่า “ระเบียบข้อบังคับกลุ่มโฮมสเตย์บ้านปราสาท”

ข้อที่ 2 ที่ทำการกลุ่มโฮมสเตย์บ้านปราสาท เลขที่ 282 หมู่ 7 ต.ธารปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา

ข้อที่ 3 ระเบียบข้อบังคับนี้ใช้ตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อที่ 4 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านปราสาท

1) ให้ชุมชนบ้านปราสาทเป็นตัวอย่างของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่พิทักษ์

วัฒนธรรม

2) ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษา และเรียนรู้ถึงชีวิต วัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียม

ประเพณีที่ค้ำจุนของชุมชนบ้านปราสาท ที่ได้รับสืบทอดยาวนานกว่าหลายร้อยปี

3) ให้ชุมชนได้มีอาชีพเสริมและมีรายได้จากการจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของท้องถิ่นตนเอง ภายใต้อำนาจในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น ไว้อย่างยั่งยืนตลอดไป

ข้อที่ 5 คุณสมบัติของสมาชิก

1) เป็นผู้ที่มีที่อยู่อาศัยในหมู่ที่ 7, 17 ต.ธารปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา

2) เป็นผู้ที่มีอุดมการณ์มุ่งเพื่อความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเป็นเจ้าของบ้านที่ค้ำจุน อนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) เป็นผู้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ และระเบียบข้อตกลงของกลุ่ม

4) เป็นผู้ที่คณะกรรมการกลุ่มและสมาชิก 2 ใน 3 ได้มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก

ข้อที่ 6 การสมัครเป็นสมาชิกยื่นทำขอเป็นสมาชิกกลุ่มได้ที่คณะกรรมการกลุ่ม

1) ผู้มีคุณสมบัติตามข้อที่ 5 สามารถยื่นความจำนงหรือสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มได้ทุก ครั้งในวันประชุมกลุ่ม

2) คณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม 2 ใน 3 เป็นผู้พิจารณาว่าจะรับบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิกโดยชอบธรรม

3) เมื่อคณะกรรมการพิจารณาคุณสมบัติตามข้อที่ 5 และเห็นสมควรรับบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิก ให้แจ้งบุคคลนั้นทราบและเริ่มให้ปฏิบัติตามข้อบังคับกลุ่ม ข้อตกลงกลุ่มในวันรุ่งขึ้น

ข้อที่ 7 สมาชิกขาดหรือพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ดังนี้

- 1) ตาย
- 2) ลาออก และได้รับอนุญาตให้ลาออกจากคณะกรรมการกลุ่ม
- 3) วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน หรือถูกสารสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
- 4) ที่ประชุมใหญ่ สมาชิก มีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียง 2 ใน 3 ของผู้เข้าร่วมประชุม
- 5) จงใจฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ และระเบียบข้อตกลงของกลุ่ม
- 6) จงใจล่วงละเมิดหรือกระทำการใดๆ ในลักษณะอันก่อให้เกิดการเสียหายแก่

ผู้รับบริการ ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

- 7) มีลักษณะหรือมีคุณสมบัติไม่ตรงกับข้อที่ 5

ข้อที่ 8 ผู้ที่ขาดจากการเป็นสมาชิกภาพอาจยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกใหม่ได้ เมื่อมีคุณสมบัติตามข้อที่ 5

ข้อที่ 9 คณะกรรมการกลุ่มประกอบด้วย ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ เหรัญญิก ปฏิคม ผู้ช่วยปฏิคม ประชาสัมพันธ์ 2 คน ฝ่ายสถานที่ ผู้ช่วยฝ่ายสถานที่ และ กรรมการ 5 คน

ข้อที่ 10 กรรมการมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี มีคณะกรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ภายใน 15 วัน นับแต่วันพ้นจากตำแหน่งตามวาระ หรือหากมีกรรมการคนหนึ่งคนใดลาออกจากตำแหน่ง ให้มีการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างภายใน 30 วัน กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับคัดเลือกอีกครั้ง แต่ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน

ข้อที่ 11 คุณสมบัติของคณะกรรมการให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับข้อที่ 5 และระเบียบข้อตกลงของกลุ่ม

ข้อที่ 12 คณะกรรมการของกลุ่มมีหน้าที่ ดังนี้

- 1) บริหารจัดการกลุ่ม ตรวจสอบกำกับดูแลและจัดสรรผลประโยชน์ของกลุ่ม
- 2) ออกระเบียบข้อบังคับหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารกลุ่ม
- 3) รับสมัครสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก
- 4) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการกลุ่มกำหนด หรือมอบหมาย

ข้อที่ 13 ประธานกรรมการกลุ่มมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- 1) เป็นประธานในการประชุมคณะกรรมการกลุ่ม
- 2) เรียกประชุมคณะกรรมการกลุ่ม
- 3) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการกลุ่มเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามมติ

หรือตามที่คณะกรรมการกลุ่มมอบหมาย

- 4) ปฏิบัติงานหน้าที่อื่นๆ ตามข้อบังคับและมติของคณะกรรมการกลุ่ม

ข้อที่ 14 ให้รองประธานกรรมการกลุ่มทำหน้าที่แทนประธานกรรมการกลุ่ม เมื่อประธานกรรมการกลุ่มไม่อาจสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือเมื่อประธานกรรมการกลุ่มมอบหมายให้ทำการแทน

ข้อที่ 15 ถ้าประธานกรรมการกลุ่มและรองประธานกรรมการกลุ่ม ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ในคราวเดียวกัน ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการกลุ่มคนใดคนหนึ่งเป็นประธานสำหรับการประชุมคราวนั้น

ข้อที่ 16 เற்றுณีกกลุ่มมีหน้าที่รวบรวมจัดเก็บ ดูแลรักษาเงินทุน และรายได้ของกลุ่ม รวมทั้งการจัดทำบัญชี พร้อมทั้งควบคุมการใช้จ่ายเงินของกลุ่มให้เป็นไปอย่างรอบคอบ และเกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อที่ 17 เลขานุการกลุ่ม มีหน้าที่ติดต่อประสานงานทั่วไป นัดประชุมกรรมการกลุ่ม จัดและทำบันทึกรายงานการประชุม ตลอดจนรายงานผลการดำเนินงานของกลุ่ม

ข้อที่ 18 ประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ผลิตเอกสาร ส่งพิมพ์ ให้ข่าวกิจกรรมของกลุ่มแก่กลุ่มเป้าหมาย สมาชิก และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข้อที่ 19 ปฏิคม มีหน้าที่ต้อนรับผู้ที่มาใช้บริการโดยรวมของกลุ่ม

ข้อที่ 20 ฝ่ายสถานที่ มีหน้าที่จัดเตรียมสถานที่ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม หรือที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม

ข้อที่ 21 คณะกรรมการกลุ่มอื่นๆ ให้มีหน้าที่ตามคณะกรรมการกลุ่มกำหนดมอบหมาย

ข้อที่ 22 คณะกรรมการกลุ่มต้องเข้าร่วมประชุมกลุ่มอย่างน้อยครั้งหนึ่งของคณะกรรมการทั้งหมด จึงจะองค์ประชุม

ข้อที่ 23 การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุม ให้ถือเสียงข้างมากและกรรมการหนึ่งคน ให้มีเสียงหนึ่งเสียง ไสกรณีคะแนนเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มอีกหนึ่งเสียง หรือผู้ชี้ขาด

ข้อที่ 24 การจองที่พักควรแจ้งล่วงหน้า 1 สัปดาห์

ข้อที่ 25 การจ่ายเงินค่าที่พักต้องจ่ายทั้งหมดก่อนคณะท่องเที่ยวใดๆ เดินทางกลับ

ข้อที่ 26 ถ้าเข้าพักเป็นกลุ่มคณะ จะได้พักแยกเป็นหญิง-ชาย

ข้อที่ 27 ห้ามผู้เข้าพักทะเลาะวิวาท หรือก่อความรำคาญให้แก่ผู้อื่น คณะกรรมการขอสงวนสิทธิในการบอกเลิกการบริการเข้าพัก

ข้อที่ 28 แหล่งที่มาของกองทุนกลุ่ม

1) เงินสมทบเข้ากลุ่มฯ หลังคาเรือนละ 100 บาท ต่อการเข้าพักของนักท่องเที่ยวแต่ละ

ครั้ง

2) เงินบริจาคทั่วไปของนักท่องเที่ยว

ข้อที่ 29 ให้สมาชิกกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเป็นผู้รักษาการตามระเบียบข้อบังคับนี้

ข้อตกลงของกลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์บ้านปราสาท

- 1) ผู้สมัครเป็นสมาชิกต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ ด้วยคะแนน 2 ต่อ 3 ส่วน
- 2) สมาชิกต้องมีความพร้อม บ้านต้องมั่นคง ห้องต่างๆ ต้องสะอาดและเหมาะสมที่จะรับนักท่องเที่ยว
- 3) มีการนัดประชุม สมาชิกต้องมาประชุมทุกครั้ง หากมีความจำเป็นต้องแจ้งให้คณะกรรมการทราบทุกครั้ง
- 4) สมาชิกคนใดขาดประชุม ที่ประชุมถือว่าผู้นั้น ไม่ประสงค์จะรับนักท่องเที่ยว เว้นแต่ได้แจ้งให้คณะกรรมการทราบแล้ว
- 5) สมาชิกต้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ผู้เสียสละส่วนตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม
- 6) สมาชิกจะได้รับนักท่องเที่ยวหรือไม่ก็ตาม จะต้องทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ร่วมต้อนรับ ทำบายศรีสู่ขวัญ และกิจกรรมอื่นๆ
- 7) เมื่อมีการประชุมจัดผู้เข้าพักแล้ว ผู้เข้าพักหลังใดเกินจำนวนให้อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการที่จะจ่ายค่าตอบแทนให้เจ้าของบ้านพัก
- 8) สมาชิกทุกหลังควรเรือนห้ามนำผู้เข้าพักดื่มสุราและเล่นการพนัน
- 9) เมื่อสมาชิกรับนักท่องเที่ยวเข้าพัก ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ดูแลความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยวเป็นพิเศษ จนกว่าผู้เข้าพักจะเดินทางกลับ
- 10) สมาชิกใดก่อความไม่สงบ สร้างความวุ่นวายภายในกลุ่ม คณะกรรมการมีอำนาจที่จะเชิญออกจากที่ประชุม หากปฏิบัติเช่นเดิมเกินกว่า 3 ครั้ง ให้คณะกรรมการพิจารณาให้ออกจากสมาชิกได้ตามข้อบังคับของกลุ่ม
- 11) หากมีนักท่องเที่ยวมาพักเพื่อหาข้อมูล ก่อนที่จะนำนักท่องเที่ยวคณะใหญ่เข้าพักให้อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการ จัดให้พักตามความเหมาะสม
- 12) สมาชิกใดฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับหรือไม่ปฏิบัติตาม คณะกรรมการมีอำนาจดำเนินการได้ตามความเหมาะสม

ข้อตกลงของผู้เข้าพักโฮมสเตย์บ้านปราสาท

- 1) เมื่อจะเข้าพักโฮมสเตย์ ผู้เข้าพักต้องลงทะเบียนก่อนเข้าพักทุกครั้ง โดยเจ้าของบ้านพักต้องจัดทำทะเบียนไว้

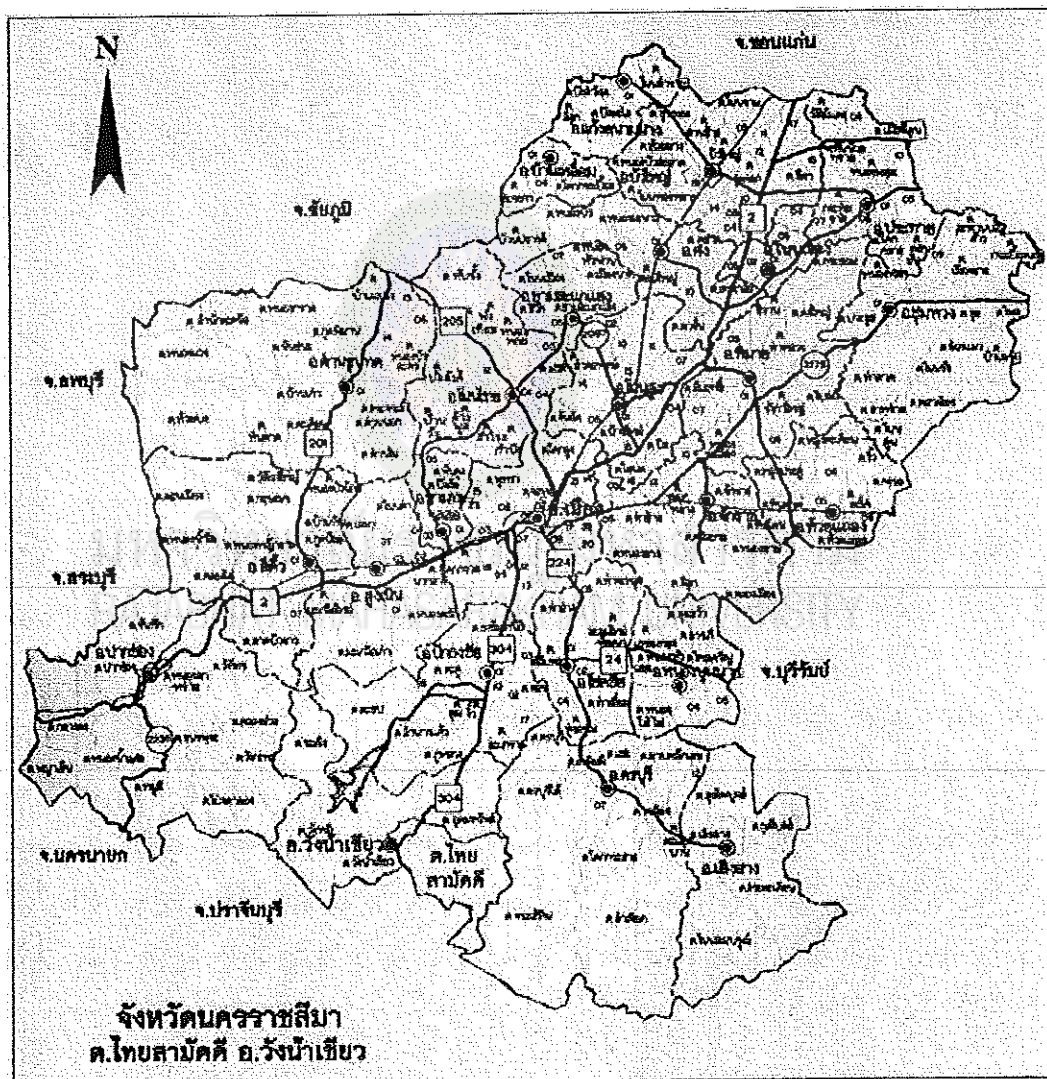
- 2) ห้ามผู้เข้าพักโฮมสเตย์พกพาอาวุธและยาเสพติดทุกชนิดเข้าบ้านพัก
- 3) ห้ามผู้เข้าพักโฮมสเตย์ก่อความวุ่นวาย ทำให้เกิดความรำคาญแก่เจ้าของบ้านพัก

โฮมสเตย์

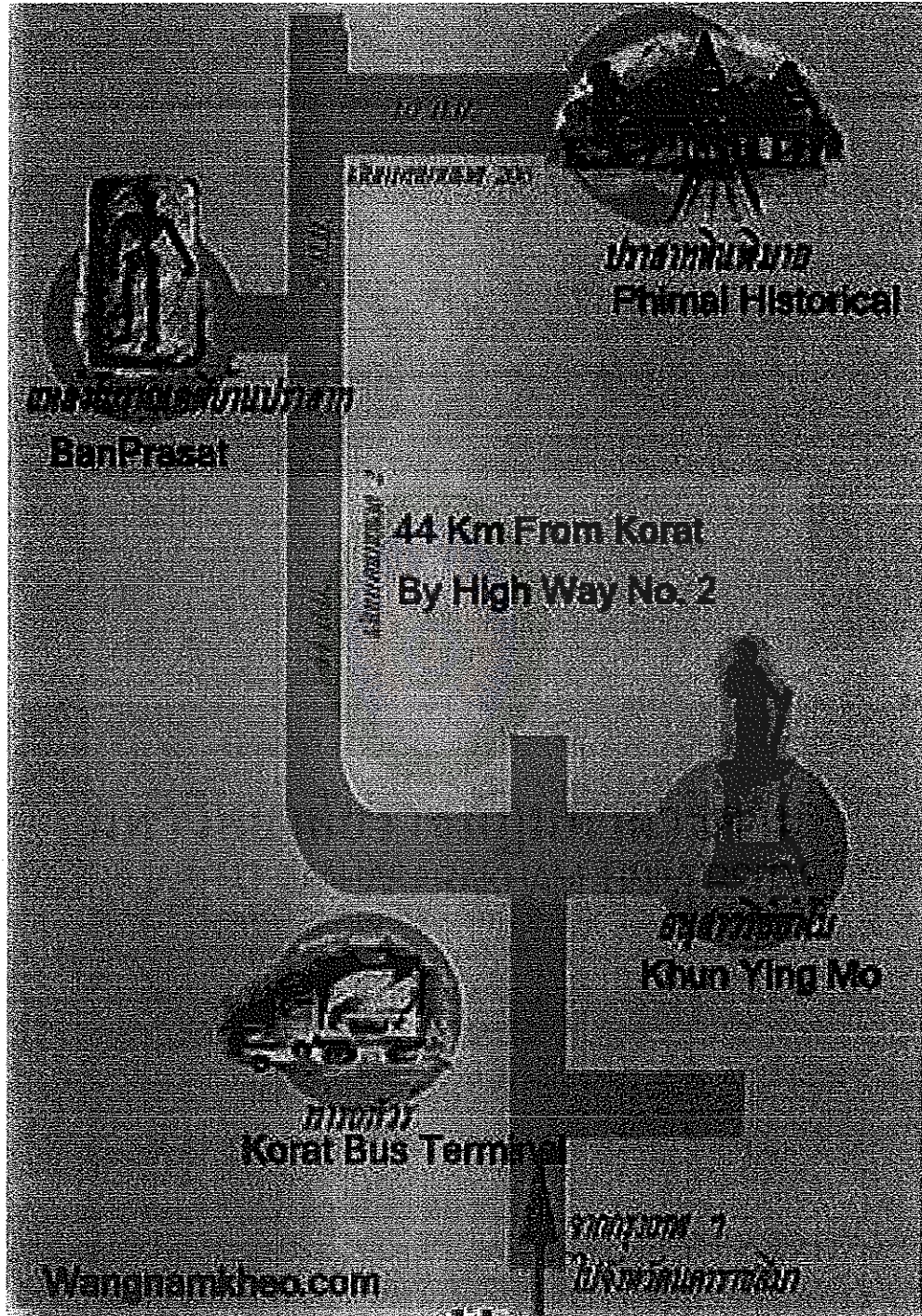
- 4) ห้ามผู้เข้าพักโฮมสเตย์ออกจากบ้านพักในยามวิกาลเพียงลำพัง โดยไม่มีเหตุอันควร
- 5) ห้ามผู้เข้าพักโฮมสเตย์จับกลุ่มดื่มสุราและเล่นการพนัน อันจะก่อให้เกิดความเสียหาย

ต่อบ้านพักโฮมสเตย์

- 6) ผู้เข้าพักโฮมสเตย์นำทรัพย์สินสิ่งของมีค่าติดตัวมา ควรแจ้งให้เจ้าของบ้านพัก ทราบ หากไม่แจ้งและเกิดความเสียหาย เจ้าของบ้านพักจะไม่รับผิดชอบ

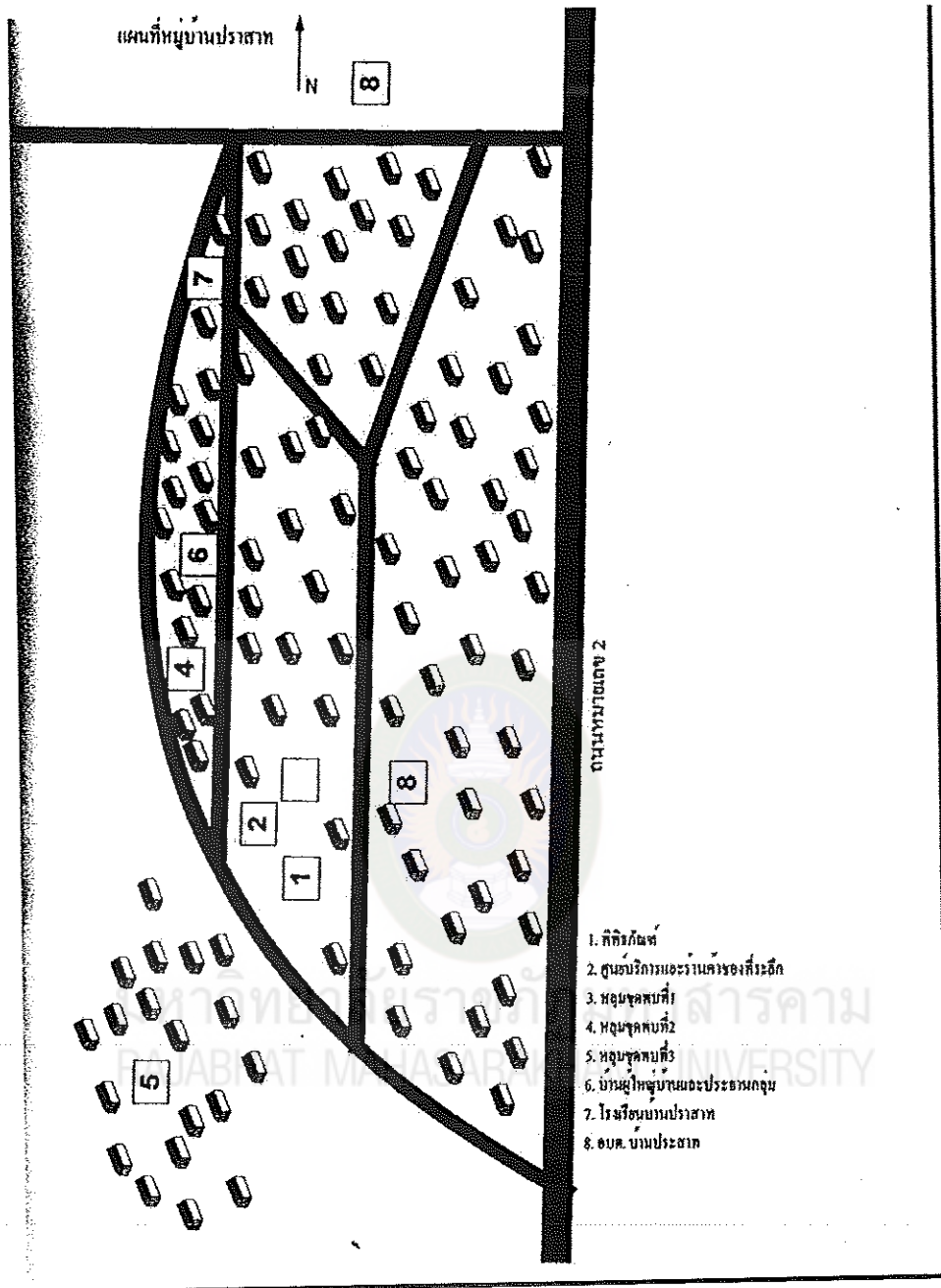

ภาพที่ 4.1 แผนที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
ที่มา : www.sabuy.com. 2553

ภาพที่ 4.2 แผนที่โฮมสเตย์บ้านปราสาท จังหวัดนครราชสีมา

ที่มา : www.sabuy.com. 2553

ภาพที่ 4.3 แผนที่โฮมสเตย์บ้านปราสาท จังหวัดนครราชสีมา

4.2 บ้านโคกโค้ง

4.2.1 ข้อมูลพื้นฐานบ้านโคกโค้ง

บ้านโคกโค้ง หมู่ 5 ตำบลกุดหว้า ตั้งอยู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของที่ตั้งที่ว่าการ ระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอ 19 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงเชิงเขา มีภูเขา ล้อมรอบ 3 ด้าน คือ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก และทิศเหนือ อาณาเขตมี ดังนี้

ทิศเหนือ	จรดภูหลังเต่า
ทิศใต้	จรดบ้านนาไคร้
ทิศตะวันออก	จรดภูถ้ำเม่น
ทิศตะวันตก	จรดภูมะตูม

บ้านโคกโค้งจัดตั้งเป็น หมู่บ้าน อพป. และหมู่บ้าน ทส.ปช. (ไทยอาสาป้องกันชาติ) มี จำนวนครัวเรือน 130 หลังคาเรือน ประชากร 624 คน เป็นชาย 321 คน เป็นหญิง 303 คน ปัจจุบัน มีนายสีเทือก ไตระวงษ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน อยู่ในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหาร ส่วนตำบลกุดหว้า อำเภอภูผามาศ จังหวัดอุดรธานี

กลุ่มผู้นำองค์กรชาวบ้านในหมู่บ้าน แบ่งออกได้ดังนี้

- 1) กลุ่มผู้นำทางการ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหาร ส่วนตำบล อสม. กลุ่มสตรี เจ้าอาวาส อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านโคกโค้ง บทบาท/หน้าที่ เป็นผู้ ประสานระหว่างข้าราชการกับชาวบ้านในพื้นที่ เป็นผู้ไกล่เกลี่ยปัญหา ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพื่อหาข้อ ยุติ เป็นผู้ประสานงานการพัฒนาหมู่บ้าน กับหน่วยงานราชการ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 2) เป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ
- 3) กลุ่มผู้นำไม่เป็นทางการ จะเป็นผู้นำในพิธีการ เช่น ขะจ้ำ หมอเหยา ซึ่งจะมีการรับ สืบทอดผู้นำจากบรรพบุรุษ หรือเป็นผู้อาวุโสที่ชาวบ้านให้การยอมรับ โดยการคัดเลือกซึ่งพิธีกรรม นั้น ได้แก่ พิธีเหยา พิธีเลี้ยงผีเชื้อ พิธีเลี้ยงเจ้าปู่ เจ้าตา หรือพิธีเลี้ยงหอมเหล็กดี

4.2.2 ประวัติการตั้งหมู่บ้าน

เมื่อปี พ.ศ. 2532 ได้มีชาวบ้านคำเฮ้ (โนนน้ำคำ) ตำบลหนองสูง อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร (ปัจจุบัน) ได้อพยพ 2 ครอบครัวประมาณ 19 คน โดยมีนายอุปชัยเป็นหัวหน้า ได้มาตั้งหมู่บ้านอยู่ทางตะวันออกของหมู่บ้านโคกโค้งปัจจุบัน เรียกชื่อว่า “หมู่บ้านทุ่งบักเฒ่า” ต่อมา อีก 2 ปี ได้มีชนเผ่ากุลาประมาณ 10 คน ได้อพยพเข้ามาสมทบ พวกกุลาเหล่านี้ได้นำฝิ่นเข้ามาใน หมู่บ้าน และมีการปล้นจี้ชาวบ้านเขตละแวกใกล้เคียงสร้างความเดือดร้อนเป็นอันมากทางการจึงได้ เข้ามาปราบปราม พวกกุลาได้หลบหนีไปชาวบ้านจึงได้อพยพกลับถิ่นเดิม คือ บ้านคำเฮ้ บ้านทุ่งบัก เฒ่าจึงเป็นบ้านร้าง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2449 ชาวบ้านคำเฮ้ที่เคยอาศัยอยู่บ้านทุ่งบักเฒ่า ได้รวบรวมพรรคพวก และรวบรวมเงินคนละ 1 บาท เพื่อเป็นค่าเดินทางไปตั้งหมู่บ้านใหม่ ขึ้นกับพระยาชัยสุนทรที่มณฑลอุดร ทางการใช้ชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า “บ้านโคกโก่ง” และมีนายเจ้าชิน เป็นผู้ใหญ่บ้านได้สองปี ก็ถูกฆ่าตาย นายกินรีได้เป็นผู้ใหญ่บ้านต่อมา สองปีต่อมาชาวบ้านได้ล้มป่วยตายโดยไม่รู้สาเหตุ ชาวบ้านจึงได้ตกลงกันย้ายบ้านมาอยู่ทางทิศเหนือคนละฟากทุ่งนาซึ่งเป็นที่ตั้งหมู่บ้านปัจจุบัน ตรงกับปี พ.ศ. 2458 ในปี พ.ศ. 2460 นายโพธิ์ อาจวิชัย เป็นผู้ใหญ่บ้าน และนายสวย ทองดี เป็นผู้ใหญ่บ้านในลำดับต่อมา

ในปี พ.ศ. 2477 ได้มีประชาชน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโคกโก่ง ห้วยแดง ชุมชี่ียง ได้รับความเดือดร้อน ในการติดต่อกับทางราชการ เนื่องระยะทางอยู่ไกล จึงได้ตกลงกันขอแยกออกจากอำเภอภูคาหาร จังหวัดนครพนม (สมัยนั้น) มาขึ้นกับตำบลจุมจัง อำเภอภูจินารายณ์ มีนายอำเภอชื่อขุนศรีสุภพัฒน์ และอำเภอภูจินารายณ์ ขึ้นกับจังหวัดมหาสารคามโดยมีปลัดอำเภอภูคาหารฝ่ายขวาชื่อนายพราย เป็นผู้แบ่งเขต ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2482 ทางราชการจึงได้อนุมัติให้หมู่บ้านนี้ออกจากจังหวัดมหาสารคามมาขึ้นกับจังหวัดกาฬสินธุ์

ปี พ.ศ. 2491 นายสวย ทองดี ผู้ใหญ่บ้านตาย นายทอง หนองสูง เป็นผู้ใหญ่บ้านแทน ปี พ.ศ. 2512 นายหนูร่า สมสวย เป็นผู้ใหญ่บ้าน ปี พ.ศ. 2536 นายสีเทอด ไตรระวงศ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน จนถึงปัจจุบัน

ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย

- 1) ป่าไม้ เป็นป่าเบญจพรรณ (เต็ง รัง) ซึ่งมีมากบริเวณแถบเชิงเขาและบนภูเขาปัจจุบันยังมีความอุดมสมบูรณ์
- 2) สัตว์ป่า มีอยู่ตามเทือกเขา เช่น ไก่ป่า กระต่าย กระรอก กระแต หมูป่า
- 3) น้ำตกตาดสูง เป็นธารน้ำไหลจากเทือกเขาลาดเลาะตามหุบเขาและมีน้ำตกเป็นช่วง ชาวบ้านเรียกชื่อน้ำตกในแต่ละช่วง เช่น น้ำตกตาดยาว น้ำตกตาดก้อม น้ำตกตาดสูง
- 4) ลำห้วย มีลำห้วยแดงไหลผ่าน เปรียบเสมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตชาวบ้าน โคกโก่ง และใกล้เคียง
- 5) ดอกไม้ป่า จะขึ้นตามฤดูกาล เช่น ดอกกระเจียว ดอกพะยอม (ภาษาผู้ไทยเรียกว่า ดอกขอม) ดอกสะแบง

6) ของป่า เช่น ผักหวาน ผักตั่ว หน่อไม้ เห็ด

วิถีชีวิตชาวผู้ไทย

ชาวผู้ไทยบ้านโคกโก่ง เป็นชาวผู้ไทย ที่มีเชื้อสายผู้ไทยเมืองวัง ประวัตติความเป็นมาของการตั้งชุมชนผู้วิชัยได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น สภาพที่ตั้งชุมชนบ้านโคกโก่ง มีชัยภูมิที่ตั้งอยู่ที่ราบเชิงเขา มีภูเขาล้อมรอบถึงสามด้าน ชาวผู้ไทยบ้านโคกโก่งมีที่ดินเป็นของตนเอง บางครอบครัว

เป็นที่ดินที่มี นส. 3ก. บางครอบครัวเป็นที่ดิน สปก. พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่นา อยู่ติดเชิงเขา การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างเรียบง่าย นิัยโดยทั่วไปของชาวผู้ไทยคือ การรักพวกพ้องและการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส

อาชีพ

ชาวผู้ไทยบ้าน โลกโคงเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพหลักคือ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย สำหรับใช้แรงงาน เลี้ยง หมู เป็ด ไก่ ฯลฯ สำหรับเป็นอาหารในครัวเรือน ปลูกพืชผักสวนครัวบริเวณบ้าน ที่สวน และที่นา เฉพาะกินเป็นอาหารในครอบครัว ไม่ได้ปลูกหรือเลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย อาชีพรองคือการทอผ้าพื้นเมือง เช่น ผ้าฝ้าย ผ้าลายจืด ผ้าลายเกล็ดเต่าผ้าฝ้ายมัดหมี่ สำหรับใช้ในครัวเรือน และจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังมีงานหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น สารตะกร้า สานกระติบข้าว สานกรู (มีลักษณะคล้ายตะกร้า แต่เคลือบผิวด้วยชัน เพื่อป้องกันไม่ให้ น้ำไหลออกมา) เพื่อใช้ในครัวเรือน ตลอดจนการหาของป่าส่วนอาชีพอื่น ๆ เช่น รับราชการ หรือ ค้าขาย มีเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น

ศาสนาและความเชื่อ

จากการบอกเล่าของชาวบ้านอาวุโสในหมู่บ้าน โลกโคง และการศึกษาวรรณกรรมพบว่า เดิมทีชาวผู้ไทย ไม่ได้รับถือศาสนาใด แต่มีความเชื่อเรื่องผี และนับถือผี แต่ในปัจจุบันชาวผู้ไทยบ้าน โลกโคง นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 100 แต่ยังคงมีความเชื่อเรื่องผี เช่น ผีบรรพบุรุษ ผีเจ้าปู่ พระแม่ธรณี ผีตาแฮก (รักษานาข้าว) พิธีกรรมที่สำคัญ คือ พิธีเหยา พิธีเลี้ยงผีบ้านซึ่งจะกระทำในฤดูแล้งหลังเก็บเกี่ยว พิธี เลี้ยงเจ้าปู่ เจ้าตา ประจำหมู่บ้าน ประเพณีท้องถิ่นเหมือนประเพณีชาวไทยทั่วไป คือ ยี่ดื้อ ยี่ดื้อสอง กองสิบสี่นอกจากนี้ยังมีพิธี จำหวนวัว(ทำขวัญวัว) จำหวนควาย(ทำขวัญควาย) สู่ขวัญข้าว แสกนา ในเดือน 6 หรือเดือน 7 แล้วแต่ละครอบครัวจะพร้อมหรือกำหนดเอง

ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม

ชาวผู้ไทยบ้าน โลกโคงมีจุดเด่นคือ ภาษาซึ่งเป็นภาษาผู้ไทย อันเป็นภาษาคั้งเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การแต่งกายของชาวผู้ไทย ซึ่งมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง นอกจากนี้ชาวผู้ไทยบ้าน โลกโคงยังมีการละเล่นพื้นเมือง เหมือนคนไทยในภาคอีสานทั่วไป เช่น การเล่นดนตรีพื้นบ้าน การจับร้องจับกล่อมแบบพื้นบ้าน แต่ที่เป็นจุดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือ การพ้อนผู้ไทย การรำมวยโบราณ และการเล่นเกมสนุก เช่น การเล่นหมากกะโหลก ขาโดกเถก ชี่กะโหลก กะลา การเล่นว่าวสะนู(ว่าวซึ่งผูกถูกสะนูไว้เมื่อปล่อยสู่ท้องฟ้าจะมีเสียงดัง) นอกจากนี้ยังมีภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การรักษาโรคด้วยสมุนไพรธรรมชาติ การรักษาคนป่วยด้วยพิธีเหยา อันเป็นประเพณีที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ความรู้ด้านโหราศาสตร์ ดาราศาสตร์ การศึกษาและสังเกตรัฐธรรมนูญ ความรู้ความชำนาญด้านการประกอบอาชีพคือการจับปลาและการหาของป่า

พิธีกรรมที่โดดเด่นของชาวผู้ไทยบ้านโคกโก่งมีดังนี้

- 1) พิธีเลี้ยงเจ้าปู่ หรือพิธีเลี้ยงหอมเหล็กขี้
- 2) พิธีเหยา, พิธีเลี้ยงผีเชื้อ
- 3) พิธีแต่งงานแบบชาวผู้ไทย
- 4) พิธีบายศรีสูขวัญ

พิธีเลี้ยงเจ้าปู่ หรือ พิธีเลี้ยงหอมเหล็กขี้

พิธีเลี้ยงเจ้าปู่ ซึ่งจะกระทำทุกปี ปีละ 1 ครั้ง ในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือนหก ถึง สิ้นเดือนเจ็ดก่อนที่จะถึงฤดูกาลทำนา ต่อมาเมื่อได้เปิดดำเนินการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงได้ดำเนินการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงเจ้าปู่ ถึงสองครั้ง เนื่องจากเป็นการบะ (บนบาน) เจ้าปู่ให้คุ้มครองชาวบ้าน และนักท่องเที่ยว ที่เข้ามาพักในหมู่บ้านให้มีสวัสดิภาพ โดยมีนายคำ หนองสูง ซึ่งเป็นชะง้า หรือที่ชาวผู้ไทยบ้านโคกโก่งเรียกว่า นายคำว่าเจ้าปู่ เป็นผู้นำชาวบ้านในการทำพิธีกรรม ในพิธีเลี้ยงเจ้าปู่ชาวบ้านจะช่วยกันจัดทำอาหารทั้งคาวและหวาน เช่น ไข่ต้ม ไก่ต้ม ข้าวต้ม ถั่วฝักยาว อ้อย มะพร้าว เหล้าไห ซึ่งชาวผู้ไทยบ้านโคกโก่งทำกันเองตามที่ครัวเรือนของตนเองมีความถนัด และนำมารวมกันที่ศาลเจ้าปู่ หรือที่เรียกว่า หอมเหล็กขี้บริเวณป่าดอนเจ้าปู่ และทำพิธีเลี้ยงเจ้าปู่ เมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรม ก็จะนำอาหารนั้นมากิน และเฉลิมฉลองกัน ส่วนในชีวิตประจำวัน หากชาวผู้ไทยบ้านโคกโก่งมีปัญหาความเดือดเนื้อร้อนใจ หรือเมื่อมีบุตรหลานจะเดินทางไปศึกษาต่อ ไปประกอบอาชีพในต่างถิ่น หรือเดินทางไกล ก็จะทำพิธีบะเจ้าปู่ และเมื่อได้ตามความต้องการแล้วก็จะทำพิธีเลี้ยงเจ้าปู่ ด้วยเหล้า 1 ไห ไก่ 1 ตัว หรือแล้วแต่ที่บะไว้ จากการพูดคุยและสอบถามนายคำ หนองสูง ชะง้า (เต่าชะง้า) ที่ชาวผู้ไทยบ้านโคกโก่งถือว่าเป็นตัวแทนเจ้าปู่ และเรียกนายคำ หนองสูง ว่าเจ้าปู่ เต่าให้ฟังว่านายคำ หนองสูง สืบทอดความเป็นชะง้าตามสายเลือดจากปู่แล้วมาหาพ่อ แล้วจึงมาเป็นนายคำ หนองสูง ชาวผู้ไทยบ้านโคกโก่งทุกคนในหมู่บ้านมีความเชื่อเรื่องเจ้าปู่มาก เพราะหากมีใครลบทูหรือคูหมิ่น หรือทำอะไรที่ผิดศีลศัณฺฑ์ ก็จะเจ็บป่วย หรือมีสัตว์ป่าออกมาให้เห็น เช่น ในสมัยก่อนเห็นเป็นเสือออกมาจากป่าดอนเจ้าปู่ แต่ปัจจุบันจะเป็นตัวเลน (ตะกวด, เขี้ย) หรือเต่าเป็นต้น และจากการสัมภาษณ์ นางสมบัติ ทองดี เต่าให้ฟังว่าหากมีผู้เข้าไปบุกรุกป่าดอนเจ้าปู่ก็มักจะพบกับเหตุการณ์แปลกๆ บ้างก็เจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ แต่เมื่อมีการบะ(บน)เจ้าปู่ อาการที่เจ็บป่วยกลับหายไป ดังนั้นครอบครัวชาวผู้ไทยบ้านโคกโก่งจึงให้ความเคารพนับถือเจ้าปู่มาก และจะให้ความสำคัญกับป่าดอนเจ้าปู่นี้เป็นพิเศษ

พิธีเหยา พิธีเลี้ยงผีเชื้อ

ผู้ที่ทำพิธีเหยาจะต้องมีคายนี ไข่ 2 ฟอง ฝ้าย 1 ปอย ข้าวสาร 2 ถ้วย เทียน 13 คู่ ดอกไม้ 8 คู่ เงิน 3 บาท เหล้าขาว น้ำหอม อุปกรณ์ที่ใช้ในการเหยา มี ถ้วย จ้าว คาบ ปิ่น โบราณ (หมอเหยาบางเจ้าไม่ใช้) และมีร่ม ในการเหยาก็จะมีหมอแคนเป็นผู้เป่าแคนให้ และผู้เป็นหมอเหยาก็จะเดินถือจ้าว คาบ และปิ่นโบราณไปรอบๆ คนไข่ และมีการปักคาบลงบนกันด้วยเปล้า โดยไม่ล้ม เสี่ยงทาย การเดินหรือร่ำรอบๆ ผู้ป่วยจะกระทำ 3 รอบ และในขณะที่เดินก็เสี่ยงทายว่าอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น เกิดจากการกระทำของผีอะไร และผีต้องการให้แก้อย่างไร และถ้าหากมีผีกระทำ ก็ให้ทำกระทงส่งผี แล้วแต่กรณีว่าจะทำอย่างไร เช่น ทำกระทงสามเหลี่ยม ซึ่งก็จะมีข้าว ปลาอาหารใส่ลงในกระทง มีการประกอบพิธีกัน และนำกระทงไปทิ้งในทิศที่ผีที่มากกระทำสิ่งไม่ดีอยู่ เป็นต้น

นอกจากนี้นางอินตา ไชยฤทธิ์ ยังเล่าให้ฟังอีกว่า การเหยาของหมอแต่ละคน คายก็แตกต่างกันออกไป แต่ไม่แตกต่างกันนัก และในการเหยา หมอเหยาก็จะค้ำเหล่าไปด้วยขณะทำพิธีกรรม อาจารย์พร อัฐนาค ซึ่งเป็นชาวบ้านอาวุโสในหมู่บ้าน เล่าให้ฟังว่า หากพิธีที่เสี่ยงทายที่มีพิธีกรรมเหมือนเหยา แต่หมอเหยาไม่ค้ำเหล่า แต่ค้ำน้ำดอกไม้ เรียกว่า หมอล้ำหรือผีฟ้า แล้วแต่จะเรียก แต่ไม่ได้เรียกว่า หมอเหยา แต่พิธีกรรมมีลักษณะคล้ายกัน หมอเหยา, หมอล้ำ, หรือผีฟ้า จะมีพิธีเลี้ยงผีเชื้อในเดือน 4 ของทุกปี ซึ่งก็จะมี หมอเหยา, หมอล้ำ, หรือผีฟ้า หลายๆ หมู่บ้าน มารวมกันแล้วทำพิธีเลี้ยงผีเชื้อ อาจจะไม่เลี้ยงที่บ้าน โคน้ทุกปี แต่อาจจะไปเลี้ยงที่หมู่บ้านอื่นๆ ที่มีหมอเหยาเช่นกัน และคนที่เป่าแคนก็จะมีหลายทลีสืบทอด เช่น หมอเหยาบ้านอื่น แต่ถือผีหมอเหยาบ้านโคน้เป็นต้น ซึ่งผู้ที่เป็นหมอเหยาอาวุโส หมอเหยาคนอื่นๆ เรียกว่าแม่เมือง ซึ่งในแต่ละปี ลูกเมืองจะไปคารวะแม่เมืองหนึ่งครั้ง และก็จะมีการแนะนำกันบ้างตามสมควร ผู้ที่เป็นหมอเหยานี้เขาจะมีหลักเกณฑ์ของเขา มีระบบระเบียบการปฏิบัติและเคารพนับถือกันดีมาก ศิษย์กับครูไม่เคยสบลู่กัน ไม่อย่างนั้นความขลังจะเสื่อมลง

จากการสอบถามชาวบ้าน โคน้โดยทั่วไป พบว่า ชาวบ้านที่มีอายุกว่า 50 ปี ขึ้นไป ส่วนใหญ่จะมีความเชื่อในพิธีกรรมเหยาและเคยผ่านพิธีเหยามาแล้วทั้งสิ้น แต่ถ้าหากสอบถามกลุ่มชาวบ้านที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปีลงมา ก็จะได้คำตอบว่าเชื่อบ้างแต่ไม่เต็มที

พิธีแต่งงานแบบชาวผู้ไทย

การแต่งงานของชาวผู้ไทยบ้านโคกโก่ง มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติต่อกันมาสรุปได้ดังนี้

1) ต้องมีล่าม 1 คน (ล่ามหมายถึงเด่าแก่ฝ่ายชายทำหน้าที่สู่ขอฝ่ายหญิง เลือกบุคคลผู้ที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้ปู้ที่นอนให้บ่าวสาวทั่วไปตามประเพณีของชาวไทยอีสานหรือชาวไทยภาคกลาง) ล่ามนำขันดอกไม้รูปเทียน 1 คู่ เงิน 10 บาท (ในสมัยปัจจุบันมากน้อยกว่านี้ตามแต่ละท้องถิ่น) เหล้า 1 ขวด ยกเข้าไปหาผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงที่เรียกว่าฝ่ายลุงตา แล้วก็ไปทำพิธีสู่ขอ ซึ่งในการเจรจาสู่ขอจะมีภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ จะไม่บอกกล่าวถึงในที่นี้

2) เมื่อตกลงกันแล้ว มีการแลกของฝากและของหมั้น มีกระหยังหมายผ้าขาว 1 วา หมากร 8 พลุ 8 ทำเป็นตบๆ ใส่ขันแล้วยกเข้าไปหาผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง ภาษาผู้ไทยเรียกว่า “ลุงตา” และล่ามก็จะพูดว่า “ขอเอาขันมะหมาหมาย สายพลุมาแก้ว สับของพะมะหลบพร้อม มีหื้อลิบเสตอ ห้อเสเล่มคาย อาญาเอย ความไค้ท่อนี้ละ ขอไหว้สา” (ลุงตาตอบ) “สาธุแล้วที่ฮักษาฮิตมีหื้อหมองคองมีหื้อเศร้า ขอนุโมทนาสาธุ อาญาเอย” พอรับของฝากเสร็จพิธีแล้ว ฝ่ายหญิงจะต้องแจกของแก่ผู้มาร่วมพิธีทุกคน โดยมากเป็นไม้ขีดไฟคนละกลัก เรียกว่าของฝากที่ฝ่ายชายนำมาให้ เพื่อแจกจ่ายเป็นหลักทานในการสู่ขอความหมายในของฝาก ส่วนกระหยังเป็นลายงดงาม สานด้วยไม้ไผ่อย่างดีสำหรับใส่ของไปไร่ไปสวน เพราะชาวผู้ไทยทำไร่ข้าว พริก มะเขือ พักแพง แดง เป็นต้น สมัยอยู่เมืองวังไม่เคยทำนา ส่วนผ้าขาว 1 วานั้นเอาไว้เป็นผ้าอ้อม เวลามีลูกเกิดมาต้องเอาผ้านี้ไปรองรับ

3) ต่อไปก็นัดวันแต่งงานกัน ปัจจุบันแต่งในวันขอเลขก็มี เมื่อได้เวลาฤกษ์ดีแล้วก็แห่เจ้าน้ำมาบ้านเจ้าสาว มีการผูกแขนบายศรีในขัน โดกหรือพานทองก็ได้ ก่อนเข้าสู่พิธีบายศรีสู่ขวัญ ล่ามต้องนำไก่ต้ม 1 ตัว เหล้า 1 ขวด เงิน 10 บาท (ปัจจุบันมากน้อยตามความเหมาะสมแต่ละท้องถิ่น) ไปขอให้ลุงตาเขียน (สอน) เขยเสียก่อน มิฉะนั้น จะไม่ยอมให้ผูกแขนเป็นเขยได้เลย ล่ามนำสิ่งของดังกล่าวยกเข้าหาลุงตาแล้วพูดว่า “บัดนี้ได้เวลาแล้วได้ไก่ต้ม 1 โต้ เหล้า 1 โขด (ขวด) เงิน 10 บาท มาขอคำโหเฮ้อย่าง ขอคำทางเฮ้อลค เป็นช่างหื้อเขยโห เป็นโหหื้อไค้ เป็นไม้หื้อคัคหื้อฮีน แม้นไค้โหะมีลิไค้ปีกะมีบิบนहींแล้ว อาญาเอย”

ฝ่ายลุงตาก็จะหาผู้ชำนาญในการเขียนเขยมาทำการเขียน การเขียนเขยนั้นคือ การว่ากล่าวสั่งสอนให้รู้จักกตติกาการเป็นเขย มี 14 ข้อ เรียกว่าคอง 14 ของเขยที่ยอมตัวเข้ามามอบให้ลุงตาว่ากล่าวได้ เมื่อเขียนเขยเสร็จแล้ว ก็เข้าพาขวัญ คู่ขวัญบายศรี มีล่ามเป็นผู้ทำพิธีทุกอย่างเช่น ผูกแขน ป้อนไข่ขวัญ หายน้ำเกล้า ล่ามสั่งสอนการปฏิบัติระหว่างสามีภรรยา ตลอดถึงการเอาใจใส่ญาติทั้งสองฝ่าย

สำหรับผู้ที่จะเป็นล่ามนั้น ต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมมีคนนับถือสมเป็นตัวอย่างได้ในการครองเรือน เป็นคนบริสุทธิ์ ไม่เป็นม่าย ไม่มีเมียหลายคน มีลูกที่ว่่านอนสอได้ง่าย มีความประพฤติดีด้วย เพราะเชื่อว่าเป็นผู้ปลูกฝังตั้งแตงเสมือนเป็นพ่อแม่อีกคนหนึ่งด้วย ลูกล่าม (เจ้าป่าว) จะต้องเคารพนับถืออย่างยิ่งเปรียบเสมือนพ่อคนที่สอง ในพิธีแต่งงานเป็นหน้าที่ของพ่อล่ามจะต้องจัดทำทุกอย่างอาทิ เช่น จูงเข้าพาขวัญ ผูกแขน ป้อนไข่ ฟายเหล้า จูงแขนเข้าห้องลั่นเป็นหน้าที่ของล่ามทั้งนั้น พิธีเมียขย เป็นพิธีที่ถือว่าเป็นพิธีการที่สำคัญเพราะเป็นการยินยอมที่จะต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัติทั้ง 14 ข้อ

หลังจากนั้นก็พาขยเลี้ยงอาหาร เรียกว่าการกินพาข้าวขย มีอาหาร เหล้า ไก่ต้ม หมากพลู บุหรี่ ลูกตาทำพิธีมอบขย ขยทุกคนรับประทานอาหารร่วมกัน รวมทั้งขยใหม่และขยเก่าในตอนกินพาข้าวขย ผู้เป็นขยอยากกินอยากสั่งอยากได้อะไรให้สรรหากินได้ตอนนี้

คู่บ่าวสาวขอมาโทษ เพื่อเป็นศิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว โดยเฉพาญาติฝ่ายชาย ที่มาเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ ขอมา มีหมอน ที่นอน แพร่ ผ้าห่ม และอื่นๆ เท่าที่จะหาได้ ญาติฝ่ายชายจะให้เงินกันดูและทุนในการตั้งตัว แล้วแต่อัธยาศัย ไม่มีการบังคับสุดท้ายขมาล่ามและคู่ขวัญล่าม การคู่ขวัญล่ามมีไก่ต้ม 1 ตัว เสือ หมอน และเงิน ฝ่ายละ 6 บาท (ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม) ถ้าเป็นม่ายฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องเสียฝ่ายละ 12 บาท (ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม) สำหรับคู่ขวัญล่าม จูงนางเข้าห้อง ล่ามเป็นคนจูงเข้าห้อง แนะนำการอยู่การนอนและทิศทางการนอนให้ภรรยาการระสามีก่อนขึ้นเตียงนอนครั้งแรก

พิธีบายศรีสู่ขวัญ

พิธีบายศรีสู่ขวัญ ของชาวผู้ไทยบ้านโคกโก่ง มีลักษณะและประเพณีเหมือนชาวไทยอีสานทั่วๆ ไป คือ มีพานบายศรี มีไก่ขวัญ มีไข่ขวัญ มีเหล้า มีข้าวต้ม มีฝ้าย เหมือนพิธีบายศรีสู่ขวัญทั่วๆ ไป จะกระทำเมื่อมีผู้มาเยี่ยมเยียน หรือเมื่อบุตรหลานจะเดินทางไกล หรือเมื่อมีกรณีพิเศษ หรือหายเจ็บป่วย หรือมีแขกจากต่างถิ่นมาเยี่ยมเยียนเป็นต้น หากมีเจ้านายผู้ใหญ่ มาเยี่ยมเยียน ก็จะมีการจัดงานบายศรีสู่ขวัญที่ยิ่งใหญ่ มีการฟ้อนบายศรีสู่ขวัญให้ โดยมีสาวผู้ไทยแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองผู้ไทยมาฟ้อนบายศรีสู่ขวัญ ปัจจุบันเป็นชุดผู้ไทยประยุกต์ เพื่อเป็นเกียรติสำหรับผู้มาเยี่ยมเยียน ในพิธีบายศรีสู่ขวัญโดยทั่วๆ ไปก็จะมีการเชื้อเชิญเพื่อนบ้านมาร่วมรับประทานอาหาร ผูกข้อต่อแขน ผู้ที่เข้าพิธีบายศรีสู่ขวัญ มีการเชิญขวัญโดยหมอพรหมณ์ ซึ่งชาวผู้ไทยถือว่าเป็นพิธีการที่ศักดิ์สิทธิ์ ก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจทั้งผู้ที่จัดให้ และผู้ที่ได้รับการสู่ขวัญ

แหล่งท่องเที่ยว

วนอุทยานภูผาวัว มีพื้นที่กว่า 4,000 ไร่ อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน เป็นแหล่งพืชพันธุ์นานาชนิดเป็นแหล่งเที่ยวชมธรรมชาติได้เป็นอย่างดี มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ชมต้นไม้ประจำถิ่น และพืชสมุนไพร น้ำตกตาดสูง น้ำตกตาดยาว ดานโหลง น้ำเตาปรุง ผาคันยุงไก่อแก้ว เป็นต้น

น้ำตกตาดสูงและน้ำตกตาดยาว

อยู่ในเขตอำเภอภูฉิมรายณ์ โดยห่างจากภูผาวัวไปประมาณ 4 กิโลเมตร บริเวณน้ำตกตาดสูงจะเป็นธารหิน น้ำไหลลดหลั่นกันไป เมื่อถึงฤดูฝนจะมีความงดงามมาก และเมื่อเดินตามเส้นทางเท้าเข้าไปอีกประมาณ 100 เมตร ก็จะถึงน้ำตกตาดยาว ซึ่งมีลักษณะเด่นคือ เป็นลานหินขนาดกว้างลาดเอียงตามธรรมชาติ ชาวบ้านเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า น้ำตกสไลเดอร์ และน้ำตกตาดยาวนี้จะไหลไปรวมกันกับน้ำตกตาดสูงด้วย

คานโหลง

เป็นลานหินกว้างประมาณเนื้อที่ประมาณ 200 ไร่ มีตะบองเพชรหินข่อยคาน และไม้ป่านานาชนิดขึ้นเป็นจุดๆ ตามธรรมชาติ เมื่อขึ้นอยู่บริเวณนั้นเหมือนขึ้นอยู่ในประเทศซาอุดีอาระเบีย

ฟอสซิลกระดูกไดโนเสาร์แห่งที่ 1

ถูกค้นพบที่ภูผาวัว วัดบ้านนาไคร้ เมื่อปี พ.ศ. 2531 โดยพระสงฆ์และชาวบ้านนำรถแทรกเตอร์ไปปรับพื้นที่บริเวณวัด เพื่อสร้างศาลาการเปรียญ ปรากฏว่าได้พบกองหินคล้ายกระดูกช้าง จึงได้เก็บรวบรวมไว้ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2533 ก็ได้มีการปรับพื้นที่อีกครั้งหนึ่ง ก็ได้พบหินที่มีลักษณะเหมือนครั้งแรกจึงได้แจ้งให้จังหวัดทราบ จังหวัดจึงได้มีหนังสือถึงกรมทรัพยากรธรณีให้มาตรวจสอบ และพบว่าเป็นฟอสซิลกระดูกของไดโนเสาร์ประเภทกินพืชเป็นอาหาร ที่มีโครงสร้างที่สมบูรณ์ที่สุดของประเทศไทยในขณะนี้ ทางจังหวัดกำลังพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดต่อไปในอนาคต

ภูผาผึ้ง-ถ้ำฝ่ามือแดง

เป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่บนภูเดียวกันที่เรียกกันว่า ภูผาผึ้ง ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านภูคหว้า อำเภอภูฉิมรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ภูผาผึ้ง

เป็นหน้าผาสูงประมาณ 400 เมตร ซึ่งในอดีตเคยมีผึ้งมาทำรังเกาะอยู่เต็มหน้าผาแห่งนี้ แต่เนื่องจากการตีผึ้ง เพื่อเอาผึ้งและรวงผึ้งไปขายของชาวบ้านบริเวณนั้นเป็นไปในรูปแบบล้างเผ่าพันธุ์ ประกอบกับปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อป่าไม้ถูกทำลายระบบนิเวศนั้นก็เปลี่ยนแปลงไป ไม่มีดอกไม้อันอุดมให้ผึ้งได้กิน ได้สร้างครอบครัวอีกต่อไป ปัจจุบันนี้ภูผาผึ้งจึงเหลือเพียงตำนานที่เล่าขานเพื่อชี้ชวนให้ชมรอยเว้ารอยนูนของหินผา ซึ่งรวงผึ้งเคยเกาะอยู่เท่านั้น

ถ้ำฝ่ามือแดง

หรือถ้ำลายมือตามคำเรียกของชาวบ้าน ได้มีการค้นพบและเปิดเผยต่อสาธารณชนเมื่อก่อนปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา โดยอาจารย์สงวน รอดบุญ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ค้นพบและเผยแพร่ หลังจากนั้นก็มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาชมโบราณสถานแห่งนี้เพิ่มมากขึ้นทุกปี ลักษณะของ

ถ้าเป็นหน้าผาที่เว้าเข้าไปคล้ายวงเล็บ มีรอยมือสีแดงจางๆ ประทับอยู่บนผนังและเพดานถ้ำ ค้นพบครั้งแรกนับได้ประมาณ 147 รอย ซึ่งรูปรอยของฝ่ามือดังกล่าวจางลงตามกาลเวลา รวมทั้งมีผู้พยายามใช้ตะปูสกัดรอยฝ่ามือออกจากผนังถ้ำไม่ว่าจะเหตุผลใดก็ตามปรากฏรอยกระแทงทั่วไป

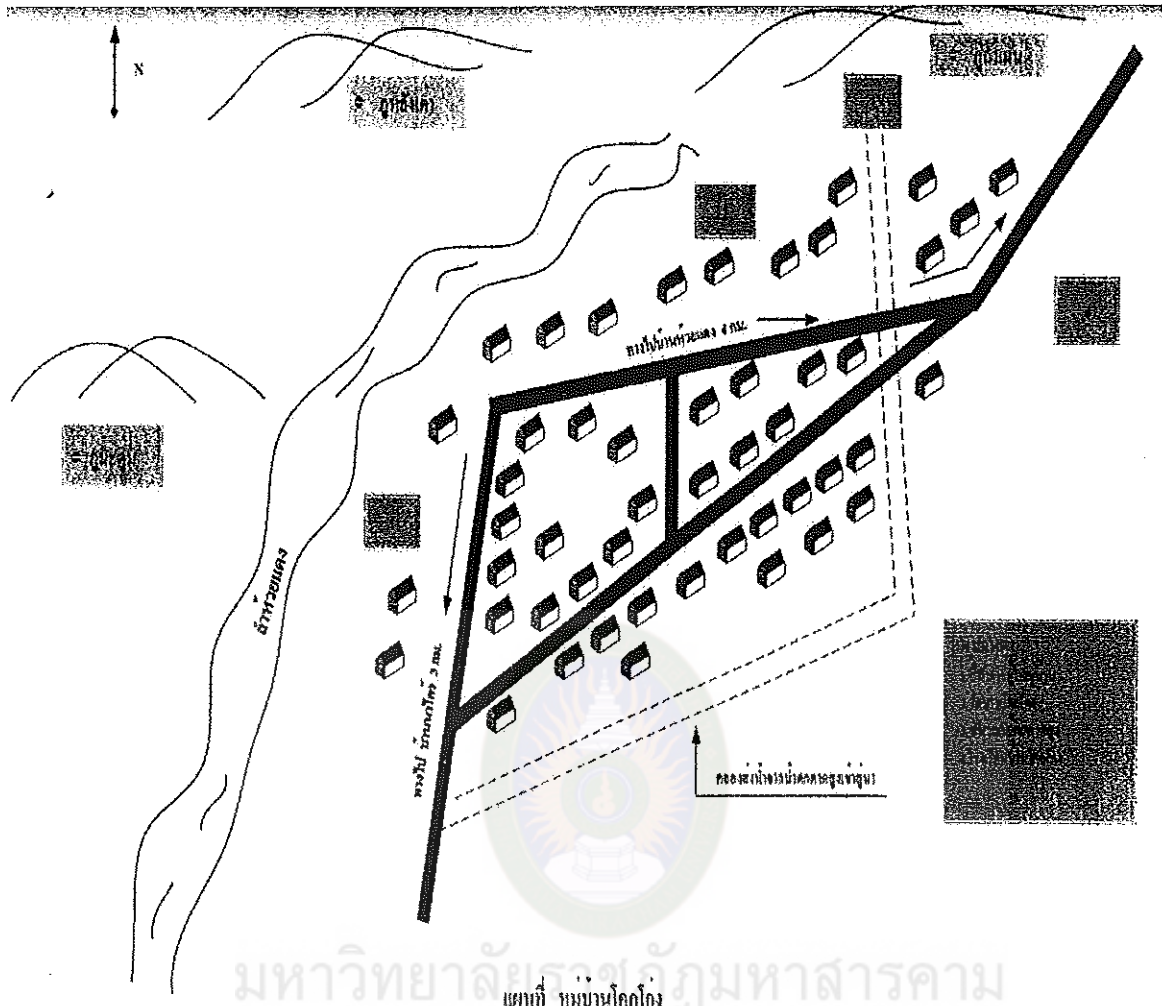
4.2.3 การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

จุดเริ่มต้นของการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของบ้าน โลก โกง่่งเริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2541 โดยหน่วยงานรัฐได้ร่วมวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมุ่งตามคำขวัญประจำจังหวัด คือ

...เมืองฟ้าแดดสงยาง โปงลางเลิศล้ำ วัฒนธรรมผู้ไทย ผ้าไหมแพรวา
ผาสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี

ในแต่ละประโยคจะมีรูปธรรมชัดเจน จะคิดที่ประโยคที่ว่า “วัฒนธรรมผู้ไทย” ควรจะท่องเที่ยวที่ใด จึงได้มีการประเมินศักยภาพของหมู่บ้านผู้ไทยในจังหวัดกาฬสินธุ์ซึ่งมีทั้งหมด 17 หมู่บ้าน และได้มีมติให้บ้าน โลก โกง่่งเป็นหมู่บ้านสำหรับท่องเที่ยววัฒนธรรมผู้ไทย จากนั้นก็ได้มีการแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายสีเทอด ไตรยะวงษ์ เป็นผู้รับนโยบายมาและจัดประชุมประชาชนในหมู่บ้าน และมีมติตอบตกลงดำเนินการจัดตั้งหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทย โดยนำรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เข้ามาใช้ และมีการหน่วยงานของรัฐเป็นที่เล็งในระยะเริ่ม โดยเปิดให้บริการพักแรมครั้งแรกในวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ.2541 ในระยะเริ่มต้นการจัดการยังขาดความพร้อมและความเหมาะสมเพราะไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมของชุมชนอย่างเพียงพอ จึงมีปัญหาในการจัดการเชิงสร้างสรรค์จากคนในชุมชน อย่างไรก็ตามชุมชนยังคงรักษาเอกลักษณ์ วัฒนธรรม และนำเสนอสู่นักท่องเที่ยวได้อย่างน่าประทับใจและมีการพัฒนารูปแบบการจัดการและกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาชุมชน, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, โรงเรียนบ้านกุดหว้า, บ้านนาไคร้ ฯลฯ กอปรกับความร่วมมือร่วมใจของชุมชนทำให้โฮมสเตย์ โลก โกง่่งเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และการได้รับรางวัลในการจัดการท่องเที่ยวมากมาย ดังนี้

- 1) รางวัลชุมชนดีเด่นประจำปี 2542 จากสำนักวัฒนธรรมแห่งชาติ
- 2) รางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวยอดเยี่ยม ประเภทแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ปี 2543 จาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (Thailand Tourism Award 2000, The Phuthai Koke-Kong Cultural)
- 3) รางวัลหมู่บ้านหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับภาค (OTOP Village Champion) ประเภท Cultural Tourism ปี 2549

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ 4.5 แผนที่โฮมสเตย์บ้าน โศก โกง จังหวัดกาฬสินธุ์

4.3 บ้านนุไทร ต.ไทยสามัคคี อ.วังน้ำเขียว จ.นครราชสีมา

4.3.1 ข้อมูลพื้นฐานบ้านนุไทร

ตั้งอยู่ที่ หมู่ 4 บ้านนุไทร ตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา 30370 การคมนาคม มีเส้นทางที่จะเดินทางมายังตำบลไทยสามัคคี มาได้จากหลายเส้นทางดังนี้

- 1) จากกรุงเทพมหานคร ตาม เส้นทางองครักษ์ นครนายก ระยะทาง 200 กิโลเมตร
- 2) จากอำเภอปากช่อง 2 เส้นทาง - เส้นทางบุตะโก - หนองไม้สั๊ก ระยะทาง 70 กิโลเมตร - เส้นทางนุเจ้าคุณ - หนองไม้สั๊ก ระยะทาง 40 กิโลเมตร
- 3) จากชลบุรี ระยอง จันทบุรี เส้นทางกบินทร์บุรี - นครราชสีมา ระยะทาง 150 กิโลเมตร
- 4) จากนครราชสีมา เส้นทางถนนสืบศิริ (สาย 304) ระยะทาง 75 กิโลเมตร เส้นทางอำเภอปักธงชัย

ประชากร บ้านนุไทรมี 173 เรือน ประชากร 802 คน

อาชีพ ทำเกษตรกรรมเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นสวนผลไม้ ปลูกผัก และทำนากการศึกษาและศาสนา ไม่มีโรงเรียนในพื้นที่ เรียนร่วมกับโรงเรียนไทยสามัคคี วัด จำนวน 1 แห่ง

แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ น้ำตก อุทยานแห่งชาติ ป่า และ อุทยานน้ำตกวังจรเข้

พื้นที่อยู่ในความดูแลของ อบต. ไทยสามัคคี โดย อบต. ได้เข้าไปดำเนินการปรับปรุงภูมิทัศน์และถนนเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นน้ำตกที่สวยงามที่สุดของ ต. ไทยสามัคคี เพราะเป็นน้ำตกที่ทอดยาว และมีน้ำใสในแอ่งน้ำสำหรับเล่นน้ำ ได้ตลอดทั้งปี น้ำตกแห่งนี้เป็นที่รองรับน้ำจากพื้นที่ป่าอุทยานแห่งชาติทับลาน และเป็นหนึ่งในสายน้ำที่เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำบางปะกงของภาคตะวันออก บริเวณสองฝั่งของห้วยขมิ้นจะยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยธรรมชาติที่ยังมีพื้นที่ป่าอยู่มากมาย ทางเข้าสู่วังน้ำตก เป็นทางเดินเท้าจึงเหมาะแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินป่า และศึกษาธรรมชาติ น้ำตกวังจรเข้เป็นน้ำตกที่ไหลมาจากคลองกระทิง ซึ่งจะไหลไปบรรจบน้ำตกห้วยใหญ่ ที่ตั้ง ม.1 บ้านไทยสามัคคี (คุ้มคลองกระทิง) ต.ไทยสามัคคี อ.วังน้ำเขียว จ.นครราชสีมา

น้ำตกห้วยใหญ่

พื้นที่ในความดูแลของ อบต. ไทยสามัคคี โดย อบต. ได้เข้าไปดำเนินการปรับปรุงภูมิทัศน์และถนนเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นน้ำตกที่ไหลลงจากคลองห้วยใหญ่ ลักษณะของน้ำตกมีทั้งหมด 5 ชั้น ซึ่งเชื่อมต่อกับน้ำตกสวนห้อมของ ต.วังน้ำเขียว ซึ่งน้ำตกห้วยใหญ่จะมีน้ำมากในช่วงเดือนกรกฎาคม-เดือนตุลาคม ที่ตั้ง จะอยู่ในพื้นที่ ม.6 บ้านห้วยใหญ่ใต้ ต.ไทยสามัคคี ๒๖ ชื่อ อ่างเก็บ

น้ำห้วยขมิ้น

พื้นที่ในความดูแลของ อบต. ประชาชนท้องถิ่นใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคบริโภค และการพักผ่อนหย่อนใจ โดยเฉพาะช่วงเทศกาล เป็นอ่างเก็บน้ำที่สร้างโดย สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท สถานที่แห่งนี้เหมาะแก่การตกปลา กางเต็นท์พักผ่อน หลังจากเที่ยวชมน้ำตกหรือป่ามุลหลง-มุลสามง่ามในอุทยานแห่งชาติทับลาน

อ่างเก็บน้ำห้วยกระบอก

พื้นที่ในความดูแลของ อบต. และ รพช. ประชาชนท้องถิ่นใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคบริโภค และการพักผ่อนหย่อนใจ โดยเฉพาะช่วงเทศกาล อ่างเก็บน้ำห้วยกระบอกนี้เป็นบริเวณที่น้ำพักผ่อนกางเต็นท์ใกล้หุบเขาและสายน้ำ เพื่อ ชมนกเปิดน้ำและตกปลา ท่ามกลางหุบเขาจะเห็นวิวทิวทัศน์ของแนวสันเขาวงที่ทอดยาวอย่างสวยงาม ชมวิถีชีวิตของชาวบ้านรอบๆบริเวณอ่างเก็บน้ำ อ่างเก็บน้ำแห่งนี้ตั้งอยู่ติดกับสันเขาวงและเขาสลักไค่ ติดกับเส้นทางที่จะเข้าไปบริเวณลับเขาแคบในอุทยานแห่งชาติทับลาน ซึ่งมีทิวทัศน์ที่งดงามมากทั้งฝั่งเขาวงและเขาสลักไค่ ผ่านออกไปยังบ้านซำเต่า ตำบลอุ้มทรายค์ แต่หากใครชอบเส้นทางวิบาก เส้นทาง ไปบ้านดั่งชัน เป็นเส้นทางที่เหมาะสมกับจักรยานเสือภูเขา และรถออฟโรด ซึ่งจะทะลุออกไปยังท้ายเขื่อนลำหะซึ่งเป็นอ่างเก็บน้ำอีกแห่งที่มีความสวยงามไม่แพ้กัน

อุทยานแห่งชาติทับลาน

เป็นป่าลานผืนใหญ่ผืนสุดท้ายของประเทศไทย เป็นอุทยานที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศ มีพื้นที่ประมาณ 2,240 ตารางกิโลเมตร (1,400,000 ไร่) พื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน มีกิจกรรมศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติทับลานมีพื้นที่เป็นที่ราบสลับกับภูเขา ส่วนหนึ่งอยู่ในเขตเทือกเขาพนมดงรัก โดยมีจุดสูงสุดอยู่บริเวณเขาละมั่ง เป็นแนวเส้นแบ่งเขตระหว่างจังหวัดปราจีนบุรี และ นครราชสีมา ความสูงประมาณ 992 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ป่าทับลานเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารหลายสาย เช่น ห้วยขมิ้น ห้วยปลาแก้ง ห้วยคำแซ ห้วยชีแรด ห้วยมุลสามง่าม ห้วยภูหอม ห้วยกระทิง ห้วยลำเลข ห้วยกุดตาสี และห้วยลำควนซึ่งไหลรวมกันเป็นต้นน้ำมุล แม่น้ำสายสำคัญของภาคอีสาน นอกจากนี้ ทับลานยังเป็นต้นกำเนิดของ ห้วยหินยาว ห้วยชมพู ห้วยสาธิตา ห้วยวังมิด และห้วยลำไใหญ่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นน้ำบางปะกง แม่น้ำสายสำคัญของภาคตะวันออก ด้านสัตว์ป่า นักท่องเที่ยวจะได้พบกับ ช้างป่าเกือบ 40 เชือก เก้ง กวาง และนกกานาชนิด รวมทั้งยังมีสมุนไพรอีกมากมายหลายชนิด

เขามุลหลง – มุลสามง่าม

ในอดีตคือป่าผืนเดียวกันกับป่า "ดงพญาไฟ" อันเป็นกำแพงกันระหว่างภาคตะวันออกกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือปัจจุบัน ได้มีการฟื้นฟูสภาพป่าซึ่งใกล้จะคืนสู่สภาพที่อุดมสมบูรณ์ดั้งเดิม การท่องเที่ยวจะเป็นการศึกษาธรรมชาติ เพราะมีเส้นทางการศึกษาธรรมชาติที่มีคุณประโยชน์ต่อผู้ที่

ต้องการความรู้อย่างยิ่ง และยังมีสัตว์ป่าอีกนานาชนิด ที่ตั้ง ม.2 ต.ไทยสามัคคี อ.วังน้ำเขียว จ. นครราชสีมา

เขาสลักได

จุดชมวิวยิวบริเวณเขาสลักได ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญใน ตำบลไทยสามัคคี ท่านสามารถจะมองเห็นทัศนียภาพโดยรอบได้สวยงามมาก ทางราชการได้สร้างสถานีทวนสัญญาณขององค์การโทรศัพท์ อยู่บนยอดเขานี้ นักท่องเที่ยวนิยมขึ้นไปชมความสวยงามของธรรมชาติบนเขานี้

ผาชมตะวัน

ตั้งอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 6 บ้านห้วยใหญ่ใต้ บริเวณนี้ทางอบต. ไทยสามัคคี ร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูล ได้ไปร่วมกันปลูกป่าเพื่อให้เป็นจุดพักผ่อน ชมวิวกางเต็นท์ บริเวณนี้จะมีน้ำตกอยู่สองข้างทางสามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้สวยงามมาก และบริเวณชั้นล่างก็จะมีน้ำตกห้วยใหญ่ได้ตกเป็นชั้นๆ น่าดูชมมากในฤดูฝน เป็นที่ที่สามารถดูวิวทิวทัศน์ได้สวยงามมากเพราะสามารถมองเห็นพื้นป่าอุทยานและร่องน้ำที่เป็นต้นกำเนิดของน้ำตกกระเจี๊ว และน้ำตกห้วยใหญ่เป็นชะง่อนหินยื่นออกไปเป็นหน้าผาสูง สามารถมองเห็นทัศนียภาพบริเวณอุทยานแห่งชาติทับลานและบริเวณน้ำตกสวนห้อมรวมทั้งทิวเขาซึ่งเป็นรอยต่อระหว่าง อ.นาดี จ.ปราจีนบุรี (ภาคตะวันออก) กับ อ.วังน้ำเขียว จ. นครราชสีมา (ภาคอีสาน) ที่ตั้ง บริเวณทางลงน้ำตกห้วยใหญ่

ผลิตผลเกษตร กลุ่มผลไม้ พืชไร่ และ อื่น ๆ อำเภอวังน้ำเขียว

แหล่งผลิตองุ่นคุณภาพดี

อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ภูมิอากาศค่อนข้างเย็น และอยู่ในช่วงปลายของร่องมรสุมตะวันออก ที่พัดผ่านมาจากชายฝั่งทะเลตะวันออก ด้วยภูมิอากาศดังกล่าวเป็นสภาพที่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง ในการปลูกและการพัฒนาไร่องุ่นให้ได้ผลดี เป็นแหล่งผลิตองุ่นคุณภาพดีสำหรับการแปรรูปเป็นไวน์ ที่มีพัฒนาการมายาวนาน กว่า 10 ปี ท่านจะสามารถแวะชมสวนองุ่น และการทำไวน์ โดยต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของทางฟาร์ม นอกจากนั้น ยังมีบริการ ที่พักแบบโฮมสเตย์ ผลิตภัณ์ท์ ประกอบด้วย ไวน์ (แดง) ชาโตเดสบูรมส์ ไวน์ (สด) วิลเลจฟาร์มมูโว น้ำองุ่น 100% แยมองุ่น ท็อฟฟี่องุ่น ลูกเกด องุ่นสด ตะกร้ากึ่งองุ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ผลิตผลเกษตร อำเภอวังน้ำเขียว

บ้านศิลางาม (Ban SilaNgam)

แหล่งท่องเที่ยว ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น การแกะสลักหินทรายเขียว มีบ่อหินทรายเขียว เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม รับแกะสลักหินทรายเขียว และมีการสาธิตวิธีการตัดหิน การแกะสลักหินทรายเขียว คุณสมบัติพิเศษของหินทรายเขียวคือ ไม่แตกไม่ร้าวสามารถคงสภาพได้นานเป็นร้อยปี ผลงานเด่นของบ้านศิลางาม ได้แก่ แกะสลักอนุสาวรีย์ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ยืนอยู่ข้างรถจักรยานยนต์ ซึ่งตั้งอยู่ที่บริเวณหน้าที่พักริมทาง บนทางหลวงหมายเลข 2 จังหวัดสระบุรี-

นครราชสีมา หรือ ถนนมิตรภาพ ริมอ่างเก็บน้ำเขื่อนลำตะคอง โดยช่างผู้ชำนาญงานฝีมือด้านการแกะสลักหินทรายเขียวมาเป็นเวลานานกว่า 20 ปี

ศูนย์สาธิตการผลิตเห็ดหอม

รวมกลุ่มผลิตเห็ดหอม และ เห็ดนานาชนิด รวมถึงกรรมวิธีต่างๆในการแปรรูปเห็ดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เห็ดหอมสดและแปรรูป และมีบริการที่พักเป็นเต็นท์พร้อมเครื่องนอน ต้องการเยี่ยมชม สามารถเข้าชม และเรียนรู้การผลิตได้ทุกวัน สนใจการบังคับให้เห็ดสร้างคอนอกฤดู เชิญติดต่อขอชมเทคนิคและวิธีการได้ที่ศูนย์สาธิตการผลิตเห็ดหอม บ้านสุขสมบูรณ์ ตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

กสิกรรมไร้สารพิษอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการ โดยเน้นให้สมาชิกตระหนักถึงภัยร้ายของการใช้สารเคมี และดำเนินการปลูกผักไร้สารพิษ ส่งเสริมให้สมาชิกรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรชุมชนและดำเนินกิจกรรม แบบครบวงจร สามารถพึ่งพาตนเองได้ การฝึกอบรม จะทำให้ศูนย์ของชาวบ้านแห่งนี้ เป็นศูนย์ที่มีศักยภาพในการมีส่วนร่วม เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและชุมชน ส่งเสริมอาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาให้เกิดเครือข่ายองค์กรชุมชน ที่สนับสนุนการรวบรวมผลผลิตเพื่อจำหน่ายผู้บริโภค อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ไม้สมุนไพร

ชมรม หมอพื้นบ้าน อำเภอวังน้ำเขียว เป็นการรวมกลุ่มของผู้มีความรู้ และ สนใจในการใช้สมุนไพรท้องถิ่น ในการป้องกันและรักษาโรคต่าง ๆ รวมทั้งการใช้สมุนไพรในกิจกรรมเพื่อสุขภาพ เช่น การนวดสมุนไพร การประคบสมุนไพร การอบสมุนไพร และ การทำสวนสมุนไพร นอกจากนี้การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สมุนไพรอย่างถูกวิธีแล้ว ทางชมรมยังมีกล้าไม้สมุนไพร จำหน่าย โดยตั้งอยู่บริเวณซุ้มจำหน่ายผลิตภัณฑ์หน้าโรงพยาบาลวังน้ำเขียว

มะม่วงยักษ์ งามเมืองย่า (Super Mango)

มะม่วงยักษ์ไร้สารพิษ งามเมืองย่า (Super Mango) น้ำหนัก 1 ถึง 2 กิโลกรัม ต่อ ผล มะม่วงงามเมืองย่าให้ผลผลิตทั้งปี หรือหลาย โดยจะออกดอกและให้ผลผลิต อยู่ 3 ระยะด้วยกัน

ช่วงที่ 1 มะม่วงปี เริ่มออกดอกให้ผลผลิต ระหว่างเดือน มกราคม-พฤษภาคม

ช่วงที่ 2 มะม่วงทวาย เริ่มออกดอกและให้ผล ระหว่างเดือน พฤษภาคม-สิงหาคม

ช่วงที่ 3 มะม่วงทวาย เริ่มออกดอกและให้ผลผลิต ระหว่างเดือน สิงหาคม-ธันวาคม

จุดเด่นของมะม่วงสายพันธุ์งามเมืองย่า อีกอย่าง คือ สามารถเปลี่ยนสีผิวได้ โดยการเลือกใช้วัสดุในการห่อผล

4.3.2 ประวัติความเป็นมาของบุไทรโฮมสเตย์

บุไทรโฮมสเตย์ มีที่มาจากเมื่อปี 2543 กลุ่มเกษตรกรบ้านสุขสมบูรณ์ ตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ได้ติดต่อเข้ามาขังมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี เพื่อขอความช่วยเหลือด้านวิชาการเพาะเห็ดหอม ซึ่งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้ค้นพบวิธีการกระตุ้นเห็ดหอมให้ออกดอก ในที่ไม่หนาวเย็นมากนัก มหาวิทยาลัยจึงได้จัดทำโครงการพัฒนาการผลิตเห็ดหอมเพื่อการค้า โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชัย ทิมชุมเหนียว เป็นนักวิจัย เมื่อโครงการก้าวหน้าไปถึง 3 ปี คณาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้มองเห็นศักยภาพทางด้านธรรมชาติ การเกษตร และการท่องเที่ยวของตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จึงได้เลือกตำบลไทยสามัคคีเป็นพื้นที่เป้าหมายในโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ของประเทศตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ในปี 2545 โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวตำบลไทยสามัคคี จึงเริ่มต้นขึ้น ในปี 2545 ด้วยการทำความเข้าใจระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องซึ่งการทำงานร่วมกับชุมชน จากนั้นก็มีการสัมมนาวิเคราะห์พื้นที่และเข้าไปในพื้นที่จริงเพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อเป็นการระดมสมอง กำหนดแนวทางการพัฒนาจนออกมาเป็นแผนพัฒนาการท่องเที่ยว การประชุมหารือกันเป็นไปอย่างต่อเนื่องทั้งในชุมชนและกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จนกระทั่ง เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2545 จังหวัดนครราชสีมา ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง คณะทำงาน โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวตำบลไทยสามัคคี ประกอบด้วยหน่วยงานตั้งแต่ระดับจังหวัดลงมาถึงระดับตำบลและหมู่บ้าน ในระหว่างปี 2546 โครงการฯ ได้มีบทบาทสำคัญในการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ ผู้ประกอบการและชุมชน เพื่อเสริมความรู้และประสบการณ์ให้แก่ชุมชน โดยการจัดอบรมด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวรวม 3 หลักสูตร และดูงานด้านโฮมสเตย์ 2 แห่ง จากการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนและความต้องการของชุมชน พบว่า การให้บริการท่องเที่ยวเชิงขนาดการบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ที่จัดการโดยชุมชน ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว และสามารถเพิ่มรายได้เป็นอาชีพเสริมให้แก่ชาวบ้าน และมีกลุ่มชุมชนที่สนใจให้บริการดังกล่าว ในที่สุดบ้านพักจำนวน 10 หลังคาเรือน ของกลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูลบ้านบุไทร ได้รับการปรับปรุงภายใต้การสนับสนุนของโครงการ จนกลายเป็นเรือนพักโฮมสเตย์ ซึ่งมี พิธีเปิด โดยอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2546 บุไทรโฮมสเตย์ได้เปิดรับรองแขกครั้งแรกซึ่งเป็น ชาวอาเซียนจำนวน 40 คน เมื่อวันที่ 24-25 ตุลาคม 2546 และพร้อมสำหรับนักท่องเที่ยวในงานเบญจมาศบานในม่านหมอกปี 2547

ในปีงบประมาณ 2546 สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้ดำเนินการพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพมาตรฐานการจัดการที่พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบทหรือ โฮมสเตย์ (Home Stay) ขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพโฮมสเตย์ไทย และได้จัดตั้งคณะกรรมการตรวจประเมินประจำจังหวัด เพื่อเข้าประเมินคุณภาพโฮมสเตย์ตามที่ชุมชนโฮมสเตย์ขอรับการประเมินเข้ามา จากนั้น ผู้วิจัยจากคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และพนักงานสำนักงาน

พัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา เข้าตรวจประเมิน โฮมสเตย์ที่ประสงค์จะขอรับการประเมินร่วมกัน เพื่อมอบตราสัญลักษณ์มาตรฐาน โฮมสเตย์ไทย ซึ่งจากการสำรวจ พบว่า ทั่วประเทศมีมากกว่า 104 แห่ง เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2547 คณะกรรมการได้เข้าตรวจประเมินบ้านบุไทร โฮมสเตย์ พบว่า บ้านบุไทรโฮมสเตย์เป็นหนึ่งในโฮมสเตย์ 16 แห่ง ที่มีคุณภาพตามตัวชี้วัด และได้รับตราสัญลักษณ์มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ปี 2548-2549 นอกจากนี้ ยังได้รับการยกย่องเป็น 1 ใน 5 โฮมสเตย์ต้นแบบอีกด้วย ซึ่งมีพิธีมอบตราสัญลักษณ์ เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2547 ณ โรงแรมเรดิสัน กรุงเทพฯ

กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูล

กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูล อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา มีสมาชิกประมาณ 500 คน ใน 5 ตำบล ของอำเภอวังน้ำเขียว และมีสมาชิกจากบ้านบุไทรประมาณ 60 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ช่วยกันเป็นหูเป็นตาดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติป่าสงวนและธรรมชาติ เช่น ดูแลปกป้องการล่าสัตว์ป่า การป้องกันไฟป่า และการทำลายสิ่งแวดล้อม ตลอดจน เลิก การใช้สารพิษทางการเกษตร ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ 2. สนับสนุนการดำเนินชีวิตแบบยั่งยืนหรือเกษตรพอเพียง 3. ส่งเสริมการออมทรัพย์และประหยัด สมาชิกต้องถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น ๆ ละ 100 บาท ทุกวันที่ 5 ของเดือนจะมีกิจกรรมฝากเงินออม โดยกลุ่มจะมีเงินกู้ดอกเบี้ยถูกให้แก่สมาชิก

บุไทรโฮมสเตย์

กลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์ต้นน้ำมูล บ้านบุไทร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2546 โดยการรวมตัวของสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูลบ้านบุไทร โดยมีนายอินทร์ มูลพิมาย เป็นประธานกลุ่มโฮมสเตย์ ภายใต้การสนับสนุนทางวิชาการของ โครงการพัฒนาการท่องเที่ยว ตำบลไทยสามัคคี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และ โครงการให้การรับรองคุณภาพสถานประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา โดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และวิทยาลัยนครราชสีมา ทั้งนี้ โดยการสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) หลังจากนายอินทร์ มูลพิมาย ได้เข้ารับการอบรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ และคูงานโฮมสเตย์กับโครงการของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จึงได้สำรวจตนเองและหมู่บ้านบุไทร พบว่า มีความพร้อมในเรื่องโฮมสเตย์และการท่องเที่ยว แม้โฮมสเตย์ที่ได้ไปดูงานมาอีกทั้ง มีความมั่นใจในการดำเนินการและสนับสนุนของโครงการ และหากโครงการไม่ประสบผลสำเร็จก็ยังได้ประโยชน์ในเรื่องของคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากความสะอาด ถูกสุขลักษณะของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย

4.3.3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์ต้นน้ำมูลบ้านบุไทร

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์ต้นน้ำมูลบ้านบุไทร มีดังนี้

- 1) ให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวในการสัมผัสวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชนบท
- 2) เป็นการดำเนินการเพื่อให้เกิดรายได้เสริมแก่ชุมชน

- 3) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนในชนบท
- 4) เพื่อส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของอำเภอวังน้ำเขียว
- 5) เพื่อดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นให้ยั่งยืน
- 6) เพื่อพัฒนาคนโดยใช้การรวมกลุ่มเป็นสื่อในการปลูกฝังให้มีคุณธรรมและสร้างธรรม

รัฐให้เกิดในท้องถิ่น

4.3.4 ระเบียบข้อบังคับของกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์ต้นน้ำมูลบ้านบุไทร

กลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์ต้นน้ำมูลบ้านบุไทร ก่อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมรายได้ให้แก่ชุมชนในแนวทางของการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง และพึ่งพาตนเอง อีกทั้งเป็นการสนับสนุนการท่องเที่ยวของอำเภอวังน้ำเขียวอีกด้วย เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างยั่งยืน ดำเนินงานได้คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกโดยรวม จึงเห็นสมควรกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์ต้นน้ำมูลบ้านบุไทรไว้ ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบบริหารงานการดำเนินงานของกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์ต้นน้ำมูลบ้านบุไทร"

ข้อ 2 ที่ตั้งกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์ต้นน้ำมูลบ้านบุไทร หมู่ที่ 4 ตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

ข้อ 3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์ต้นน้ำมูลบ้านบุไทร ให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวในการสัมผัสวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในชนบท

- 1) เป็นการดำเนินการเพื่อให้เกิดรายได้เสริมแก่ชุมชน
- 2) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนในชนบท
- 3) เพื่อส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของอำเภอวังน้ำเขียว
- 4) เพื่อพัฒนาคนโดยใช้การรวมกลุ่มเป็นสื่อในการปลูกฝังให้มีคุณธรรมและสร้างธรรม

รัฐให้เกิดในท้องถิ่นด้วย

ข้อ 4 แหล่งที่มาของเงินทุน ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

- 1) การระดมหุ้นของสมาชิก
- 2) ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ
- 3) เงินบริจาค

ข้อ 5 คุณสมบัติของสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์ต้นน้ำมูลบ้านบุไทร

- 1) ผู้สมัครต้องเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูลบ้านบุไทร
- 2) ผู้สมัครต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในบ้านบุไทร ตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัด

นครราชสีมา

- 3) ผู้สมัครต้องมีบ้านที่มั่นคงและแข็งแรงถูกสุขลักษณะ

4) ผู้สมัครเป็นสมาชิก ต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป

ข้อ 6 การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

การสมัครเป็นสมาชิกให้ผู้ประสงค์จะสมัครเป็นสมาชิกยื่นใบสมัครตามแบบการรับสมัครต่อเลขานุการแล้วแจ้งให้คณะกรรมการพิจารณาต่อไป

ข้อ 7 สมาชิกขาดหรือพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก เมื่อ

- 1) ลาออก
- 2) ตาย
- 3) ขาดคุณสมบัติของการเป็นสมาชิก
- 4) ทำให้กลุ่มได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง
- 5) ที่ประชุมใหญ่มีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียง 2 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกที่มาประชุม

ข้อ 8 การคิดค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าธรรมเนียมแรกเข้า รายละเอียด 20 บาท

ข้อ 9 คณะกรรมการบริหารกลุ่ม โสมสเตย์อนุรักษ์ดินน้ำมูลบ้านบุ ไทร ประกอบด้วย

- 1) นายอินทร์ มุลพิมาย ประธาน
- 2) นายดำรงค์ ทองฉิมพลี รองประธาน
- 3) นางพิมพ์ผกา เฉื่อยกลาง เจริญญิก
- 4) นางวิภา จันทร์คุ้ม ประชาสัมพันธ์
- 5) นางสาวรุ่งนภา จันทร์คุ้ม เลขานุการ

ข้อ 10 คณะกรรมการกลุ่ม โสมสเตย์อนุรักษ์ดินน้ำมูลบ้านบุ ไทร มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- 1) บริหารจัดการกลุ่มฯ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด
- 2) ออกระเบียบข้อบังคับหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารกลุ่มฯ
- 3) รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก
- 4) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่คณะกรรมการกลุ่มกำหนดหรือมอบหมาย

ข้อ 11 ประธานกลุ่มฯ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- 1) เรียกประชุมคณะกรรมการกลุ่ม
- 2) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติงานอย่างหนึ่งอย่างใดตามมติ หรือ

ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

- 3) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามข้อบังคับและมติของคณะกรรมการ

ข้อ 12 ให้รองประธานทำหน้าที่แทนประธาน เมื่อประธานไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือเมื่อประธานมอบหมายให้ทำหน้าที่แทน

ข้อ 13 เจริญญิก มีหน้าที่รวบรวม จัดเก็บ ดูแลรักษาเงินทุนและรายได้รวม ทั้งการจัดทำบัญชี พร้อมทั้งควบคุมการใช้จ่ายเงินให้เป็น ไปอย่างรอบคอบและเกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อ 14 เลขานุการ มีหน้าที่ติดตามประสานงานทั่วไป นักประชุมกรรมการ จัดและทำ
บันทึกรายงานการประชุม ตลอดจนรายงานผลการดำเนินงานของกองทุน

ข้อ 15 ประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ผลิตเอกสาร สิ่งพิมพ์ ให้ข่าวสารแก่สมาชิก และ
หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 16 การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก และกรรมการคนหนึ่งให้มี
เสียงคะแนนหนึ่งคะแนนเสียง ในกรณีเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงชี้ขาด

ข้อ 17 ระเบียบการเงิน

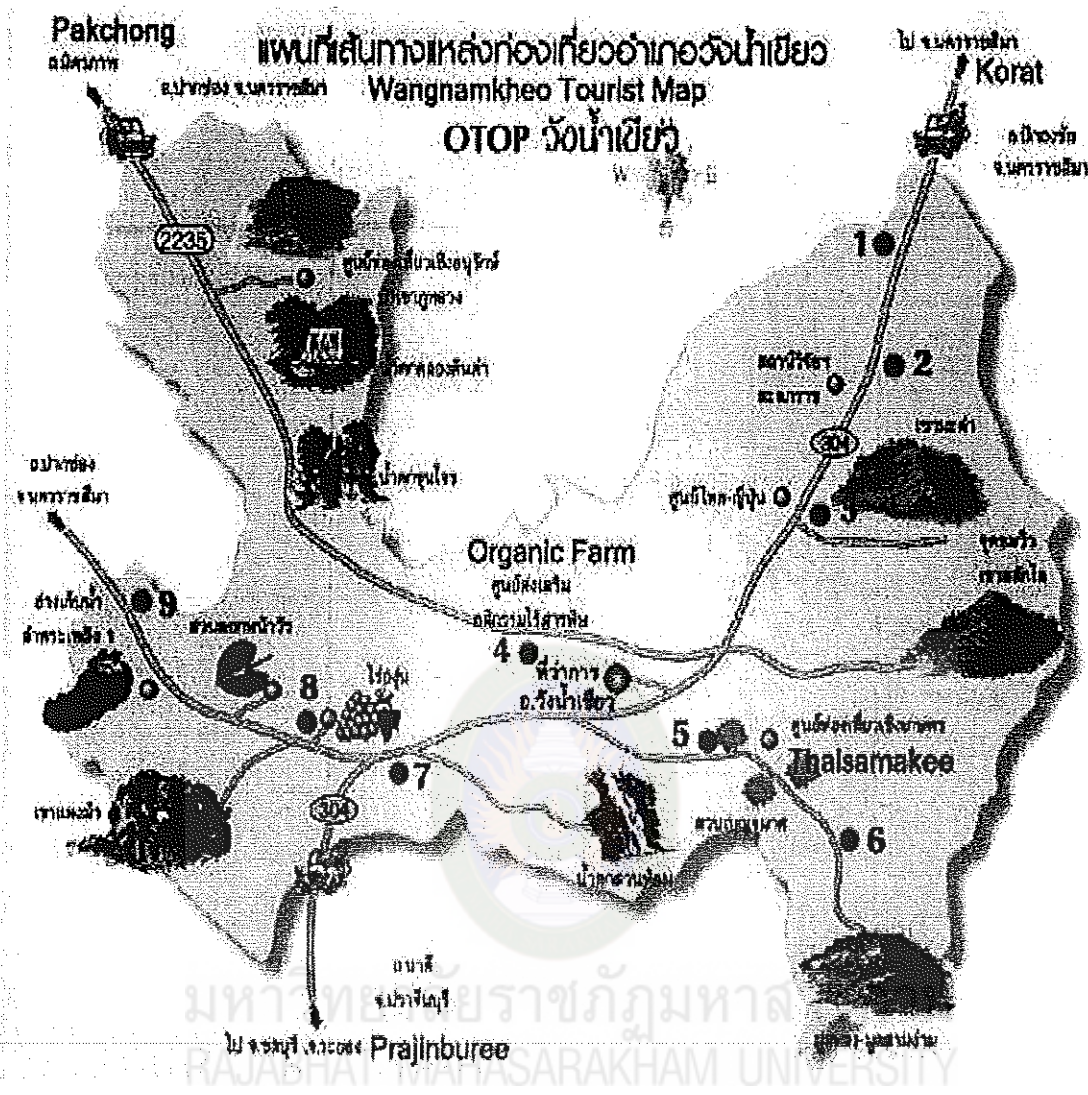
- 1) สมาชิกต้องถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น ๆ ละ 500 บาท
- 2) ดอกผลเงินบริจาคและกองทุนอื่น ให้ถือเป็นรายได้ของกลุ่ม
- 3) ให้ประธานและกรรมการอีก 2 คน เปิดบัญชีและมีอำนาจเบิกจ่ายเงิน โดยมีลายมือชื่อ
2 ใน 3 ร่วมกัน
- 4) การจ่ายเงินของกลุ่มให้ถือมติที่ประชุมเป็นสำคัญ
- 5) ต้องรายงานการเงินให้แก่ที่ประชุมใหญ่ทราบทุก 12 เดือน

ประกาศ ณ วันที่ 24 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2546

(นายอินทร์ มูลพิมาย)

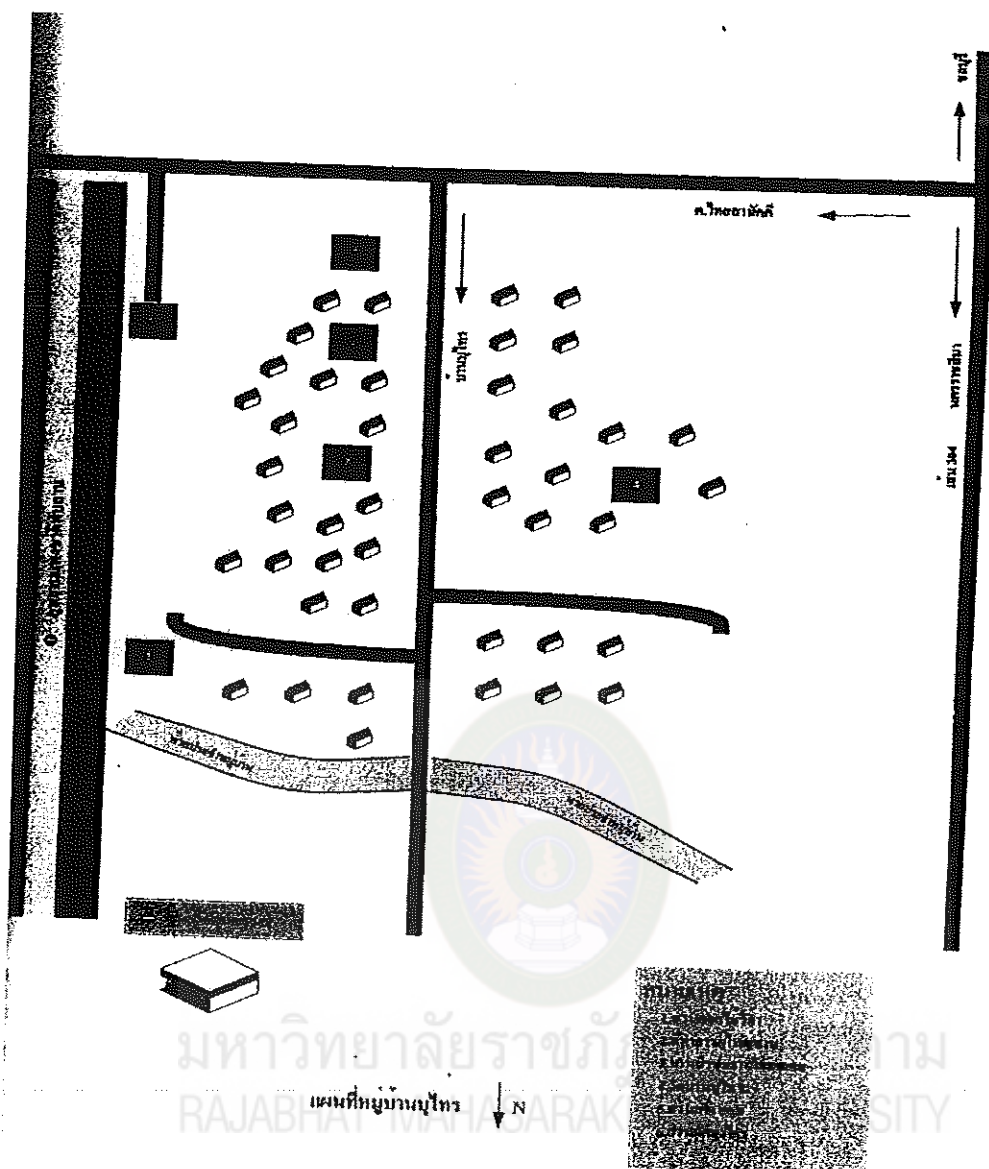
ประธานกลุ่มโสมสเดย์อนุรักษ์ต้นน้ำมูลบ้านบุไทร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ 4.6 แผนที่อำเภอวังน้ำเขียว

ที่มา : www.sabuy.com. 2553

ภาพที่ 4.7 แผนที่โฮมสเตย์บ้านนุไทร

บทที่ 5

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 5.1 พัฒนาการของนโยบายการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ ในประเทศไทย
- 5.2 การจัดการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 5.3 การพัฒนากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

5.1 พัฒนาการของนโยบายการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ในประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ นั้นเริ่มจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฯ ฉบับที่ 8 ที่เน้นบทบาทการพัฒนาชุมชน และการที่รัฐบาลออกกฎหมายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นแรงผลักดันให้องค์กรท้องถิ่น และหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นจุดขาย จึงทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวหลายรูปแบบในชุมชน ซึ่งการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์ ก็เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากทั้งจากองค์กรท้องถิ่น องค์กรเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ และการศึกษาพบว่า โฮมสเตย์ภายในประเทศไทยเกิดขึ้นมานานแต่รูปแบบและกิจกรรมอาจแตกต่างกันหลากหลาย หากวิเคราะห์จากอดีตที่ผ่านมาสามารถสรุปได้ตามยุคสมัย ดังนี้

ยุคเริ่มต้น (ปี 2503-2525) กระจายอยู่ในกลุ่มนิสิต นักศึกษา กลุ่มออกค่ายอาสาพัฒนาชนบทที่ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิต รับทราบปัญหาในชนบท เพื่อนำมาพัฒนาสังคมตามอุดมคติ และบางส่วนกระจายอยู่ในกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติที่นิยมทัวร์ป่า โดยเฉพาะในแถบภาคเหนือของประเทศไทย นักท่องเที่ยวจะพักตามบ้านชาวเขา โดยจุดพักนั้นจะขึ้นอยู่กับเส้นทางเดินป่าเป็นหลัก

ยุคที่ 2 (ปี 2526-2536) เป็นยุคที่กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่นิยมทัวร์ป่า เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น การพักค้างใน รูปแบบโฮมสเตย์ ได้รับการพัฒนารูปแบบและกิจกรรม โดยกระจายไปยังหมู่บ้านชาวเขา ที่กว้างขวางมากขึ้น ระยะเวลาการท่องเที่ยวในรูปแบบทัวร์ป่าที่มีการจัด โฮมสเตย์เริ่มสร้างปัญหาสังคม อาทิ ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี ปัญหาการปล้น ขโมย ปัญหาการฆ่าชิงทรัพย์ กลุ่มนักพัฒนา นักกิจกรรม ที่เติบโตมาจากการทำกิจกรรมในสมัยนักศึกษา เริ่มทำงานใน

รูปแบบของ องค์การพัฒนาเอกชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม มีรูปแบบการเดินทาง เพื่อศึกษาดูงานด้านการพัฒนา ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของ โฮมสเตย์ แต่ยังคงแพร่ในคนเฉพาะกลุ่มเท่านั้น

ยุคที่ 3 (ปี 2537-2545) ยุคนี้ เป็นยุคเน้นกระแสการพัฒนาสังคมสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจะพบได้ว่า การท่องเที่ยวจะมีแนวโน้มที่จะเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระยะประมาณปี 2537-2539 ในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย เริ่มมีการท่องเที่ยวในรูปแบบ Home stay โดยกลุ่มนำร่องคือ กลุ่มที่เป็นนักกิจกรรมสังคมทั้งรุ่นเก่า และรุ่นใหม่ เท่าที่สืบค้นพบว่า พื้นที่ที่ดำเนินการเรื่อง โฮมสเตย์ ก็จะเป็นพื้นที่ที่องค์การพัฒนาเอกชนไทย เข้ามาดำเนินการ เช่น เกาะยาว จ.พังงา (กลุ่มประมงชายฝั่ง/อวนลาก อวนรุน) หลังจากพื้นที่เกาะยาว จ.พังงา ได้มีพื้นที่อื่นเพิ่มขึ้น อาทิ หมู่บ้านคีรีวง จ. นครศรีธรรมราช บ้านแม่ทา จ.เชียงใหม่ (กลุ่มเกษตรทางเลือก) บ้านผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม (สมาชิกในกลุ่มเกษตรยั่งยืน) ปี 2539 เป็นต้นมา ได้มีการเคลื่อนไหวขึ้นในกลุ่มนักธุรกิจผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว โดยนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวผสมผสานระหว่าง Adventure Ecotourism และ Home stay จากการที่รัฐบาลได้ประกาศให้ปี 2541-2542 เป็นปีท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand 1998-1999) ทุกหน่วยงานของรัฐ มีนโยบายสนับสนุนกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ทำให้ เกิดการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งชุมชน และขยายกิจกรรม Home stay เพิ่มมากขึ้น เช่น หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยบ้าน โลกโองง

อ. กุณินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ บ้านทรงไทยปลายโพงพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม รวมทั้งพื้นที่ชนกลุ่มน้อย หมู่บ้านชาวเขา ก็มีการสนับสนุนการจัดกิจกรรม โฮมสเตย์ด้วย การดำเนินการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์มีมาอย่างต่อเนื่อง บางแห่งก็เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง บางแห่งก็ล้มเหลวไป

ยุคที่ 4 ยุคปัจจุบัน (ปี 2546 - ปัจจุบัน) สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ประกาศนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์อย่างชัดเจน โดยมีการดำเนินการดังนี้

1) มีการประชุมร่วมกับผู้ประกอบการ โฮมสเตย์ ในพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เช่น บ้านสลักเพชร เกาะช้าง, หมู่บ้านแม่กำปอง จ.เชียงใหม่ ฯลฯ

2) การจัดสัมมนา“การสร้างดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐาน โฮมสเตย์ (Home stay)”

3) การพัฒนามาตรฐานบริการท่องเที่ยว จึงได้จัดทำมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ตั้งแต่ปี 2546-2547 ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน 8 ด้าน คือ 1) ด้านที่พัก 2) ด้านอาหารและโภชนาการ 3) ด้านความปลอดภัย 4) ด้านการจัดการ 5) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว 6) ด้านสภาพแวดล้อม 7) ด้านมูลค่าเพิ่ม และ 8) ด้านการส่งเสริมการตลาด

4) การจัดทำฐานข้อมูลการจัดการโฮมสเตย์ (Home stay) การจัดทำเว็บไซต์

www.homestaythai.org

5) โครงการศึกษาสำรวจและเผยแพร่ดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานที่พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Home stay) ในพื้นที่ต่าง ๆ

6) สำนักพัฒนาการท่องเที่ยวได้ทำความร่วมมือกับ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร แพลงสินทรัพย์เป็นทุนโฮมสเตย์

7) การรับรองมาตรฐาน โฮมสเตย์ไทย

8) การจัดกิจกรรมนำสื่อมวลชนเยือนถิ่น โฮมสเตย์ เพื่อเป็นการแพร่และประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้งจัดทำ VDO โฮมสเตย์ตัวอย่าง จำนวน 5 แห่ง

9) โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP (OTOP Tourism Village) ระยะที่ 1" ในปีงบประมาณ 2547 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP (OTOP Tourism Village)

10) การประชุม เพื่อพิจารณาปรับปรุง โครงสร้างคณะกรรมการตรวจประเมิน โฮมสเตย์มีผู้แทนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง

11) ออกประกาศสำนักพัฒนาการท่องเที่ยวและระเบียบว่าด้วยเรื่อง กำหนดมาตรฐาน บริการท่องเที่ยวมาตรฐาน โฮมสเตย์ไทย, การใช้เครื่องหมายรับรองมาตรฐาน โฮมสเตย์ไทย และการ ประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

12) จัดการสัมมนาในเรื่อง "การตลาดเชิงรุกสำหรับ โฮมสเตย์ไทย"

13) สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ลงนามตกลงความร่วมมือกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อพัฒนามาตรฐาน โฮมสเตย์ไทยอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน โดย ส่งเสริมและสนับสนุน ฝึกอบรม ให้แก่ผู้ประกอบการ โฮมสเตย์ให้มีคุณภาพตรงตามมาตรฐาน โฮมสเตย์ไทยที่กำหนดไว้ เพื่อเข้าร่วม โครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน อีกทั้งยังมีส่วนช่วยให้ชาวบ้านและ ชุมชนมีรายได้เสริม นอกเหนือจากการประกอบอาชีพทางการเกษตร และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

14) ประชุมคณะกรรมการอำนวยการประเมินมาตรฐาน โฮมสเตย์ไทยระดับชาติ ครั้งที่2/2549 ที่ประชุมมีวาระเพื่อพิจารณา ได้แก่ การประเมินมาตรฐาน โฮมสเตย์ที่ครบกำหนดรับรอง มาตรฐาน การคัดเลือกคณะกรรมการอำนวยการประเมินมาตรฐาน โฮมสเตย์ไทยระดับชาติ เป็น กรรมการในคณะกรรมการประเมินมาตรฐาน โฮมสเตย์จังหวัด รวมถึงเรื่องผลการวิเคราะห์การ ประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ปี พ.ศ. 2549 และเรื่องการมอบตราสัญลักษณ์ มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ปีพ.ศ. 2549 ด้วย

15) การประชุมคณะกรรมการอำนวยการประเมินมาตรฐาน โฮมสเตย์ไทยระดับชาติ ที่ประชุมมีวาระเพื่อพิจารณา ได้แก่ การประเมินมาตรฐาน โฮมสเตย์ที่ครบกำหนดรับรองมาตรฐาน การคัดเลือกคณะกรรมการอำนวยการประเมินมาตรฐาน โฮมสเตย์ไทยระดับชาติ เป็นกรรมการใน คณะกรรมการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์จังหวัด รวมถึงเรื่องผลการวิเคราะห์การประเมินมาตรฐาน โฮมสเตย์ตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ปีพ.ศ.2551 และเรื่องการมอบตราสัญลักษณ์มาตรฐานโฮมส เตย์ไทย ปี พ.ศ. 2551 โดยมีการปรับปรุงมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย เป็นมาตรฐาน10 ด้าน 31 ตัวบ่งชี้

คือ 1) ด้านที่พัก 2) ด้านโภชนาการและอาหาร 3) ด้านความปลอดภัย 4) ด้านอรรถาธิบายโมติวีของเจ้าของบ้าน 5) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 6) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม 7) ด้านวัฒนธรรม 8) ด้านการสร้างคุณค่าและมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน 9) ด้านการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์ 10) ด้านการประชาสัมพันธ์โฮมสเตย์

16) กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาได้จัดทำตัวบ่งชี้ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดตามคำรับรองการปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2552

5.2 การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในประเทศไทยมีมานานมากแล้ว ในยุคแรกเป็นนักศึกษาเดินทางมาออกค่ายอาสาพัฒนาชนบทที่ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิตในชนบท และกลุ่มที่นิยมการทัวร์ป่า นิยมพักแรมตามเส้นทางเดินป่า โฮมสเตย์กระจายอยู่ตามหมู่บ้านชาวเขา ยุคกลางเป็นกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม การเดินทางเพื่อศึกษาดูงาน และในยุคใหม่ การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์จะเป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น ทำให้มีโฮมสเตย์เกิดขึ้นจำนวนหนึ่งและในปี พ.ศ. 2546 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ประกาศนโยบายการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ทำให้การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์แพร่หลายอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันมีโฮมสเตย์ที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจำนวน 115 แห่ง (www.homestaythai.org. 2553)

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงแรกการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ก็จะเป็นนักศึกษาที่ออกค่ายอาสา และกลุ่มที่เดินทางมาเยี่ยมญาติ โฮมสเตย์ในยุคแรกที่อยู่กันอยู่อย่างแพร่หลายคือบ้านปราสาทโฮมสเตย์ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 โดยในช่วง 4 ปีแรก เป็นนักศึกษาที่มาศึกษาแหล่งโบราณคดี การจัดการในช่วงนี้ไม่มีค่าที่พัก และในปี พ.ศ.2540 จึงเปิดโฮมสเตย์รับนักท่องเที่ยวทั่วไป โฮมสเตย์อีกแห่งที่อยู่กันอยู่อย่างแพร่หลายคือ โลกโองโฮมสเตย์ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ.2541 หลังจากนั้นก็มีชุมชนที่เปิดให้เป็นโฮมสเตย์อย่างแพร่หลาย มีหลายแห่งที่ของรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย เริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2547-2552 มีโฮมสเตย์ที่ผ่านการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย จำนวน 32 แห่ง (www.homestaythai.org. 2552) และ การศึกษากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ยั่งยืนเป็นการศึกษาคณีศึกษา (Case study) ที่เป็น Best practices 3 แห่ง คือ 1) โฮมสเตย์บ้านปราสาท หมู่ที่ 17 ต.ธารปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา 2) บ้านโคกโองโฮมสเตย์ ต.กุดหว้า อ.ภูจินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ และ 3) บ้านบุไทรโฮมสเตย์ ต.ไทยสามัคคี อ.วังน้ำเขียว จ.นครราชสีมา พบว่ามีรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ได้ดำเนินการตามตัวชี้วัดมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย 10 ด้าน โดยมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1) ด้านที่พัก

ที่พักเป็นบ้านพักของชาวบ้าน ตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน เพื่อความสะดวกในการจัดการและประสานดูแลนักท่องเที่ยว สำหรับบ้านโฮมสเตย์นั้นถึงแม้ว่าเจ้าบ้านและสมาชิกทั้งหมดอาศัยอยู่ในบ้านตามปกติ แต่จะมีการจัดมีสัดส่วนที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวมีบางหลังที่เป็นห้องส่วนตัวแต่บางหลังก็มิได้เป็นห้องส่วนตัวเป็นห้อง โถงที่สามารถนอนรวมกันได้ จัดให้มีเตียงหรือฟูก เครื่องนอน และมุ้ง ให้นักท่องเที่ยว มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอน และปลอกหมอนทุกครั้งให้นักท่องเที่ยวเข้าพัก มีการดูแลเครื่องนอนอย่างดีให้มีความสะอาดไม่หมักหมม เช่น นำออกผึ่งแดดให้มียกกลิ่นแดดก่อนใช้ทุกครั้ง ส่วนห้องน้ำ ส่วนใหญ่ยังเป็นส้วมราดน้ำ มีทั้งที่อยู่ภายในตัวบ้านและภายนอกตัวบ้าน และรวมไปถึงห้องอาบน้ำที่มีคิซิดห้องน้ำที่สะอาด มีการดูแลบ้านให้มีสุขลักษณะที่ดี ได้แก่ ความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีการจัดมุมพักผ่อนภายในบ้านสำหรับสนทนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับนักท่องเที่ยวบริเวณหน้าบ้าน หรือห้อง โถงของบ้าน และในส่วนของชุมชนมีส่วนของอาคารรองรับนักท่องเที่ยว ห้องประชุม โรงเรียน ลานวัด เป็นพื้นที่พักผ่อนรวมของชุมชนซึ่งในการจัดการก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเข้าพักจะต้องมีการเตรียมความพร้อมโดยมีการเชื่อมบ้านระหว่างสมาชิก เป็นการตรวจสอบความเรียบร้อย ลักษณะของโฮมสเตย์ มีโครงสร้างของบ้านที่แตกต่างกันตามลักษณะบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั่วไป แบ่งได้ 3 แบบ ได้แก่

(1) บ้านไม้ทั้งหลัง มี 2 ชั้น ใต้ถุนสูง ลักษณะเป็นบ้านชนบทจริง ๆ ทำด้วยไม้ทั้งหลัง บางบ้านตีฝ้าด้วยไม้กระดานไว้ห่าง ๆ อย่างง่าย ๆ บางทีไม่มีหน้าต่าง เพราะอากาศเย็นสบายทั้งปี ทำให้มีบรรยากาศแปลกไปอีกแบบหนึ่ง

(2) บ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ ชั้นล่างเป็นปูน แต่ชั้นสองทำด้วยไม้ มีลักษณะเหมือนบ้านชนบททั่วไป

(3) บ้านสมัยใหม่ เป็นบ้านที่สร้างด้วยปูนทั้งหลัง มีลักษณะเหมือนบ้านของชาวเมือง แต่ยังคงมีรูปแบบของชนบทอยู่ด้วยบ้านที่มีลักษณะแตกต่างกันนี้เป็นข้อดีที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งแต่ละคนมีความชอบไม่เหมือนกัน บางคนชอบบ้านชนบทแท้ ๆ บางคนชอบบ้านสมัยใหม่ นอกจากนี้บ้านแต่ละหลังจะมีเอกลักษณ์ของมันเอง อาจจะเนื่องจากลักษณะของเจ้าของบ้าน อาชีพเจ้าของบ้าน หรือโครงสร้างพิเศษของบ้านแต่ละหลัง ซึ่งอาจจะเรียกว่าบ้านทุกหลังมีเสน่ห์ของมันเอง

2) ด้านอาหารและโภชนาการ

การจัดการด้านอาหารและโภชนาการ โดยเจ้าบ้านแต่ละหลังจะพิจารณาจัดทำอาหารพิเศษที่ตนเองมีความถนัดและปรุงได้อร่อย มีเอกลักษณ์มาบริการนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม สามารถแบ่งประเภทของวัตถุดิบที่นำมาปรุงอาหารได้ ดังนี้

- (1) พืชที่ปลูกอยู่ในท้องถิ่นและบริเวณบ้านของตนเอง
- (2) พืชที่นำจากถิ่นอื่นมาปลูก และเป็นพืชที่มีอยู่ในท้องถิ่นตลอดทั้งปี

จากการศึกษาพื้นที่ที่สามารถจำแนกรายละเอียดตามความโดดเด่นที่แตกต่างกันได้ดังนี้ บ้านปราสาทอาหารที่โดดเด่น คือ หมี่โคราช ส้มตำและแกงขอดตาล บ้านโคกโก่ง มีแกงหน่อไม้, แกงเห็ดโคน, ยำเห็ดโคนและ ไข่เจียวไข่มดแดง บ้านบุไทรมี ผัดเห็ดหอม, น้ำพริกและผักปลอดสารพิษ

โดยในการจัดทำอาหารก็จะเน้นที่อาหารท้องถิ่นเป็นหลัก มีการปรับรสชาติให้อ่อนลง และอาหารที่บุคคลทั่วไปรับประทานได้เสริมด้วย เช่น ไข่เจียว ต้มยำปลา ฯลฯ ในกรณีที่มีการจัดเลี้ยงรวมเป็น หมู่คณะให้นักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มใหญ่ เพื่อไม่ให้เกิดความจุกเสียดในการดูแลนักท่องเที่ยว และเป็นการกระจายรายได้ให้แก่สมาชิกในชุมชนจะมีการจัดเลี้ยงที่โรงเรียนหรือศาลากลางบ้านหรือศาลาวัด เพราะมีความสะดวกสบายในเรื่องของสถานที่ โดยมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

(1) กลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์จะกำหนดรายการอาหารโดยการศึกษากลุ่มของนักท่องเที่ยวว่าเป็นใคร มาจากไหน อายุเท่าไร และการศึกษาวัตถุดิบในท้องถิ่นในช่วงเวลานั้น ๆ

(2) การประกาศให้ประชาชนในชุมชนรับทราบโดยเสียงตามสาย เพื่อให้ประชาชนที่มีวัตถุดิบตรงกับความต้องการก็สามารถนำมาขายให้กับกลุ่มได้ โดยจะต้องมีการแจ้งความจำนงไว้ก่อนเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนและการสูญเสีย

(3) การร่วมกันประกอบอาหารที่โรงครัว โดยจะมีสมาชิกที่รับผิดชอบทำครัวการทำครัว และหากนักท่องเที่ยวมีจำนวนมากก็จะมีนักเรียนเข้าไปช่วยเป็นลูกมือ รวมทั้งบางครั้งอาจมีการทำให้นักท่องเที่ยวชมด้วย เช่น การผัดหมี่โคราช การตำส้มตำ ฯลฯ

การจัดการด้านน้ำดื่มที่สะอาด ต้มน้ำดื่มสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีการนำสมุนไพรเพิ่มลงไปใ้ในน้ำดื่ม เพื่อเพิ่มกลิ่นหอม เช่น ใบเตย ผ่าง กระจับปี่ ตรีโครี ฯลฯ ทั้งนี้โดยภาพรวมสมาชิกโฮมสเตย์ได้รับการอบรมในด้านประกอบอาหารและการจัดอาหาร การเลือกใช้ภาชนะ อุปกรณ์ห้องครัวที่ถูกสุขลักษณะ และเหมาะสม นอกจากนี้การประกอบอาหารเป็นกิจกรรมหนึ่งด้านการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ กล่าวคือเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำอาหาร โดยเฉพาะอาหารพื้นบ้านต่างๆ ที่ได้รับความนิยมนมาก

3) ด้านความปลอดภัย

ชุมชนที่ดำเนินการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นชุมชนที่มีความสุขสงบ ปราศจากโจรขโมย อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว บ้านโฮมสเตย์ดูแลจัดระบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ดังนี้

(1) มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัยอยู่ที่หัวบ้านและท้ายบ้านตั้งแต่เวลา 9.00-24.00 น. ตลอดทุกคืน โดยอาสาสมัครของชุมชนประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้าน หมุนเวียนทำหน้าที่ เฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวมาพัก อาสาสมัครดังกล่าว ได้รับอนุญาตจากอำเภอและสถานีตำรวจ ให้ทำหน้าที่ปกป้อง รักษาความสงบในหมู่บ้าน ซึ่งมีสิทธิ์จับขโมยส่งตำรวจได้ และหลังเวลา 24.00 น.ก็มีส่วนหนึ่งที่ยังเฝ้าระวังตลอดเวลา

(2) เจ้าบ้านทุกบ้านมีหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อสถานีตำรวจและรถพยาบาล

(3) มีอาสาสมัครประจำบ้านอยู่ทุกหลังคาเรือน

(4) มีการอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้นจากสาธารณสุขอำเภอ

(5) กรณีนักท่องเที่ยวลืมสิ่งของมีค่าไว้ เจ้าบ้านจะนำส่งคืนที่ประธานกลุ่มทันที เพื่อติดต่อเจ้าของและดำเนินการส่งคืนต่อไป

4) ด้านอภัยภัยไม่ตรีของเจ้าบ้านและสมาชิก

สมาชิกโฮมสเตย์ได้รับการอบรมด้านการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี กรอบกับอภัยภัยไม่ตรีดั้งเดิมที่ได้อยู่แล้ว มีความพร้อมและเต็มใจที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว มีความคุ้นเคยต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยวมาช้านาน เพราะในชุมชนมีโบราณสถานที่น่าสนใจ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมตามฮีต 12 คอง 14 ประเพณีอีสาน กิจกรรมการในชีวิตประจำวัน ด้านการเกษตร การทอผ้า งานฝีมือ การประกอบอาหาร และกิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นเพลงท้องถิ่นพื้นบ้าน ฯลฯ

5) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์มีการเตรียมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวไว้เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างหลากหลาย พร้อมทั้งมีมัคคุเทศก์หรือปราชญ์ชุมชนเป็นผู้ให้คำแนะนำกับ นักท่องเที่ยวในด้านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้สมาชิกโฮมสเตย์ส่วนใหญ่ได้รับการอบรมในการนำเที่ยวจาก องค์การภาครัฐที่สนับสนุนด้านการท่องเที่ยวแล้ว การประสานงานและการนำชมกิจกรรมและเรียนรู้ต่าง ๆ ก่อนข้างเป็นระบบชัดเจน ในที่นี้จำแนกให้เห็นรายชุมชนของพื้นที่ศึกษาดังนี้

บ้านปราสาทโฮมสเตย์ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ดังนี้

- (1) ชมแหล่งโบราณคดี (อายุ 2,500-3,000 ปี) หลุมขุดค้นที่ 1
- (2) ชมอาคารพิพิธภัณฑ์ 2 หลัง แสดงประวัติและความเป็นมาต่าง ๆ ของแหล่งโบราณคดี
- (3) ชมหลุมขุดค้นที่ 2 สมัยทวารวดี-3,00 ปี
- (4) ชมหลุมขุดค้นที่ 3 อายุ 2,500-3,000 ปี
- (5) ชมกลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน ทำหมวก ทำกระเป่า ทำเพิ่มเอกสารและของที่ระลึก
- อื่นๆ
- (6) ชมกลุ่มทอผ้า ทั้งผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าโทเร และการสาธิตการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม
- (7) ชมกลุ่มผลิตเครื่องดนตรีไทย การทำพิณ ซอด้วง ซออู้
- (8) ชมกลุ่มสตรีทำขนมและอาหาร ทั้งขนมไทยและขนมต่างชาติ
- (9) ชมวิถีชีวิตชุมชนของชาวบ้านปราสาท เช่น การทำนา การเกี่ยวข้าว และประเพณีต่างๆ
- (10) ร่วมการประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้มาเยี่ยมชมเยือนบ้านปราสาท

บ้านโคกโค้งโฮมสเตย์ เป็นหมู่บ้านที่มีภูมิประเทศสวยงาม มีภูมิอากาศที่เย็นสบายตลอดทั้งปี เหมาะสำหรับการพักผ่อนเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งยังมีกิจกรรมที่หลากหลาย สามารถให้นักท่องเที่ยวเลือกศึกษาได้ดังนี้

- (1) การศึกษาวิถีชีวิต เช่น การทอผ้า จักสาน จับปลา เกี่ยวข้าว ฯลฯ
- (2) การศึกษาวัฒนธรรม เช่น การฟ้อนผู้ไทย การแต่งกายแบบผู้ไทย การพุดผญา การเล่านิทานพื้นบ้าน การเล่าประวัติหมู่บ้าน ฯลฯ
- (3) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ซึ่งบ้านโคกโค้งมีจุดได้ 2 เส้นทางคือเส้นทางภูผาวัว-น้ำตกตาดสูง-กรงนกทา-เตาฮาง ระยะทาง 1.5 ก.ม. และเส้นทาง ภูผาวัว-น้ำตกตาดสูง-จุดชมวิว-ผานางแผ่น-ผานางคอย ดานโหลง ระยะทาง 2 ก.ม. ซึ่งเส้นทางก็จะมีพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติให้ศึกษา

บ้านบุไทรโฮมสเตย์ มีสถานที่ท่องเที่ยวของอำเภอลำน้ำเคียวที่นักท่องเที่ยวสนใจไปเยี่ยมชมและกิจกรรมของกลุ่มโฮมสเตย์ ได้แก่

- (1) การชมแปลงปลูกเบญจมาศหลากหลายสายพันธุ์ สวนดอกหน้าวัว เลือกตัดดอกได้ตามต้องการในราคามิตรภาพ
- (2) การประกอบการเกษตรอินทรีย์ แหล่งปลูกผักปลอดสารพิษที่ปลูกผักเมืองหนาว สารพันชนิด และเห็ดนานาชนิด ไม่ว่าจะเป็นเห็ดหอม เห็ดโคน หรือเห็ดยานางิ

(3) กิจกรรมในอุทยานแห่งชาติทับลานที่ 11 สวนห้อม อุทยานแห่งชาติทับลานที่ 13 มูลหลง มูลสามง่าม อุทยานป่าเขาภูหลวง ซึ่งสามารถกางเต็นท์นอนและมีกิจกรรมเดินป่า ศึกษานิเวศน์ในป่า ซึ่งเริ่มมีสัตว์ป่ากลับคืนมา หลังจากที่มีการปลูกป่าและดูแลธรรมชาติมากขึ้น โดยเฉพาะการเฝ้าดูกระทิงที่เขาแผงม้า และคลองปลากั้ง การศึกษาสมุนไพรในป่า นกนานาชนิดกว่า 200 ชนิด ตลอดจนการชมน้ำตกต่าง ๆ

(4) การร่วมกิจกรรมในสวนผลไม้ เก็บผลไม้จากต้นสด ๆ ตามฤดูกาล เช่นสวน มะม่วง กระท้อน มะไฟ ลำไย สวนองุ่น ฯลฯ

6) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

บ้านโฮมสเตย์ มีนโยบายร่วมกันรักษาสภาพแวดล้อมในหมู่บ้านเป็นอย่างดี โดยเน้นในเรื่องของความสะอาดเป็นสำคัญ บ้านโฮมสเตย์เคยได้รับการอบรมเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม และมีการประเมินสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทำให้สมาชิกชุมชนมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี จึงมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

(1) ร่วมกับโรงเรียนจัดโครงการให้นักเรียนร่วมเก็บขยะโดยตอนเช้าระหว่างเดินไปโรงเรียนให้เก็บขยะใส่ถังขยะที่โรงเรียน ตอนเย็นกลับก็เก็บใส่ถังขยะที่บ้านและมอบหมายให้เจ้าของบ้านที่อยู่ตรงถังขยะตั้งไว้ให้นำไปเผาหรือฝังกลบ

(2) ในบ้านทุกบ้านจัดหาถังขยะให้ครบทุกครัวเรือน และมีผู้รับผิดชอบดูแลหลายส่วน เช่น อสม. สมาชิกของโฮมสเตย์ ได้จัดให้รับผิดชอบ เช่น ตั้งแต่ที่นอนในบ้านเรือนตลอดจนถึงครัวและบริเวณรอบบ้าน โดยสมาชิกจะร่วมกันตรวจสอบบ้านโฮมสเตย์ร่วมกัน ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างสมาชิก ตลอดจนสมาชิกกับชุมชน

(3) เรื่องการดูแลต้นไม้ จากปากทางเข้าสู่บ้านจะตัดหญ้าใส่ปุ๋ยตลอดปีละครั้ง เช่น วันพ่อ วันแม่ วันเข้าพรรษา ออกพรรษาวันที่สำคัญของทำทุกวัน ไปช่วยกันตัดโดยไม่มีค่าแรงทำกัน อยู่รักษาสภาพแวดล้อมในหมู่บ้าน โดยเน้นในเรื่องของความสะอาด โดยทุกวันจะมีการทำความสะอาดบริเวณบ้านและบริเวณใกล้เคียง ซึ่งตอนแรกก็จะเป็นการประชาสัมพันธ์ในลักษณะเสียงตามสายแล้วปฏิบัติ หลังจากนั้นก็ทำจนเป็นปกติ หากบ้านไหนไม่ทำเพื่อนบ้านและผู้นำก็จะทำแทน ทำให้บ้านให้สะอาดเรียบร้อย ปลูกต้นไม้ร่มรื่น รวมทั้งไม้ดอกไม้ใบ และผักสวนครัว รั้วกินได้ ทำการตัดหญ้าตามริมถนนให้ดูเรียบร้อยอยู่เสมอ ส่วนการกำจัดขยะจะจัดให้มีแข่งไว้ที่บ้านเพื่อคัดแยกขยะรีไซเคิลพวกพลาสติก เช่น ขวดน้ำพลาสติก และขยะที่จะนำไปทำปุ๋ยได้

(4) การตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้เป็นอย่างมากและได้ร่วมกับภาครัฐบาลไม่ว่าจะเป็นป่าชุมชน วนอุทยาน และอุทยาน ในการดูแล ป่าไม้เป็นอย่างดี รวมทั้งการดูแลน้ำ มีการจัดการน้ำอย่างเหมาะสม มีการรักษาความสะอาดอย่างดี ใช้ใช้ป่าในการศึกษาธรรมชาติก็ได้มีการกำหนดเส้นทางอย่างเหมาะสมและมีผู้นำทางที่ชำนาญ และมีการจัดกลุ่มเดินป่าให้มีขนาด 10-15

คนและให้เดินในลักษณะเรียงแถวเพื่อไม่เดินออกนอกเส้นทางไปเหยียบพรรณไม้และเพื่อไม่ให้เสียงดังเกินไป

7) ด้านวัฒนธรรม

บ้านโฮมสเตย์ ได้มีการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และวิถีชีวิตท้องถิ่น รวมทั้งฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นด้านอาหาร การแต่งกาย และเพลงประจำท้องถิ่น มีการส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้มากขึ้น เพื่อนำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้เอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจให้กับเยาวชนมากยิ่งขึ้น โดยภาพรวมทั่วไปก็จะเป็นการจัดขึ้นตามฮีต 12 คอง 14 ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอีสานที่โดดเด่นและสอดคล้องกับวิถีชีวิตค่อนข้างมาก

8) ด้านการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ชุมชน บ้านปราสาทโฮมสเตย์ได้สร้างมูลค่าเพิ่มจากการท่องเที่ยวดังนี้

(1) กลุ่มสตรีสหกรณ์ (ผลิตหัตถกรรมจากต้นกก) ทำกระเป๋า ทำเสื่อ ทำหมอน ทำหมวก

(2) กลุ่มทำขนมและอาหาร

(3) กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน (ผลิตของใช้จากกะลามะพร้าว และส่วนต่างๆ ของต้นตาล ต้นธูปฤาษี)

(4) กลุ่มทอผ้าและเลี้ยงไหม

(5) กลุ่มผลิตและเล่นดนตรีไทยพื้นบ้าน

(6) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

(7) กลุ่มโฮมสเตย์ สินค้าทุกชนิดจะนำมาฝากจำหน่ายที่อาคารขายของฝากสำหรับนักท่องเที่ยว ได้ราคาสูงเพราะไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลางหรือค้าสถานที่ในการขาย

9) ด้านการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์

การดำเนินกิจกรรมโฮมสเตย์ ต้องมีวิธีการจัดการเป็นอย่างดีและเป็นระบบพอสมควร โดยบ้านโฮมสเตย์ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารชัดเจน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกและหลักประชาธิปไตย ซึ่งคณะกรรมการแต่ละตำแหน่งจะมีบทบาทและหน้าที่ชัดเจน (ดูระเบียบกลุ่ม) การรับนักท่องเที่ยวจะต้องมีการจองล่วงหน้าทางโทรศัพท์ การจองต้องทราบวัน เวลาที่จะเข้าพัก 1 วันล่วงหน้าก่อนเดินทาง และโทรศัพท์ติดต่อขณะเดินทางเพื่อให้ทราบเวลาที่แน่นอนที่จะเดินทางมาถึงจุดหมายด้วย ซึ่งจะทำให้การจัดการต้อนรับ โดยเฉพาะการเข้าพักเป็นกลุ่มใหญ่เป็นไปอย่างราบรื่นเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึง โดยมีกระบวนการในการต้อนรับดังนี้

(1) สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์รวมกันที่โรงเรียนเพื่อรอต้อนรับนักท่องเที่ยว มีการมอบดอกไม้ให้กับนักท่องเที่ยวทุกคน การไหว้และการทักทายด้วยรอยยิ้ม การเชิญให้นั่งในสถานที่รับรองและการบริการน้ำเย็นที่หอมด้วยกลิ่นใบเตย พร้อมชมการแสดงต้อนรับเพื่อพักผ่อนอิริยาบถ

(2) การกล่าวต้อนรับนักท่องเที่ยว การแนะนำหมู่บ้าน ผู้นำ ตัวแทนของหน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ

(3) การเชิญตัวแทนนักท่องเที่ยวขึ้นไปแนะนำกลุ่ม และวัตถุประสงค์ในการเดินทาง มาท่องเที่ยวครั้งนี้

(4) การแนะนำกำหนดการและการเข้าบ้านพัก การปฏิบัติตนสำหรับนักท่องเที่ยว และนัดหมายเวลาในการทำกิจกรรมต่อไป

(5) การจัดนักท่องเที่ยวเข้าบ้านพัก โดยจะมีเจ้าของบ้านมาคอยรับนักท่องเที่ยวไปยัง บ้านพักด้วยตนเอง

(6) การร่วมกิจกรรมพาแลงด้วยอาหารท้องถิ่น การร่วมกิจกรรมสำหรับต้อนรับ นักท่องเที่ยว ซึ่งจะเริ่มด้วยการแสดงรำบายศรี การบายศรีสู่ขวัญ ผูกข้อมือ และการร่วมรับประทานอาหาร

(7) หลังจะเป็นการร่วมรับชมการแสดงจากประชาชนในชุมชนซึ่งมีการแสดง ประมาณ 5 ชุด สลับการร่วมกิจกรรมร้องเพลงและการแสดงจากนักท่องเที่ยวด้วยเพื่อเป็นการ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและเป็นสร้างไมตรีต่อ

(8) หลังจากกิจกรรมดำเนินครบตามกำหนดการก็จะมีการแข่งขันกำหนดการสำหรับวัน พรุ่งนี้ และแยกกลับสู่บ้านพัก

10) ด้านส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์

บ้านโฮมสเตย์ได้รับประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการตลาดจากหลายด้านดังนี้

(1) ผ่านเว็บไซต์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (www.tat.com) เว็บไซต์ของ กระทรวงกีฬาการท่องเที่ยว (www.Homestay.com)

(2) แผ่นปลิวที่นำเผยแพร่ตามร้านจำหน่ายอาหาร ที่พัก รายการโทรทัศน์ วารสาร หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ที่มีสื่อมวลชนเข้ามาถ่ายทำและเขียนเรื่อง นอกนั้น สถานที่ราชการ

(3) การประชาสัมพันธ์ลักษณะปากต่อปาก โดยกลุ่มเป้าหมายจะเป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ด้าน โบราณสถาน โบราณวัตถุ การท่องเที่ยว วัฒนธรรม กลุ่มองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น กลุ่ม ประชาชนมาในรูปแบบของครอบครัวกลุ่มผู้สนใจดูงานด้าน โฮมสเตย์

5.3 การพัฒนากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

5.3.1 การวิเคราะห์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ใช้วิธี SWOT Analysis เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่คุกคาม จากการศึกษาเอกสาร หลักฐาน แผนพัฒนา เอกสาร การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบ Home stay และการลงสนามพื้นที่จัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่เป็น Best practices ทั้ง 3 แห่ง โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ สามารถวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ที่คุกคามได้ ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 5.1 SWOT Analysis การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
1) ความหลากหลายของทรัพยากรซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกประเภทสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี ไม่มีฤดูกาล	1) ป้ายชี้ทาง ป้ายสื่อความหมาย ป้ายบอกระยะทาง ยังขาดความสมบูรณ์
2) โครงสร้างพื้นฐานและโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก โดยทั่วไปมีความสมบูรณ์และมีมาตรฐาน	2) ข้อมูลข่าวสารทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวยังต้องพัฒนา รวมทั้งช่องทางการจัดจำหน่าย (Distribution Channels)
3) มีความมั่นคงทางการเมืองและมีความปลอดภัยค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับบางท้องถิ่น	3) มีปัญหาด้านสื่อความเข้าใจ เนื่องจากอุปสรรคด้านภาษา
4) ผู้นำท้องถิ่นมีภาวะผู้นำสูง	4) ขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยเฉพาะทรัพยากรด้านธรรมชาติและระบบนิเวศ
5) ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวมีความเป็นมิตรสูง มีความเข้าใจในความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการให้การต้อนรับนักท่องเที่ยว	5) ไม่สามารถต้านทานผู้มีอิทธิพลที่เข้ามาแสวงประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยว
6) การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน	6) การตลาดและการประชาสัมพันธ์มีน้อย ไม่ต่อเนื่องและเข้าไม่ถึงกลุ่มผู้บริโภค
7) การมีส่วนร่วมจากหน่วยงานของภาครัฐ	7) การบริการได้รับมาตรฐานจำนวนน้อย
8) สามารถอนุรักษ์และปกป้องทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี	
9) สามารถอนุรักษ์และปกป้องรักษารากเหง้าทางขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ได้อย่างเหนียวแน่น และกลายมาเป็นประโยชน์ล้ำค่าในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว	
10) มีการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึงทั้งประโยชน์ทางตรงและประโยชน์ทางอ้อม	

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

โอกาส (Opportunities)	อุปสรรคที่คุกคาม (Threats)
1)ความตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อมสูงขึ้นซึ่งนำไปสู่กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน	1)การเปิดตัวของแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของประเทศในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง เช่น ถาวกัมพูชา เวียดนาม และพม่า
2)มีการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ เพื่อมุ่งสู่ตลาดคุณภาพ เช่น กิจกรรมกีฬาทั้งทางผิวดินและใต้น้ำ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวถึงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฯลฯ	2)ประเทศจีนเริ่มต้นพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว และเริ่มสร้างโครงข่ายการเดินทางท่องเที่ยวเข้าสู่ประเทศจีน
3)ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการภายใต้การนำของผู้ว่าราชการจังหวัด CEO เป็นที่คาดหวังว่าจะช่วยทำให้แหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาและส่งเสริมอย่างเป็นระบบและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง โดยเฉพาะการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน	3)ภาพลักษณ์ในทางลบด้านสิ่งแวดล้อม แรงงานเด็ก โสเภณี โรคเอดส์ ภัยจากอาชญากรรม และความรุนแรง
4)งบประมาณเพื่อการอนุรักษ์ พัฒนา และเพื่อการตลาดเพิ่มพูนมากขึ้น	4)ความไม่สงบและความรุนแรงจากการก่อความไม่สงบในบางพื้นที่ เช่น กรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้
5)มียุทธศาสตร์เชื่อมโยงการคมนาคมขนส่ง ทั้งทางถนน ทางรถไฟ ทางแม่น้ำ (แม่น้ำโขง) และทางอากาศกับประเทศเพื่อนบ้าน	5)ไม่มีมาตรการควบคุมและจัดระเบียบการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ
6)มีความได้เปรียบทางด้านที่ตั้งทางภูมิศาสตร์	6)สัดส่วนการลงทุนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ ของคนท้องถิ่นน้อยกว่าคนต่างถิ่น และมีแนวโน้มที่คนต่างถิ่น (รวมทั้งคนต่างชาติ)จะเข้ามาถือครองกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์เพิ่มมากขึ้น
7)มีจำนวนแรงงานในปริมาณที่สูงและเป็นแรงงานที่มีศักยภาพหากได้รับการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความชำนาญและประสบการณ์	7)อาชญากรรมที่รุนแรงและมีสถิติเพิ่มมากขึ้น
8)เนื่องจากการท่องเที่ยวจะขยายตัวเติบโตขึ้นมากในอนาคต จึงเป็น โอกาสที่ประชาชนในท้องถิ่นจะมีงานทำและมีอาชีพมากขึ้น	8)นักท่องเที่ยวต่างประเทศร้อยละ 90 ดำเนินบริการแท็กซี่ว่าเอาเปรียบและไม่ซื้อตั๋ว
	9)ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างบูรณาการ โดยผู้ว่าราชการจังหวัด CEO ไม่ได้ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่น

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

โอกาส (Opportunities)

9) รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนและใช้ประโยชน์จาก

ทรัพยากรธรรมชาติจึงเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนและการพัฒนา เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเอง

10) มีสถาบันการศึกษาทั้งในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาจำนวนมากที่ทำการสอนวิชาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว จึงมีโอกาสผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพและมาตรฐานด้านการท่องเที่ยวได้มาก

11) ประชากรมีรายได้และมีกำลังซื้อสูงขึ้น

12) นโยบายรัฐบาลที่สนับสนุนการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศและงบประมาณสนับสนุนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และการโฆษณาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มพูนมากขึ้น

13) ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดต่างๆ เพื่อการท่องเที่ยวจะนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และวงจรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

14) การรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศ เช่น โครงการ Unseen Thailand และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ผ่านสื่อทุกประเภท รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีส่วนกระตุ้นให้มีการเดินทางท่องเที่ยวตลาดภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น

ดังนี้

จากข้อมูลในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) นำมาสรุปเป็นประเด็นได้

จุดแข็ง

- 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย
- 2) ความพร้อมโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค
- 3) การมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 4) ผู้นำมีภาวะผู้นำสูง
- 5) ประชาชนมีความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยว

จุดอ่อน

- 1) ปัญหาเรื่องการสื่อสารทั้งด้านภาษา และการสื่อความหมาย
- 2) อิทธิพลจากผู้มีอำนาจมากกว่า หรือนายทุนต่างถิ่น
- 3) การตลาดและการประชาสัมพันธ์มีน้อย ไม่ต่อเนื่องและเข้าไม่ถึงกลุ่มผู้บริโภค
- 4) การบริการได้รับการรับรองมาตรฐานจำนวนน้อย

โอกาส

- 1) รัฐบาลสนับสนุนทั้งเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน งบประมาณ การให้การศึกษาและพัฒนา
- 2) ความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม
- 3) กระแสการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ขยายตัวมาก
- 4) รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของ

บุคลากร

ตนเอง

อุปสรรค

- 1) ภาพลักษณ์ไม่ดี เช่น อาชญากรรม โสเภณี ไม่ซื่อสัตย์ ฯลฯ
- 2) การเปิดตลาดของประเทศเพื่อนบ้าน

ผลการประเมินการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินสถานภาพแวดล้อมภายในระหว่างจุดแข็งกับจุดอ่อนว่ามีสภาพโน้มเอียงใดทางเด่นหรือค้อย และการผลการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินสถานภาพแวดล้อมภายนอกระหว่างโอกาสและภัยอุปสรรคว่ามีสถานภาพโน้มเอียงไปทางเอื้อหรือไม่เอื้อ ซึ่งจากผลการประเมินพบว่า การจัดการท่องเที่ยวแบบ Home stay มีจุดแข็งและมีโอกาสเอื้อ นั่นคือการอยู่ในตำแหน่งดาวรุ่ง (Stars) แสดงถึงสถานภาพของ

องค์กรที่มีปัจจัยภายนอกเอื้อหรือพร้อมให้การสนับสนุน และปัจจัยภายในที่มีความเข้มแข็งหรือมีศักยภาพ กลยุทธ์ที่ใช้จะเน้นกลยุทธ์ระดับองค์กร ด้วยการสร้างความเติบโต (Growth Strategies) โดยขยายกิจการของตนเองหรือการขยายกิจการด้วยการร่วมทุนกับองค์กรอื่น (Wright et.al, 1992: 69-79)

5.3.2 การกำหนดกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ยั่งยืน

การกำหนดกลยุทธ์ เป็นการเลือกวิธีการที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมขององค์กรเพื่อให้ดำเนินงานที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ได้กำหนดไว้ โดยสรุปประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในซึ่งมีประเด็นสำคัญในตำแหน่งดาวรุ่ง (Stars) ในการจัดการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ กอปรกับดัชนีชี้วัดความยั่งยืน 4 ประการ ดังนี้

- 1) การก่อให้เกิดการเคารพ ความหลากหลายทางชีวภาพ และการตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม
- 2) การก่อให้เกิดการตระหนักถึงความหลากหลายของวัฒนธรรม และการตระหนักถึงผลกระทบต่อคนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของ (host) สถานที่ท่องเที่ยว
- 3) การเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน และการจัดการท่องเที่ยวในถิ่นของตน
- 4) เป็นการท่องเที่ยวที่สามารถแบ่งสรรผลประโยชน์แก่รัฐ เอกชน นักท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม

ผลจากการประเมินสภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) และกรอบดัชนีชี้วัดความยั่งยืน สามารถกำหนดกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ที่ยั่งยืน ดังตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 การกำหนดกลยุทธ์จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม(SWOT Analysis)	กลยุทธ์การจัดการโสมสเตย์ที่ยั่งยืน
- ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย	- กลยุทธ์ทุนเดิมในชุมชน หรือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว - ทุนทางธรรมชาติ - ทุนทางสังคม
- ความพร้อมโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค - การมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และ - หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง - รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง - ผู้นำมีภาวะผู้นำสูง - ประชาชนมีความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยว - ความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม	- กลยุทธ์ โครงสร้างพื้นฐาน - กลยุทธ์การมีส่วนร่วม - การมีส่วนร่วมในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว - การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย - กลยุทธ์ภาวะผู้นำ - กลยุทธ์การให้การศึกษาและพัฒนาบุคลากร
- การตลาดและการประชาสัมพันธ์มีน้อยไม่ต่อเนื่อง และเข้าไม่ถึงกลุ่มผู้บริโภค - ภาพลักษณ์ไม่ดี เช่น อาชญากรรม, โสเภณี, ไม่สะอาด ฯลฯ - การเปิดตลาดของประเทศเพื่อนบ้าน - ความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม - กระแสการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ขยายตัวมาก - รัฐบาลสนับสนุนทั้งเรื่อง โครงสร้างพื้นฐาน - งบประมาณการให้การศึกษาและพัฒนาบุคลากร - อิทธิพลจากผู้มีอำนาจมากกว่าหรือนายทุนต่างถิ่น - การมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และ - หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง - อิทธิพลจากผู้มีอำนาจมากกว่าหรือนายทุนต่างถิ่น - รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง	- กลยุทธ์การจัดการด้านการตลาดการบริการ การประชาสัมพันธ์ และโฆษณา - กลยุทธ์การจัดการด้านการตลาดการบริการ การประชาสัมพันธ์ และโฆษณา - กลยุทธ์การสร้างเครือข่าย (Networking) - กลยุทธ์การรับรองมาตรฐาน

การกำหนดกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีดังนี้

5.3.2.1 กลยุทธ์ทุนเดิมในชุมชน หรือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ สิ่งแรกที่ต้องมีการประเมินศักยภาพ คือ ทุนเดิมที่มีอยู่ชุมชนหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนมีมากพอที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวในชุมชนได้ ชุมชนที่มีความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยวสูง ชุมชนนั้นก็จะมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวสูง โอกาสในการดำเนินการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ก็จะมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จได้ง่ายกว่า ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะทุนเดิมที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นภูเขา น้ำตก ป่าไม้ วัฒนธรรม การกิน การแต่งกาย การพูด อาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ ในที่นี้จะจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ที่ยั่งยืน จำเป็นจะต้องปรับเปลี่ยนแบบแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ใช้การตลาดเป็นตัวชี้นำ เช่น คอกปทุมสวรรค์จุดไปขาย หน่อไม้เก็บไปขายในฤดูกาลราคาต่ำมาก เก็บรังนกขาย ฯลฯ มาสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับศักยภาพและความเป็นไปได้ของระบบนิเวศ น่าจะเป็นหนทางที่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของความยั่งยืน สร้างเศรษฐกิจบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity Based Economy) เช่น การใช้สมุนไพรในการผลิตยา เกษตรอินทรีย์ วนเกษตร การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การผลิตสินค้าชุมชนจากภูมิปัญญาและพืชพันธุ์ท้องถิ่น เป็นต้น แนวทางที่สำคัญในการจัดการเพื่อให้มีการกระจายผลประโยชน์อย่างสมดุลและเป็นธรรม เพื่อสนับสนุนทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากร โดยต้องให้ความสำคัญกับชุมชน ให้เกิดความตระหนักถึงศักยภาพของทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่น การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อรักษาทั้งทรัพยากรและภูมิปัญญาให้สืบทอดต่อไปที่ยั่งยืน มีความรู้เท่าทันเพื่อสามารถปกป้องทรัพยากรและผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ต้องมีนวัตกรรมเพื่อยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการสังเคราะห์ร่วมกันระหว่างเทคโนโลยีกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างห่วงโซ่มูลค่าเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และยังคงจำเป็นต้องมีการควบคุมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะจุดที่ก่อให้เกิดมลพิษ

2) ทุนทางสังคม

ทุนทางสังคมเกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจ เชื่อใจ สายใยแห่งความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงามของคนไทย ผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้าน คือ

- “คน” ต้องได้รับการพัฒนาให้มีร่างกายแข็งแรง เป็นคนมีจิตใจดี มีศักยภาพและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกัน มีนิสัยใฝ่รู้

- “สถาบัน” มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมในชุมชน ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สถาบันหลัก อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา สถาบันการเมืองการปกครอง ฯลฯ

- “วัฒนธรรม” เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคม นั้น มีความหลากหลายในพื้นที่ วัฒนธรรมเป็นตัวยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหน ภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาและต่อยอด

- “องค์ความรู้” ประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นรากฐานทางความคิดและหลักเกณฑ์กำหนดคุณค่าและจริยธรรม ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติให้มีความหลากหลาย สามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม

ทุนทางสังคมมีความเชื่อมโยงกับทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพคนทั้งความรู้คู่คุณธรรมเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจ การใช้คุณค่า เอกสิทธิ์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีงามจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การค้าและการบริการ และการสร้างความมั่นคงให้กับองค์กรในระยะยาว การใช้วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การรวมกลุ่มของคนในชุมชนโดยจะต้องตระหนักถึงความสำคัญและกรใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในสังคมไทย คุณค่าที่ดีงาม อรรถาศัยไมตรี ความเป็นมิตร ความเอื้ออาทร การเปิดใจกว้างและยอมรับซึ่งกันและกัน เป็นปัจจัยที่ทำให้สังคมไทยดำรงอยู่ กับสมญานามของสยามเมืองยิ้ม รวมทั้งสังคมไทยสามารถพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งด้วยพลังของทุนทางสังคม เพื่อเป็นฐานการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป ดังนั้น เพื่อเป็นการสร้างและพัฒนาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่แบบยั่งยืนสามารถดำเนินการได้ดังนี้

(1) รักษาสภาพภูมิประเทศให้คงเดิม สภาพภูมิประเทศที่สวยงามตามธรรมชาติกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเท่านั้นที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ดีที่สุด จึงต้องมีการสงวนรักษาพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติไว้ให้คงเดิมมากที่สุดไม่ควรปล่อยให้พื้นที่ทางธรรมชาติถูกรบกวนหรือกระทบกระเทือนจากนักท่องเที่ยวมากนัก การสร้างสาธารณูปโภคหรือสาธารณูปการเพื่อการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวต้องมีความเหมาะสม ต้องมีการปกป้องดูแลพื้นที่ทางธรรมชาติ และมีการจัดการที่ดี

(2) การปรับปรุง บูรณะ ฟื้นฟู และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้ว คือมีการดูแลเอาใจใส่ในการซ่อมแซม ตกแต่งให้สมบูรณ์ และเหมือนเดิมมากที่สุด หากเป็นแหล่งท่องเที่ยวตาม

ธรรมชาติ เช่น ถ้ำ น้ำตก เป็นต้น จำเป็นต้องมีการสำรวจ และตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน เพื่อไม่ให้เกิดการปรับปรุง บูรณะ พื้นฟู หรือพัฒนากระทบต่อสภาพทางกายภาพและระบบนิเวศของสถานที่นั้น

(3) การจัดสร้างแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เคยมีในอดีต แต่ปัจจุบันขาดการสานต่อ สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องสืบค้นหลักฐาน ศึกษาจากคำบอกเล่าของผู้รู้หรือคนแก่ในท้องถิ่น เพื่อจัดให้มีการฟื้นฟูใหม่ เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวถูกต้องตรงกับสภาพความเป็นจริงหรือตรงกับวิถีชีวิตแบบเดิม โดยคุณลักษณะของท้องถิ่นจะต้องคงอยู่

(4) การพัฒนาพื้นที่รกร้างว่างเปล่าให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ หลายบริเวณอาจมีพื้นที่รกร้างว่างเปล่า ซึ่งเคยผ่านการทำประโยชน์มาแล้ว เช่น เป็นแหล่งเพาะปลูกเดิม เหมืองร้าง หรือพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมในการทำเกษตรกรรม พื้นที่เหล่านี้อาจนำมาดัดแปลงเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่เช่น สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนสมุนไพร เป็นต้น หรืออาจพัฒนาทำกิจกรรมอื่น ๆ ตามความเหมาะสมของพื้นที่ และจัดกิจกรรมบางอย่างที่เป็นที่นิยมของสังคมนั้น ๆ เป็นสำคัญ

(5) การจัดสร้างแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่ อาจไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับหลายพื้นที่ เพราะต้องหาพื้นที่ที่เหมาะสมกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งแต่ละพื้นที่ลักษณะทางกายภาพก็จะแตกต่างกันไป ต้องมีการจัดทำโครงการการท่องเที่ยวขึ้น โดยพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ อุปกรณ์ และการก่อสร้าง เช่น การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการริเริ่มงานประเพณีต่าง ๆ ขึ้นใหม่ งานแสดงสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ประจำปี และการคิดรูปแบบใหม่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่การจัดสร้างแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่ นั้น ต้องมีความพร้อมขององค์ประกอบในหลาย ๆ ด้าน ตัวอย่างเช่น แรงสนับสนุนจากคนท้องถิ่น พื้นที่ก่อสร้างหรือพื้นที่งาน ภาครัฐในการสนับสนุน งบประมาณ ค่าใช้จ่าย และความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ นั้น ต้องตรงต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น เป็นต้น

ทั้งนี้การออกแบบสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม รักษาสภาพภูมิทัศน์ ลักษณะทางกายภาพไว้ โดยไม่รบกวนธรรมชาติมากเกินไป ได้มาตรฐานทางวิศวกรรม และใช้หลังของการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองด้วย

กล่าวโดยสรุปแหล่งท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจเสื่อมสภาพหรือสูญเสียบไปได้ ดังนั้นการวางแผน ดำเนินการออกแบบสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ จะต้องคำนึงถึงการใช้งบประมาณในระยะยาว สร้างเอกลักษณ์ของการท่องเที่ยวให้ชัดเจน ไม่ทำลายสถานที่ท่องเที่ยว มีจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่าให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ใช้เท่าที่จำเป็น และลดการบริโภคอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพราะการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของการพัฒนา ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนได้

5.3.2.2 กลยุทธ์การมีส่วนร่วม

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ควรเป็นการจัดการแบบมีส่วนร่วมทั้งนี้จะขอแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ การมีส่วนร่วมในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย

1) การมีส่วนร่วมในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) เป็นการจัดการท่องเที่ยวเริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass root) การให้ความสำคัญกับประชาชนในชุมชนอย่างเท่าเทียม ทั้งกลุ่มประชาชนที่เป็นผู้จัดการท่องเที่ยวและกลุ่มที่เป็นเจ้าของพื้นที่ ประชาชนทุกกลุ่มต่างบทบาทและความสัมพันธ์ต่อการท่องเที่ยวหลายรูปแบบ เช่น ความเป็นเจ้าของพื้นที่ ผู้ต้อนรับนักท่องเที่ยว ผู้จำหน่ายสินค้า เจ้าของบ้านพัก ผู้ให้บริการ ด้วยความสำคัญดังกล่าวจึงเป็นกลไกในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวยั่งยืน จึงจำเป็นจะต้องมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ กัน เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่การเริ่มต้นเปิดชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว รับรู้ถึงนโยบาย วัตถุประสงค์ในการดำเนินการ การปฏิบัติตน การมีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมคิด ร่วมดำเนินการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ การตรวจสอบการทำงานของ กลุ่มจัดการท่องเที่ยว การร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ นอกจากนี้ในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ทุกครั้งที่มีการดำเนินการหรือการต้อนรับนักท่องเที่ยวจะมีการใช้กระบวนการ PDCA ในการดำเนินการกิจกรรมเสมอ

PDCA เป็นวงจรพัฒนาคุณภาพงาน เป็นวงจรพัฒนาพื้นฐาน หลักของการพัฒนาคุณภาพทั้งระบบ (Total Quality Management: TQM) ผู้ที่คิดค้นกระบวนการหรือวงจรพัฒนาคุณภาพ PDCA คือ shewhart นักวิทยาศาสตร์ชาวอเมริกันแต่ Deming ได้นำไปเผยแพร่ที่ประเทศญี่ปุ่นจนประสบความสำเร็จ จนผลักดันให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศมหาอำนาจของโลก คนทั่วไปจึงรู้จักวงจร PDCA จากการเผยแพร่ของ Deming จึงเรียกว่า "วงจร Deming" วงจร PDCA ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ PDCA (Plan-Do-Check-Act) เป็นกิจกรรมพื้นฐานในการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพของงาน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ วางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ปรับปรุงการดำเนินงาน กิจกรรม PDCA อย่างเป็นระบบให้ครบวงจรอย่างต่อเนื่อง หมุนเวียนไปเรื่อย ๆ ย่อมส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพเพิ่มขึ้น โดยตลอด

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์มีการใช้กระบวนการ PDCA ในการดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการ ดังนี้

(1) การประชุมก่อนวันที่นักท่องเที่ยวจะเข้าพัก เพื่อวางแผนของกิจกรรม ตั้งแต่เรื่องนักท่องเที่ยวคือใคร, มาจากไหน, วัตถุประสงค์เพื่ออะไร, จากนั้นก็จะพิจารณาถึง บ้านพัก อาหาร กิจกรรม, ฯลฯ การมอบหมายหน้าที่และการกำหนดหมายกำหนดการ นี่คือกระบวนการวางแผนหรือ P (Plan) นั่นเอง

(2) การดำเนินการตามแผนการที่ได้วางไว้ในวันที่นักท่องเที่ยวเข้ามาในโฮมสเตย์

D (Do)

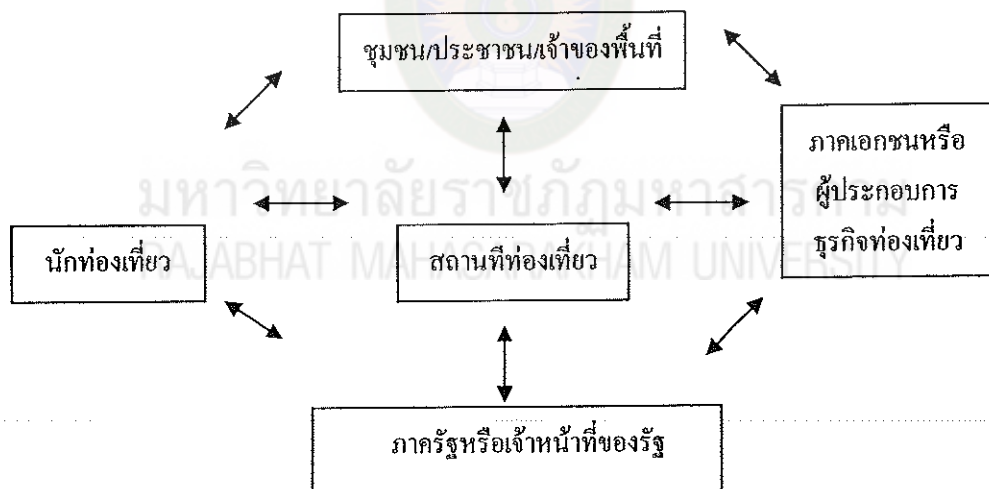
(3) หลังจากการรับรองนักท่องเที่ยวเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการประชุมอีกครั้ง เพื่อประเมินการดำเนินกิจกรรม กิจกรรมใดที่นักท่องเที่ยวพึงพอใจ เพื่อนำไปจัดในครั้งต่อไป ส่วนที่บกพร่องหรือผิดพลาดเพื่อหาวิธีการแก้ไข C (Check) นอกจากนั้นก็เป็นการจัดสรรผลประโยชน์ตามข้อตกลงที่วางไว้อย่างยุติธรรม

(4) ในการจัดกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวครั้งต่อไปก็จะมีการนำผลการดำเนินงานที่ผ่านมาใช้ในการวางแผนการจัดกิจกรรมต่อไป A (Act)

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์จึงใช้กระบวนการ PDCA ในการดำเนินกิจกรรม และการใช้กระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรมสูง

2) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันกับบุคคล 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ ภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ชุมชน/ประชาชน/เจ้าของพื้นที่ และนักท่องเที่ยว ภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2546

กลุ่มแรก คือ ชุมชน/ประชาชนหรือเจ้าของพื้นที่ เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญยิ่งที่จะสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว เพราะว่าแม้ว่าจะมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามหรือสมบูรณ์แบบเพียงใดเพียงใด ถ้าไม่ได้รับการต้อนรับอย่างมีคุณภาพหรือการมีส่วนร่วมจากชุมชนแล้วก็จะขาดสิ่งที

ใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยวไป กลุ่มบุคคลชุมชน/ประชาชน/เจ้าของพื้นที่ ต้องทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ หรือสถานที่ท่องเที่ยวโดยตรง ความเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบใด ๆ ที่เกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นในเรื่องความเสื่อมโทรม และเรื่องของอาชีพหรือรายได้ ย่อมหมายถึงผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขา ด้วยเหตุผลนี้ คือ ผู้ต้องทำหน้าที่ดูแลและจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้มากที่สุด กลุ่มบุคคลกลุ่มนี้มีบทบาทและความสัมพันธ์ต่อการท่องเที่ยวในหลายรูปแบบ เช่น ความเป็นเจ้าของพื้นที่ ผู้จำหน่ายสินค้า ผู้ให้บริการต้อนรับและบริการ ด้วยความสำคัญดังกล่าวจึงถือเป็นอีกหนึ่งกลไกในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ดังนั้น ชุมชน/ประชาชน/เจ้าของพื้นที่สามารถสร้างให้การท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน

- 1) รักษา ปกป้อง พื้นฟู และเสริมคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี และวิถีการดำรงชีวิตให้คงอยู่ตามความเหมาะสม เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว
 - 2) คิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่ไม่ทำลายธรรมชาติ เป็นการเพิ่มรายได้ชุมชน และเป็นการสร้างทางเลือกให้แก่นักท่องเที่ยวในการเลือกซื้อสินค้าของระลึก
 - 3) ร่วมกันจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรม
 - 4) เสริมสร้างความเข้าใจอันดีเป็นมิตร ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่นและระหว่างชุมชนท้องถิ่นด้วยตนเอง
 - 5) เสริมสร้างความปลอดภัยแก่ชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว
 - 6) ไม่ก่อให้เกิดปัญหาการลอบกลวงเอาเปรียบเทียบนักท่องเที่ยว
 - 7) ชุมชนรู้จักการพึ่งตนเองและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง
- การมีส่วนร่วมจากชุมชน/ประชาชน/เจ้าของพื้นที่ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นและการท่องเที่ยวอย่างมาก ทำให้เกิดการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต ความสนใจบำรุงรักษา และการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งต้องมีการศึกษาถึงความพร้อมของบุคคลกลุ่มนี้ก่อน หากชุมชนมีความพร้อมแล้วทุกฝ่ายก็ควรจะสนับสนุนให้ชุมชนมีอิสระในการร่วมด้านการท่องเที่ยว คือ ชุมชน/ประชาชน/เจ้าของพื้นที่สามารถพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการหรือธุรกิจของตนเองมากขึ้น

กลุ่มที่สอง คือ ภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์โดยตรง เป็นกลุ่มที่พยายามเอื้ออำนวยความสะดวกสบายและบริการต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อแลกเปลี่ยนรายได้ที่เกิดขึ้นจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ซึ่งต้องสนองตอบและสนับสนุนนโยบายการท่องเที่ยวของภาครัฐอย่างเต็มที่ กลุ่มบุคคลที่สองนี้เป็นกลุ่มที่ใกล้ชิด และได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ กลุ่มภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีส่วนในการสร้างความเป็นไปได้ที่สำคัญ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวควรจะมีบทบาท ดังนี้

1) พิจารณาการตลาดท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว และสภาพของท้องถิ่นนั้น ๆ

2) ลดและควบคุมมลพิษต่าง ๆ ที่เกิดจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยใช้หลักของหลักการที่ว่าผู้สร้างมลพิษเป็นผู้จ่าย (PPP: Polluter-Pays-Principle) และการลดพิษที่แหล่งกำเนิด

3) ไม่ควรเข้ามาผูกขาดธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งเน้นการสร้างรายได้ ผลประโยชน์ หรือ การเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว ต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และสภาพของแหล่งท่องเที่ยวด้วย ต้องมองระยะยาวมิใช่เพียงผลประโยชน์ระยะสั้นที่จะได้รับเท่านั้น

4) การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนต้องพิจารณาสอบถามความเห็นและความต้องการของคนในชุมชนนั้นด้วย

5) ควรประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวด้วยความจริงใจ ซื่อสัตย์ และไม่หลอกลวงนักท่องเที่ยว

6) ให้ความร่วมมือกับนโยบาย กลยุทธ์ และแผนการท่องเที่ยวของภาครัฐ
กลุ่มที่สาม คือ ภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องทำหน้าที่กำหนดนโยบาย ควบคุมและวางแผนงานด้านการท่องเที่ยว ภาครัฐเปรียบเสมือนเจ้าหน้าที่ประสานงานระหว่างกลุ่มบุคคลกลุ่มอื่น ให้ความร่วมมือเชื่อมโยงสัมพันธ์กันได้อย่างใกล้ชิดส่วนที่สมดุล เพื่อให้มีการปฏิบัติการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นกลไกสำคัญในการที่จะดำเนินการหรือกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ เพราะภาครัฐเปรียบเสมือนผู้คุมบังเหียนสามารถควบคุมหรือกำหนดทิศทางของการจัดการการท่องเที่ยวไปสู่รูปแบบที่ต้องการได้ โดยอาศัยกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ในการให้ความสนับสนุนอื่น ๆ ในการให้การสนับสนุนและร่วมมือไปสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนด้วยการบริหารจัดการ

1) เน้นนโยบายด้านสวัสดิการ และความปลอดภัยในการท่องเที่ยว คือ ความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สิน ความปลอดภัยจากการประสบอุบัติเหตุ ความปลอดภัยจากพิษและสัตว์ภายในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากการหลงทาง และความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ

2) พิจารณาหาจุดยืนด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน ประสานไปในทิศทางเดียวกัน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดยืนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากแต่ละชุมชนจะมีลักษณะ ความต้องการ และวิถีการดำเนินชีวิตแตกต่างกันไปตามแต่ละชุมชน

3) ต้องมีการทำงานแบบกระจายอำนาจ ไม่ล่าช้า โปร่งใส ไม่ปิดบังหรือปิดเบือนข้อมูล ไม่ซับซ้อน และสามารถเผยแพร่ข้อมูลสู่สื่อมวลชนได้

4) ต้องใช้สื่อเพื่อส่งข้อมูลไปยังประชาชนหรือนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง โดยเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหรือชุมชนแต่ละกลุ่ม เพื่อให้แน่ใจว่าสื่อเหล่านั้นสามารถนำข้อมูลไปสู่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างถูกต้องและง่ายต่อการเข้าใจ

5) พัฒนาระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ให้สามารถบังคับควบคุมได้จริง และมีเอกภาพในการบริหารจัดการ

6) ให้ความสำคัญกับการศึกษาและปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีในการรักษาสีงแวดล้อมและท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ

7) กำหนดมาตรการเพื่อรองรับการพัฒนาและขยายตัวของการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งเตรียมความพร้อมในการรองรับสถานการณ์ที่ไม่ปกติที่จะเกิดขึ้น

8) รมรงคใ้สื่อสารมวลชน สนับสนุน และมีการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสู่ประชาชนและนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

9) การจัดลำดับความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวที่จะต้องได้รับการดูแลรักษา

10) ส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของการท่องเที่ยว

11) ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกในการนำรายได้สู่ท้องถิ่น

12) ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน นโยบาย และกลยุทธ์ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.) เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่บริหารและจัดการท้องถิ่นของตนเองโดยตรงในส่วนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวก็เช่นกัน องค์การบริหารส่วนตำบล สภาตำบล ต้องมีบทบาทในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ท้องถิ่น

สิ่งที่น่าสนใจ คือ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรที่ค่อนข้างใหม่ การเรียนรู้ระเบียบข้อบังคับ กฎเกณฑ์ รวมตลอดจนประสบการณ์ในการบริหารและจัดการยังมีค่อนข้างจำกัด การมอบอำนาจหน้าที่ให้องค์กรดังกล่าวบริหารและจัดการโดยลำพังในทันทีอาจไม่ประสบความสำเร็จ ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารและจัดการองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2543: ปกหลังด้านนอก)

ดังนั้น เป้าหมายในการวางแผนการบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น คือ

- 1) จัดการแหล่งท่องเที่ยวให้ได้ผลตอบแทนที่ยั่งยืน
- 2) อนุรักษ์สภาพมิให้เสื่อมโทรม
- 3) ให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นตกทอดถึงชาวบ้านในชุมชน

ตามลักษณะของภารกิจที่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.) ต้องกระทำในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบขององค์กรคงจะเป็นคณะกรรมการร่วมกับหน่วยงานภายนอก รูปแบบที่ประสานงานและประสบความสำเร็จในเป้าหมายจะต้องมีความพอดี (Optimum) ระหว่างการทำงานแบบไม่เป็นระบบราชการ เช่น อบต. (Informal

Organization) กับการทำงานแบบหน่วยราชการ (Bureaucracy) ที่มีสายการบังคับบัญชาที่ระเบียบที่เคร่งครัด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2543:7)

สรุป คือ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต้องมีการเสริมความรู้ ความเข้าใจในบทบาทอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของการท่องเที่ยวให้กับบุคลากรขององค์กร มีการทำประเมินศักยภาพของตนเอง และมีการแลกเปลี่ยนเสนอความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐด้วยกันเอง กับประชาชน และกับชุมชน

ภาครัฐควรสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางของชุมชนให้ได้ ให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าคุณกรนี้ เป็นที่พึ่งพิงให้ความช่วยเหลือ หรือเป็นที่ปรึกษาของชาวบ้าน เมื่อประชาชนรู้สึกถึงความจริงใจใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่แล้ว เมื่อภาครัฐมีนโยบายใหม่ ๆ ชุมชนก็จะต้อนรับ รู้สึกอยากปฏิบัติตาม และสนับสนุนนโยบายนั้น หากเห็นว่านโยบายมีประโยชน์ต่อชุมชนของเขาเอง และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต้องเปลี่ยนจากการเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ด้วยตนเอง มาสู่การให้อำนาจแก่ชุมชนท้องถิ่นหรือร่วมดำเนินงานกับชุมชนท้องถิ่นแทน

กลุ่มที่ 4 คือนักท่องเที่ยว ซึ่งมีความต้องการที่จะได้รับความเพลิดเพลินความสนุกสนาน และการพักผ่อนหย่อนใจจากแหล่งท่องเที่ยว โดยมีความพอใจที่จะใช้จ่ายโดยหวังจะได้รับความพอใจจากแหล่งท่องเที่ยวเป็นการตอบแทนด้วย นักท่องเที่ยวถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่สำคัญที่สุดที่ได้ว่าได้ เพราะการท่องเที่ยวจะยั่งยืนไม่ขึ้นอยู่กับว่าแหล่งท่องเที่ยวนั้นจะมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมหรือไม่ คือสามารถวัดได้ที่จำนวนของนักท่องเที่ยว หรือการเป็นนักท่องเที่ยว ที่สำคัญที่สุดคือนักท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตนส่วนหนึ่ง ในการทำการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน นักท่องเที่ยวเป็นผู้ต้องการหรืออุปสงค์ (Demand) ของการท่องเที่ยว อีกทั้งนักท่องเที่ยว คือ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรม หรือวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว การขาดจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่ออนุรักษทรัพย์ากร มีส่วนทำให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว (ราไพพรรณ แก้วสุริยะ.2542:23)

ส่วนใหญ่แล้วนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวต้องการที่จะได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อมของธรรมชาติหรือลักษณะที่แท้จริงของท้องถิ่นมากกว่าที่ต้องการสัมผัสความทันสมัยหรือความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี บทบาทของนักท่องเที่ยวในการสนับสนุนการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ดังนี้

1) ศึกษาข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนในสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ก่อนเดินทาง เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดความเสียหายแก่แหล่งท่องเที่ยว และความไม่เข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีของคนไทย

2) เดินทางท่องเที่ยวอย่างมีจิตสำนึกและมีความรับผิดชอบต่อสถานที่ท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น

3) ต้องการพิกฎเกณฑ์ทางการเมือง สังคม วัฒนธรรม กฎหมายและข้อบังคับของพื้นที่นั้น

4) ต้องทำตัวเปรียบเสมือนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว คือแสดงความใส่ใจ มีส่วนร่วมในปกป้อง และรักษาแหล่งท่องเที่ยว

5) ท่องเที่ยวอย่างไม่รบกวนบุคคลอื่น คนในท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะเกิดขึ้น ได้ต้องอาศัยนักท่องเที่ยวที่ดีด้วย นักท่องเที่ยวที่ดีต้องมีการเตรียมความพร้อม สอบถามเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวล่วงหน้า และรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่า “จะไม่ทิ้งอะไรไว้ นอกจากรอยเท้า และจะไม่เก็บเกี่ยวสิ่งใดไปนอกจากความทรงจำ”

กลุ่มบุคคลทั้ง 4 กลุ่มดังกล่าวข้างต้นต้องการมีการทำงานส่วนร่วมกัน ประสานงานกันอย่างจริงจังและเป็นระบบ มิใช่เป็นลักษณะการดำเนินงานแบบต่างคนต่างทำ แต่ต้องเป็นการทำงานทิศทางที่สอดคล้อง และเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5.3.2.3 กลยุทธ์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

การจัดการท่องเที่ยวแบบโสมสเดย์ ถึงแม้จะเป็นการท่องเที่ยวภายในชุมชน แต่ก็จำเป็นต้องมีโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม สะดวก และปลอดภัย การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาการท่องเที่ยวประกอบด้วย ดังนี้

1) การคมนาคมขนส่งสาธารณะ ได้แก่ ทางรถยนต์ ทางรถไฟ ทางอากาศ และทางน้ำ ต้องมีการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งสาธารณะให้มีคุณภาพ เพียงพอ และได้มาตรฐาน เพราะการคมนาคมมีส่วนเสริมทำให้มีการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น เส้นทางเหล่านี้ช่วยให้การเดินทางเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย การพัฒนาเส้นทางคมนาคม ควรให้ความสำคัญต่อการเดินทางมากที่สุด และเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวง่ายที่สุด ยกเว้นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่อนุรักษ์และอุทยานแห่งชาติ เช่น น้ำตก ถ้ำ และทะเล เป็นต้น ทั้งนี้เส้นทางคมนาคมควรกำหนดรูปแบบให้พอเหมาะกับขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวด้วย

2) ระบบคมนาคม การติดต่อสื่อสารจากภายนอกไปยังแหล่งท่องเที่ยว และจากแหล่งท่องเที่ยวไปยังภายนอกเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ ติดต่อได้รวดเร็วและสะดวกมากยิ่งขึ้น

3) ระบบไฟฟ้า ต้องมีการพัฒนาระบบไฟฟ้าให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง และชมความงดงามของสถานที่เที่ยวได้มากยิ่งขึ้น นอกจากระบบไฟฟ้า จะช่วยให้การบริหารงานของแหล่งท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ระบบไฟฟ้าจะช่วยให้การบริหารงานของแหล่งท่องเที่ยวสะดวกและมีประสิทธิภาพ

4) ระบบประปา การจัดหา^๑น้ำสำหรับท้องเที่ยว เป็นสิ่งจำเป็นเช่นเดียวกันกับระบบไฟฟ้า ต้องมีการจัดสร้างประปาขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ขึ้นอยู่กับความต้องการในการใช้น้ำของนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น และต้องพิจารณาถึงแหล่งน้ำเพื่อผลิตน้ำที่จะนำใช้ให้พอเพียงกับความต้องการ

5) การระบายน้ำและการกำจัดน้ำเสีย การกำจัดน้ำเสียที่เกิดจากแหล่งท่องเที่ยว หรือเกิดจากชุมชนข้างเคียงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อกิจการการท่องเที่ยว ซึ่งควรพิจารณาให้การจัดสร้างระบบระบายน้ำและกำจัดน้ำเสียให้ได้มาตรฐานมีรูปแบบเดียวกันกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว

6) การกำจัดขยะและของเสีย การกำจัดขยะและของเสียเป็นปัญหามลพิษที่สำคัญประการหนึ่งของสังคมปัจจุบัน เพราะปริมาณขยะและของเสียมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่การกำจัดน้ำเสียยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ขยะและของเสียซึ่งเกิดจากนักท่องเที่ยว จากผู้ประกอบการธุรกิจ และจากชุมชน ยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มปริมาณมากขึ้น ทำให้สถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งเสื่อมโทรมขาดการดูแลพัฒนา และปรับปรุง ปัญหาเรื่องขยะและของเสียจึงมีส่วนทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมไปท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นได้ ดังนั้น จึงควรมีการดำเนินการในเรื่องของระบบการกำจัดขยะและของเสีย คือ ให้มีการจัดเก็บขยะ กำจัดของเสีย อย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ และต้องนำขยะหรือของเสีย นั้น ๆ นำ กลับมาใช้ใหม่ไม่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อเป็นการประหยัดวัสดุคิบั และพลังงาน ตลอดจนเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม

7) จัดระเบียบการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม และมีการวางผังเมืองที่ดี โดยเฉพาะการวางผังเฉพาะของสถานที่ท่องเที่ยว

นอกจากนี้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต้องขึ้นอยู่กับสภาพลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวด้วย เพราะแหล่งท่องเที่ยวบางประเภทหรือบางสถานที่ไม่จำเป็นต้องใช้โครงสร้างพื้นฐานมากนัก และการจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานต้องทำเป็นแบบองค์รวม เพราะปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวข้องสัมพันธ์และต่อเนื่องซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่าการจัดทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน จะต้องมีการจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานประกอบพร้อมกันไปด้วย ซึ่งต้องอาศัยเรื่องของการวางผังเมือง และการทำผังเฉพาะในการก่อสร้าง ปรับปรุง และรักษาสภาพแหล่งท่องเที่ยว เพื่อกำหนดเขตการจัดการด้านการท่องเที่ยว มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค/สาธารณูปการให้เพียงพอและเหมาะสม โดยกำหนดรูปแบบการพัฒนาสิ่งก่อสร้างให้กลมกลืนกับสภาพดั้งเดิมหรือธรรมชาติของท้องถิ่นนั้น ๆ

5.3.2.4 กลยุทธ์ การให้การศึกษาและพัฒนาบุคลากร

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ชุมชนคือผู้ประกอบการ ประชาชนในท้องถิ่นคือพนักงาน การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ทรัพยากรในการบริหารจัดการที่มีค่าที่สุดคือ ประชาชนหรือบุคลากร ในการที่จะพัฒนาในเรื่องใดหรือประเด็นใด บุคลากรจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การพัฒนานั้นไปสู่ทิศทางที่ต้องการได้ การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืน ก็ได้ให้ความสำคัญกับประชาชนหรือบุคลากรว่าเป็นทรัพยากรที่ต้องได้รับการศึกษาและพัฒนาเพื่อเป็นผู้นำปัจจัยหรือทรัพยากรอื่น ๆ ไปสู่จุดหมายที่พึงประสงค์

1) การให้การศึกษา

การศึกษาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์ เพื่อให้มีคุณสมบัติ คุณลักษณะ พฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงปรารถนาตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งคนส่วนใหญ่มักมองเพียงแต่ประเด็นด้านการตลาด/การบริการเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว มีการพัฒนาธุรกิจ บริการ และกิจกรรมการท่องเที่ยวเท่านั้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมองข้ามประเด็นการให้การศึกษาไป

ดังนั้นการให้การศึกษาจึงเป็นหนทางที่แก้ไขในประเด็นดังกล่าวได้ โดยมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการ ไปในทิศทางที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์การพัฒนาแบบยั่งยืน โดยเฉพาะการมุ่งเน้นเสริมสร้างจิตสำนึก ความรู้สึก และแสดงพฤติกรรมอย่างมีความรับผิดชอบต่อทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และสังคม

การจัดการให้การศึกษาแบบยั่งยืนเพื่อการท่องเที่ยวประกอบด้วยดังนี้

(1) บุคลากรต้องมีความสามารถในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด คุ่มค่า เกิดประโยชน์ และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

(2) บุคลากรมีความสามารถในการเลือกสรรใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและวิถีการดำเนินชีวิต โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

(3) บุคลากรมีความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและการพัฒนา

(4) บุคลากรมีความสามารถในการใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอพร้อมทั้งสามารถเผยแพร่ความรู้นั้น ๆ ให้กับบุคคลอื่นหรือนักท่องเที่ยวได้

(5) การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากรผ่านการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ

ดังนั้น การจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนควรให้การศึกษาแก่ผู้บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว คนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวที่จะเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก

ผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่น ต้องรู้และศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว และสามารถที่จะจูงใจให้นักท่องเที่ยวเปลี่ยนพฤติกรรมให้มารักษาทรัพยากรและ

สิ่งแวดล้อมหรือไม่ และทุกคนทุกฝ่ายต้องมีการสร้างจิตสำนึกร่วมกัน มีจิตสาธารณะในการรักษา และวางแผนทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน

2) การพัฒนาบุคลากร

เพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นในวงการท่องเที่ยวก็จำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรควบคู่กันไปด้วย โดยจุดมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร คือ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมของนักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำหน้าที่จัดการการท่องเที่ยว

แนวทางในการพัฒนาบุคลากรเพื่อการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีดังนี้

- (1) การจัดฝึกอบรมและสัมมนา เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและประชาชนในท้องถิ่น โดยเน้นภาคปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี
- (2) จัดและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้การเรียนรู้ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการพักผ่อนหย่อนใจ
- (3) จัดให้มีการประเมินผลระหว่างและหลังของการจัดทำกิจกรรมการพัฒนาบุคลากร
- (4) จัดศูนย์กลางของข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อการเผยแพร่ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยน และส่งเสริมกระบวนการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง
- (5) มีการวางแผนพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมและความเหมาะสมที่จะเข้าสู่การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว
- (6) พัฒนาบุคลากรให้มีความเข้าใจในกระบวนการและโครงสร้างของระบบท่องเที่ยว เพื่อให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องสามารถดำเนินการได้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

5.3.2.5 กลยุทธ์ภาวะผู้นำ

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ให้ประสบความสำเร็จได้นั้นเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า ผู้นำ (Leader) เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งต่อความสำเร็จขององค์กร ทั้งนี้ เพราะผู้นำมีภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบ โดยตรงที่จะต้องวางแผนสั่งการดูแล และควบคุมให้บุคลากรขององค์กรปฏิบัติงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ปัญหาที่เป็นที่สนใจของนักวิชาการและบุคคลทั่วไปอยู่ตรงที่ว่า ผู้นำทำอะไรหรือมีวิธีการนำอย่างไรจึงทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามเกิดความผูกพันกับงานแล้วทุ่มเทความสามารถ และพยายามที่จะทำให้งานสำเร็จด้วยความเต็มใจ ในขณะที่ผู้นำบางคนนำอย่างไร นอกจากผู้ใต้บังคับบัญชาจะไม่เต็มใจในการปฏิบัติงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังเกลียดชังและพร้อมที่จะร่วมกันขับไล่ผู้นำให้ไปจากองค์กร เพื่อให้เข้าใจภาวะผู้นำ (Leadership) และผู้นำ (Leader) ดีขึ้น จึงเสนอความหมายของผู้นำ (Leader) ไว้ดังนี้

ผู้นำ คือ บุคคลที่มีความ สามารถในการใช้อิทธิพลให้คนอื่นทำงานในระดับต่าง ๆ ที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (McFarland, 1979:214-215)

ผู้นำ คือ ผู้ที่สามารถในการชักจูงให้คนอื่นทำงานให้สำเร็จตามต้องการ (Huse, 78:227)

ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอิทธิพลสูงสุดในกลุ่ม และเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติภาระหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำที่ได้รับมอบหมายบุคคลอื่นในกลุ่มที่เหลือก็คือผู้ตาม แม้จะเป็นหัวหน้ากลุ่มย่อย หรือผู้ช่วยในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ก็ตาม (Yukl, 1989:3-4)

ผู้นำ คือ บุคคลที่มาจากการเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง หรือการยกย่องขึ้นมาของกลุ่ม เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะและช่วยเหลือให้กลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

สรุปได้ว่า ผู้นำ (Leader) คือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้งหรือการยกย่องจากกลุ่มให้ทำหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำ เช่น การชี้แนะ สั่งการ และช่วยเหลือให้กลุ่มสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ได้มีการเขียนชื่อผู้นำแตกต่างกันออกไปตามลักษณะงานและองค์การที่อยู่ เช่น ผู้บริหาร ผู้จัดการ ประธานกรรมการ ผู้อำนวยการ อธิการบดี ผู้บัญชาการเหล่าทัพ ผู้ว่าราชการ นายอำเภอ กำนัน เจ้าคณะจังหวัด เจ้าอาวาส ปลัดกระทรวง คนบติ

ภาวะผู้นำ (Leadership) หรือความเป็นผู้นำ ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการนำ (The American Heritage Dictionary, 1985: 719) จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับความสำเร็จของผู้นำ ภาวะผู้นำได้รับความสนใจ และมีการศึกษามาเป็นเวลานานแล้ว เพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นองค์ประกอบที่ จะช่วยให้ผู้นำมีความสามารถในการนำ หรือมีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ

ภาวะผู้นำคือความริเริ่มและชำระไว้ซึ่ง โครงสร้างของความคาดหวังและความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกของกลุ่ม (Stogdill, 1974:411)

ภาวะผู้นำคือความสามารถที่จะชี้แนะ สั่งการ หรืออำนวยความสะดวก หรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่นเพื่อให้มุ่งไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ (McFarland, 1979:303)

ภาวะผู้นำคือศิลปะในการชี้แนะลูกน้อง หรือผู้ร่วมงาน ให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้นและเต็มใจ (Schwartz, 1980:491)

สำหรับความหมายของภาวะผู้นำเกือบทั้งหมดจะเกี่ยวข้องกับการใช้อิทธิพล ซึ่งส่วนมากจะเป็นผู้นำ (Leader) พยายามจะมีอิทธิพลต่อผู้ตาม (Followers) ในกลุ่มหรือบุคคลอื่น ๆ เพื่อให้มีทัศนคติ พฤติกรรม และอื่น ๆ ไปในทิศทางที่ทำให้จุดมุ่งหมายของกลุ่มหรือองค์การประสบความสำเร็จ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) คือกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือมากกว่า พยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลอื่น หรือกลุ่ม บุคคลอื่น มีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่าง ๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่ม หรือองค์การเป็นเป้าหมาย

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนนั้น ผู้นำจะต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำสูง จึงทำให้ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในเชิงประจักษ์ ในการปฏิบัติตนของประธานกลุ่มโฮมสเตย์บ้าน โศก โคง จากการศึกษาสัมภาษณ์ ดังนี้

“ตัดสินใจว่าจะจัดโฮมสเตย์ มาถามชาวบ้านก็ได้คำตอบเดียวกันว่าให้ลองดู ผมก็มานั่งคิดว่าจะทำ ยังไง ยังไม่รู้อะไรสักอย่าง ผมก็เริ่มต้นเรียน วางแผนว่าจะถามใครถึงจะรู้ ไปคุยกับอาจารย์อยู่ มข. ขอให้ท่านหาเอกสารให้มาอ่าน พอจัดกิจกรรมก็พยายามถาม สังเกตนักท่องเที่ยว สังเกตคนในชุมชนว่าเป็นยังไง พยายามปรับปรุงมาเรื่อย ๆ ผมทำทุกอย่างครบเกือบจะ ขัดห้องน้ำทำเอง ไม่ต้องรอให้สมาชิกทำ ตอนแรกเขาก็ดูเฉย ๆ หลัง ๆ มากี่ช่วยทำ การดูแลบ้านพักก็เหมือนกัน บ้านไม่มีรั้วรอบสามารถมองเห็นกัน ใครทำ ใครไม่ทำมันมองเห็น เพื่อนบ้านก็ช่วยตรวจสอบ ถ้าไม่เห็นทำก็ร้องถามกันได้เลย” (9 ตุลาคม 2552.)

จากข้อมูลดังกล่าวผู้นำควรมีปฏิบัติดังนี้

- 1) การเป็นแบบอย่าง ผู้นำแบบนี้มีอำนาจในตัว กระตุ้นให้คนเสียสละ กระตือรือร้นที่จะร่วมมือ ผู้ตามต้องการทำตาม ไว้วางใจเชื่อมั่นสูงมากในวิสัยทัศน์และคุณค่าที่ผู้นำยึดถือผูกพันแน่นแฟ้น
 - 2) ความใส่ใจเพื่อนร่วมงานเป็นรายบุคคล การแสดงความเข้าใจ รับรู้ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการพัฒนา ปฏิบัติแบบเอกัตบุคคลและต้องทำอย่างเท่าเทียมกัน การกระตุ้น การยกระดับความต้องการเพื่อพัฒนา จะทำให้สมาชิกมีความไว้วางใจและเชื่อมั่นในตัวผู้นำมาก
 - 3) การกระตุ้นปัญญา การคิดอยู่ตลอดเวลาว่าจะทำอะไรให้ดีขึ้น พัฒนาขึ้น คิดถึงปัญหาโดยวิธีการใหม่ ทบทวน ตั้งคำถามเรื่องค่านิยม ความเชื่อของตน ของผู้นำการคิดได้ด้วยตนเอง
- แนวทางการปฏิบัติของผู้นำในการบริหารเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ดังนี้
- 1) มีการแบ่งหน้าที่ให้ชัดเจน มีหน้าที่ความรับผิดชอบ
 - 2) ให้อำนาจเพียงพอกับความรับผิดชอบ ให้ความไว้วางใจ
 - 3) มีการวางมาตรฐานความเป็นเลิศ
 - 4) ให้การอบรมที่จำเป็น
 - 5) ให้ความรู้และข่าวสารอย่างต่อเนื่อง
 - 6) ให้ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับผลงาน ชมเชยเมื่อปฏิบัติดี แนะนำแก้ไขเมื่อผิดพลาด
 - 7) ให้เกียรติและการยอมรับนับถือ

5.3.2.6 กลยุทธ์การจัดการด้านการตลาด การบริการ การประชาสัมพันธ์ และโฆษณา

การจัดการด้านการตลาดและการบริการ ในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ต้องคำนึงถึงประเด็นของสิ่งแวดล้อม มิใช่คำนึงถึงแต่กำไรหรือผลประโยชน์ที่จะได้รับเท่านั้น เพื่อให้ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

การส่งเสริมและผลักดันให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเข้ามามีส่วนร่วมเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการตลาดและการบริการทุกอย่างต้องประสานและสอดคล้องอย่างกลมกลืนให้มากที่สุด การเดินทางท่องเที่ยวจึงจะสมบูรณ์แบบได้และนักท่องเที่ยวพึงพอใจ ซึ่งการจัดการด้านการตลาดและการบริการ ต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์และโฆษณาประกอบด้วย เพื่อให้การจัดการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหรือนักท่องเที่ยวที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว สะดวก และรับข่าวสารอย่างถูกต้อง

1) การตลาดและการบริการ

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์นั้นมีหลากหลายประเภทและหลายกลุ่ม มีวัตถุประสงค์ที่มาแตกต่างกัน หรือบางกลุ่มก็มีความต้องการที่คล้ายคลึงกัน จากความหลากหลายของตลาดท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์และติดตามสถานการณ์ด้านการตลาดและการบริการทางการท่องเที่ยวนั้นมีความสำคัญมาก และเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จึงต้องคำนึงถึงการตลาดและการบริการในประเด็น ดังนี้

(1) นักท่องเที่ยวมีความต้องการ ความชอบ และรสนิยมต่างกัน เช่น บางกลุ่มชอบความสนุก บางกลุ่มรักความสงบเรียบง่าย บางกลุ่มชอบความท้าทายตื่นเต้นผจญภัย เป็นต้น ดังนั้นต้องมีการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบถึงความต้องการความจำเป็นของนักท่องเที่ยวที่เป็นตลาดเป้าหมาย เพื่อวางแผนกลยุทธ์ในการตอบสนองความต้องการบริโภค เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับความพอใจสูงสุด และมีความต้องการที่จะกลับมาเที่ยวอีกครั้ง

(2) คำนึงถึงความต้องการตามแฟชั่นและความนิยมเป็นครั้งคราวของนักท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวมีการปรับเปลี่ยน เปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ซึ่งขึ้นอยู่กับเวลา สถานการณ์ และฤดูกาล

(3) ค่าใช้จ่ายในการเดินทางของนักท่องเที่ยวจะต้องไม่สูงเกินไป ต้องคำนึงถึงงบประมาณของนักท่องเที่ยวที่จะสามารถจ่ายได้ และค่าใช้จ่ายที่เสียไปอย่างคุ้มค่ากับการบริการ/ความพึงพอใจที่ได้รับสินค้าทางการท่องเที่ยวจะขายได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับลักษณะของธรรมชาติ ฤดูกาล สภาพภูมิอากาศ และเวลาของการบริโภคด้วย

(4) การท่องเที่ยวเป็นสินค้าที่เป็นนามธรรม ไม่สามารถจับต้องได้ ถูกค้าหรือ นักท่องเที่ยวจะตัดสินใจซื้อด้วยอารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการ และประสบการณ์

(5) สินค้าหรือแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งกัน เอกลักษณะเป็นของตนเองในแต่ละพื้นที่ จะไม่ซ้ำกัน แม้จะมีความคล้ายคลึงกันบ้าง หรือมีการตกแต่งทำให้เหมือน ดังนั้นสถานที่ท่องเที่ยวใด อยู่ในความนิยมของตลาดก็จะสามารถรักษาจำนวนของตลาดไว้ได้ดี ผู้ขายจึงต้องสร้างเทคนิคและกลยุทธ์ เพื่อดึงดูดและรักษาตลาดไว้

(6) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่งย่อมเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นที่พอใจ ของนักท่องเที่ยวกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นที่พอใจของนักท่องเที่ยวทุก ๆ กลุ่ม

(7) การท่องเที่ยวเป็นการบริการที่ให้ความสำคัญกับการสร้างให้เกิดความพึงพอใจมากที่สุด

(8) การท่องเที่ยวเป็นการบริการแบบต่อเนื่อง ให้ความรวดเร็ว และความ สะดวกสบาย เพื่อสร้างความประทับใจ จึงต้องมีช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า/บริการไปให้ถึงลูกค้า หรือนักท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วและสะดวกที่สุด

สรุปภาพรวมของการจัดการด้านการตลาดและบริการนักท่องเที่ยว คือ เริ่มต้นที่การ พิจารณาความต้องการ อุปสงค์ การบริการ และพฤติกรรมการณ์การบริโภคของนักท่องเที่ยวก่อน เมื่อ ทราบอุปสงค์ของนักท่องเที่ยวแล้ว จึงทำการวางแผน วิจัย ศึกษาโอกาสทางการตลาดท่องเที่ยว เพื่อ ให้ได้รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อให้ได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและเป็นไปได้

การแบ่งส่วนการตลาดและกำหนดตลาดและกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน โดยอาศัยการ ส่งเสริมการตลาดให้กิจกรรมทางการท่องเที่ยวมีความชัดเจนมากขึ้น เผยแพร่ข้อมูลให้เข้าถึง กลุ่มเป้าหมายมากที่สุดและถูกต้อง ซึ่งจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ และต้องการ กลับมาเยี่ยมชมอีก ดังคำกล่าวของอาจารย์ฉลองศรี (2542) ได้กล่าวไว้ว่า ความสำเร็จของงาน การตลาดท่องเที่ยว คือ กำไรทั้งของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว และของนักท่องเที่ยว กำไร ของธุรกิจการท่องเที่ยว คือ เงิน และการสร้างความประทับใจ ส่วนกำไรของนักท่องเที่ยว คือ ความ พึงพอใจ ซึ่งหมายถึงการเดินทางกลับมาเยือนอีก (Revisit) (ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์, 2542)

ปัจจุบันการขายทางการท่องเที่ยวของไทยยังเน้นทรัพยากรสินค้าเดิม ๆ อีกทั้งแนว ทางการพัฒนาทรัพยากรยังไม่ถูกวิธี จนทำให้แหล่งท่องเที่ยวหลายแหล่งเกิดความเสื่อมโทรม รัฐบาลจึงต้องเสียงบประมาณการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก ดังนั้น การพัฒนาด้านการตลาด ท่องเที่ยวต้องมีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเดิม หากไม่สามารถหาสินค้าใหม่ได้ เช่น การพัฒนา สินค้าของที่ระลึก ที่มีลักษณะเป็นของท้องถิ่นให้มีความชัดเจนและมีเอกลักษณ์ มีการกำหนด ภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของประเทศไทยในแต่ละท้องถิ่นให้ชัดเจน ศึกษาพฤติกรรม นักท่องเที่ยวแต่ละชาติว่ามีความต้องการท่องเที่ยวลักษณะใดแบบใด โดยเลือกทำการวิจัยตลาดใน กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมหรือความต้องการตรงกับลักษณะทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทยและ

ในแต่ละท้องถิ่น โดยมีการละเว้นหรือชะลอการส่งเสริมการตลาดในพื้นที่ที่ยังไม่พร้อม ส่วนการบริการด้านการท่องเที่ยวต้องเน้นคุณภาพการให้บริการที่เป็นสากล การบริการในแหล่งท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยววนั้น ๆ เพราะลักษณะการบริการในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะแตกต่างกัน

2) การประชาสัมพันธ์และโฆษณา

การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสำหรับนักท่องเที่ยวด้วยการประชาสัมพันธ์และโฆษณาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การทำแผ่นป้ายโฆษณา จัดทำแผนที่แหล่งที่ตั้ง เส้นทางคมนาคม การจัดทำใบปลิว และแผ่นพับ มีรายละเอียดแนะนำแหล่งท่องเที่ยว เพราะหากเราเลือกประเภทสื่อไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย หรือข้อมูลไม่ชัดเจนหรือมีรายละเอียดไม่เพียงพอ ก็จะทำให้นักท่องเที่ยว เพราะหากเราเลือกประเภทสื่อที่ไม่ตรงกับเป้าหมาย หรือข้อมูลไม่ชัดเจนหรือมีรายละเอียดไม่เพียงพอ ก็จะทำให้นักท่องเที่ยวสับสน และอาจทำให้เกิดการเดินทางที่ผิดพลาดได้

การประชาสัมพันธ์และโฆษณา สามารถกระทำได้โดยผ่านสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ และทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารบางครั้งอาจใช้องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สนับสนุนในการจัดทำข้อมูลข่าวสารและการเผยแพร่ เพื่อช่วยให้การเผยแพร่ข้อมูลท่องเที่ยววนั้น ๆ กระทำได้รวดเร็ว และกว้างขวางขึ้น

มีการสนับสนุนการจัดระบบข้อมูลข่าวสารในการเดินทางให้ทันสมัยอยู่เสมอ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเพิ่มขีดความสามารถในเรื่องการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่จะให้กับนักท่องเที่ยว

การใช้สื่อการประชาสัมพันธ์และโฆษณาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยดังนี้

(1) เพื่อการสร้างเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยวว่า ประเทศไทยสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ครบถ้วน เน้นความหลากหลาย ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว เทศกาลงานประเพณี และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

(2) เพื่อรักษาระดับความนิยมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว

(3) กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสนใจแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ และ โน้มน้าวให้คนไทยสนใจเดินทางท่องเที่ยวในประเทศบ่อยขึ้นและต่อเนื่องตลอดปี

(4) เพื่อสร้างบรรยากาศความเข้าใจอันดี ความจริงใจ และความมีมนุษยสัมพันธ์ของคนไทยให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้

(5) เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร นโยบาย การดำเนินงาน และกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวและสาธารณชนทราบ และมีส่วนร่วมสนับสนุนข้อมูลนั้น ๆ

(6) การประชาสัมพันธ์และโฆษณาต้องเผยแพร่อย่างต่อเนื่องและมีการวางแผนอย่าง
ดี

ดังนั้น การประชาสัมพันธ์และโฆษณาควรเน้นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด โดยพิจารณาเลือกประเภทสื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย คือ นักท่องเที่ยว และเหมาะสมแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการซื้อหรือเพิ่มความต้องการใช้สินค้าทางกา
ท่องเที่ยวหรือบริการทั้งในปัจจุบันและอนาคต

5.2.3.7 กลยุทธ์การสร้างเครือข่าย (Networking)

เครือข่าย (Network) คือ การเชื่อมโยงของกลุ่มของคนหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจ ที่จะ
แลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบ โครงสร้างของคนใน
เครือข่ายด้วยความเป็นอิสระ เท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทร ซึ่งกัน
และกัน

การเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่าย ไม่ได้หมายถึงการจัดการให้คนมานั่ง “รวมกัน”
เพื่อพูดคุยสนทนากันเฉยๆ โดยไม่ได้ “รวมกัน” ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด และก็ไม่ใช่เป็นแค่การรวมกลุ่ม
ของสมาชิกที่มีความสนใจร่วมกันเพียงเพื่อพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเท่านั้น แต่
จะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันด้วย... และ
ไม่ใช่การรวบรวมรายชื่อบุคคลที่มีความสนใจเหมือนกันไว้ในมือเพื่อสะดวกแก่การติดต่อ ... การ
มอบหมายให้สมาชิกแต่ละคนหาสมาชิกเพิ่มขึ้น ยิ่งได้รายชื่อมากก็ยิ่งทำให้เครือข่ายใหญ่ ดังนั้น
เครือข่ายต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน
เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจตามความจำเป็น เมื่อภารกิจบรรลุ
เป้าหมายแล้ว เครือข่ายก็อาจยุบสลายไป แต่ถ้ามีความจำเป็นหรือมีภารกิจใหม่อาจกลับมารวมตัวกัน
ได้ใหม่ หรือจะเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระยะยาวก็ได้

การรวมตัวเป็นเครือข่ายในลักษณะการแลกเปลี่ยน ต้องสะกัดเอาส่วนดีหรือ จุดแข็งของ
แต่ละฝ่ายมาเรียนรู้และสนับสนุนกันและกัน เป็นการผนึกกำลัง (Synergy) ในลักษณะที่มากกว่า $1+1$
 $= 2$ แต่ต้องเป็น $1+1 > 2$ เรียกว่าเป็น “พลังทวีคูณ” ผลลัพธ์ที่ได้จากการทำงานเป็นเครือข่ายต้องดีกว่า
ผลรวมที่เกิดจากการปล่อยให้ต่างคนต่างทำแล้วนำผลลัพธ์ของแต่ละคนมารวมกัน

เครือข่าย (แท้) มีองค์ประกอบสำคัญอย่างน้อย 7 อย่างด้วยกัน คือ

- 1) มีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน (Common perception)
- 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (common vision)
- 3) มีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interests/benefits)
- 4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (stakeholders participation)
- 5) มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (complementary relationship)

6) มีการเกี่ยวพันพึ่งพากัน (Interdependent)

7) มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยน (interaction) ปรัชญาการสร้างเครือข่าย การสร้างเครือข่ายต้องคำนึงถึงเสมอว่า “เครือข่าย” เป็นกระบวนการพัฒนา ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ การนำเครือข่ายต้องมี LINK หมายถึง “การเชื่อมโยง”

L – Learning การเรียนรู้

I – Investment การลงทุน

N – Nature การฟูมฟักบำรุง

G (K) – Give การรักษาสัมพันธภาพ ซึ่งรวมกันเป็นคำว่า LINK หมายถึงการ เชื่อมโยง

แนวทางการพัฒนาเครือข่ายเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

- 1) สมาชิกที่เข้าร่วม ต้องเข้าใจเป้าหมายในการรวมตัวกันว่าจะก่อให้เกิดความสำเร็จใน ภาพรวม
- 2) สร้างการยอมรับในความแตกต่างระหว่างสมาชิก ยอมรับในรูปแบบและวัฒนธรรม องค์การของสมาชิก
- 3) มีกิจกรรมสม่ำเสมอและมากพอที่จะทำให้สมาชิกได้ทำงานร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่ ต้องแน่ใจว่าทำได้ และกระจายงานได้ทั่วถึง ควรเลือกกิจกรรมที่ง่ายและมีแนวโน้มประสบความสำเร็จ อย่าทำกิจกรรมที่ยาก โดยเฉพาะครั้งแรกๆ เพราะถ้าทำไม่สำเร็จอาจทำให้เครือข่ายที่เริ่มก่อตัวเกิดการ แยกสลายได้
- 4) จัดให้มีและกระตุ้นให้มีการสื่อสารระหว่างกันอย่างทั่วถึง และสม่ำเสมอ
- 5) สนับสนุนสมาชิกทุกกลุ่ม และทุกด้านที่ต้องการความช่วยเหลือ เน้นการช่วยเหลือ กลุ่มสมาชิกที่ยังอ่อนแอให้สามารถช่วยตนเองได้
- 6) สร้างความสัมพันธ์ของบุคลากรในเครือข่าย
- 7) สนับสนุนให้สมาชิกได้พัฒนางานอย่างเต็มกำลังตามศักยภาพและความชำนาญที่มี อยู่ โดยร่วมกันตั้งเป้าหมายในการพัฒนางานให้กับสมาชิกแต่ละกลุ่ม ส่งผลให้สมาชิกแต่ละกลุ่มมี ความสามารถพิเศษเฉพาะด้าน เป็นพื้นฐานในการสร้างความหลากหลายและเข้มแข็งให้กับเครือข่าย
- 8) สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ระหว่างบุคลากรทุกระดับของสมาชิกในเครือข่ายใน ลักษณะความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน
- 9) จัดกิจกรรมให้สมาชิกใหม่ของเครือข่าย เพื่อเชื่อมต่อกันรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ในการ สืบทอดความเป็นเครือข่ายต่อไป
- 10) จัดให้มีเวทีระหว่างคนทำงานเพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการทำงานด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน

11) จัดให้มีช่องทางการทำงานร่วมกัน การสื่อสารที่ง่ายต่อการเข้าถึงที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน เช่น สร้างระบบการส่งต่องาน และสร้างเว็บไซต์เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายเข้าด้วยกัน

5.2.3.8 กลยุทธ์มาตรฐานการท่องเที่ยว (Standard Tourism)

มาตรฐานการท่องเที่ยว คือข้อกำหนด / เกณฑ์ ของ”สินค้าด้านการท่องเที่ยว” ระบุลักษณะสำคัญ / ประสิทธิภาพ / คุณภาพ (ดัชนีชี้วัด) / รวมถึงวิธีทดสอบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจว่าคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานหรือไม่

“สินค้าด้านการท่องเที่ยว” ประกอบด้วย กิจกรรมการท่องเที่ยว / การบริการท่องเที่ยว / แหล่งท่องเที่ยว (SMART OTOP Village. สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว. 2549: 14-18)

มาตรฐานการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยหนึ่งสำคัญทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน นักท่องเที่ยวจะกังวลว่าจะไม่ปลอดภัย กินไม่ได้ นอนไม่หลับ การมีมาตรฐานการท่องเที่ยวจึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุดวิธีหนึ่งซึ่งช่วยในการสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว ยิ่งมาตรฐานการท่องเที่ยวได้รับการรับรองมาตรฐานระหว่างประเทศ (International Stand) ยิ่งสร้างความเชื่อมั่น ได้มากยิ่งขึ้น

การใช้มาตรฐานการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยดังนี้

- 1) เพื่อการป้องกัน/ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้มีสิ่งแวดล้อมที่ดีที่ยั่งยืน
- 2) เพื่อปรับปรุงความเหมาะสมของสินค้าด้านการท่องเที่ยว
- 3) เพื่อป้องกันเงื่อนไขทางการการค้า เช่น การนำนักเรียนจากประเทศญี่ปุ่นมาพักที่โฮมสเตย์บ้านปราสาทนั้น การได้รับอนุญาตจากรัฐบาล คือรางวัล และมาตรฐานที่โฮมสเตย์บ้านปราสาทได้รับ เป็นต้น
- 4) เพื่อการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน
- 5) เพื่อการสร้างเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยวว่า การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ครบถ้วน เน้นความหลากหลาย ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว เทศกาลงานประเพณี และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

5.3.3 การพัฒนากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนในตะวันออกเฉียงเหนือ
 ตารางที่ 5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

กลยุทธ์	กิจกรรม	ตัวชี้วัด	การประเมิน
1. ทูนเคิม	- การประเมินศักยภาพ	- ความหลากหลาย	ยืนยัน
1) ทูนทางธรรมชาติ	- การอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรทางธรรมชาติ	- จำนวนมาก	
2) ทูนทางสังคม	- การอนุรักษ์ ฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรม	- ความโดดเด่น - ความแตกต่าง	
2. การมีส่วนร่วม	- การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในกระบวนการ - วางแผน - ปฏิบัติ - ตรวจสอบ - แก้ไขและพัฒนา	- จำนวนผู้ร่วมกิจกรรม - ความต่อเนื่องของกิจกรรมการท่องเที่ยว	ยืนยัน
3. โครงสร้างพื้นฐาน	การประเมินความพร้อมของระบบ	- มีโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมและเพียงพอ	ยืนยัน
4. การให้การศึกษาและการพัฒนาบุคลากร	- ให้การศึกษาและการพัฒนาบุคลากร ให้มีความตระหนักในด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม	- ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญกับการ	ยืนยัน
5. ภาวะผู้นำ	- การเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวให้กับผู้นำท้องถิ่น	- ความร่วมมือและความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว	ยืนยัน
6. การตลาด การบริการ การโฆษณาและ การประชาสัมพันธ์	- การสร้างการตลาดบูรณาการ - สร้างสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว - การตลาดในลักษณะปากต่อปาก	- จำนวนนักท่องเที่ยว - การติดต่อเพื่อ สอบถามข้อมูล	ยืนยัน
7. การสร้างเครือข่าย	- พัฒนากลุ่มเครือข่ายเพื่อสร้างความพร้อมในการแข่งขัน - การสร้างฐานข้อมูลทางวิชาการ	จำนวนเครือข่าย	ยืนยัน
8. การสร้างมาตรฐานการท่องเที่ยว	- การส่งเสริมให้โฮมสเตย์ได้รับมาตรฐานการท่องเที่ยว	- รางวัลหรือมาตรฐานที่ได้รับ	ยืนยัน

ข้อค้นพบการวิจัย

1) การเพิ่มความภาคภูมิใจในตนเอง และชุมชน มีความกล้าที่นำเสนอความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่นได้รับการส่งเสริม สนับสนุน

“แต่ก่อนจะพูดกับใครก็ไม่มั่นใจในตัวเอง ตัวเองเป็นคนบ้านนอก จบ ป.4 เป็นผลึกที่ฝึกเอาพ่อพาเป็นก็พูดไปสนุกสนามยามมีงานบุญ ไม่มีลูกหลานสนใจอยากเรียน พอมีการท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านก็มีอาจารย์ใน ม.ขอนแก่น มาคุยมาถาม ก็พูดให้ฟัง อาจารย์เขาก็พานักศึกษามาฟัง ตอนแรกก็ไม่มั่นใจ พูดไปตามที่อาจารย์เขาถาม พอพูดบ่อย ๆ ก็เริ่มลำดับเรื่องพูดได้เอง และช่วงหลัง ๆ ก็มีนักศึกษาจากกรุงเทพฯมาขอเรียน มาทำวิจัย เดียวนี้มีหลานมาขอเรียนหลายคน ก็ดีใจว่าผลึกจะยังคงมีอยู่ต่อไป ไม่ตายไปกับพ่อ”

(สัมภาษณ์หมอศุภา วันที่ 20 มีนาคม 2549)

2) การลดปมด้อยในจิตใจ ที่คิดว่าตนเป็นชนกลุ่มน้อย มีความแตกต่างจากในด้านชาติพันธุ์ แปรเปลี่ยนเป็นความภูมิใจในในรากเหง้าของตนเอง

“ก่อนมีการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อนเรียกภูไทยจะมีความรู้สึกเหมือนถูกเพื่อสื่อว่าเป็นภูไทย รู้สึกโกรธเหมือนกับเขาหาว่าเราเป็นชนกลุ่มน้อย พอมีการจัดการท่องเที่ยวเกิดขึ้นการแสดงในช่วงแรก ๆ เหมือนกับโดนบังคับเพราะพ่อเป็นประธานกลุ่ม พอแสดงแล้วสนุกได้เงิน ได้รับคำชมก็เลยชอบ พอช่วงหลัง ๆ เขาชวนจะร่วมแสดงเกือบทุกคน เรื่องการแต่งกายเดิมไม่ค่อยอยากสวมชุดภูไทยเพราะไม่ทันสมัย แต่ช่วงหลังการสวมชุดภูไทยก็เป็นเรื่องธรรมดาไม่เขย หรือบางครั้งยังใช้เสื้อภูไทยกับกางเกงยีนส์ ก็ทำให้ดูทันสมัย ไปไหนคนก็ชมว่าสวยถามหาที่ซื้อ ก็จะบอกให้มาซื้อที่บ้านเรา ทำให้เราภูมิใจที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมของชาวภูไทยไว้ได้เป็นอย่างดีแม้ว่าเราจะเป็นคนยุค 2000”

(สัมภาษณ์เขาวชน วันที่ 20 มีนาคม 2549)

3) กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเปิดเผย การแก้ปัญหาทันทีเป็นการยุติความขัดแย้งได้ โดยใช้มติส่วนใหญ่ในการตัดสินใจ การสร้างระบบการยอมรับฟังความคิดเห็นร่วมกัน และแก้ปัญหาร่วมกัน

“การประชุมทำงานการทำงานทุกครั้งตั้งแต่ แจ้งว่าจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก จัดแบ่งงาน แบ่งบ้านพัก และการประชุมหลังจากการที่นักท่องเที่ยวกลับ สิ่งแรกก็คือการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับทุกคนที่มีส่วนร่วม เริ่มตั้งแต่นักแสดง ผู้สูงอายุที่มาร่วมผูกข้อมือ แม่ครัว เจ้าของบ้าน ฯลฯ โดยจะมีสัดส่วนที่แตกต่างกันไปตามข้อตกลง หลังจากนั้นก็จะเป็นการสรุปการดำเนินงาน ซึ่งก็แบ่งแจกแจงเป็นฝ่ายๆ ตามที่ตกลงกันไว้ การพูดถึงข้อเสนอแนะที่นักท่องเที่ยวแนะนำไว้ การแจ้งปัญหาที่เกิดขึ้นในบ้านพัก เช่น บ้านหนึ่งต้อนรับนักเรียนจากกรุงเทพฯ

นักท่องเที่ยวนอนไม่หลับเพราะไม่เคยนอนมุ้งอึดอึด ออกมานอนข้างนอกก็ยุ่งกั๊ด ก็จะมีเพื่อนบ้านที่พบปัญหาและแก้ปัญหาโดยการใช้มุ้งที่มีขนาดใหญ่ สามารถเอาพัดลมเข้าไปไว้ในมุ้งได้ด้วย จึงเป็นที่รู้กันว่าถ้าจะซื้อมุ้งใหม่ให้เลือกมุ้งที่มีขนาดใหญ่ขึ้นเพราะใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่าน่ามากกว่า และอีกกรณีหนึ่งคือการทำอาหารกลุ่มนักศึกษาที่มาจากที่อื่น ไม่ชอบรับประทานอาหารอีสาน บอกว่าอยากกินยำ แม้ก็ทำไม่เป็นก็ถามว่าจะใช้อะไรบ้างก็เตรียมไว้ก็ให้เขาทำกินเอง”

(การสังเกตการประชุม วันที่ 20 มีนาคม 2549)

4) การกลับมาของนักท่องเที่ยวน (Revisit) และการบอกต่อปากต่อปาก (Word of Word) เป็นการทำการตลาดที่ดี

“ ผมพาครอบครัวมาเที่ยวที่บ้านบุไทร มาพักที่บ้านลุงอินทร์เมื่อตอนเดือนกุมภาพันธ์ อากาศยังเย็นสบาย คุยกับลูก ๆ ว่าถ้าหน้าหนาวจะเป็นอย่างไรเพราะภูมิที่นั่นสวยมากเหมือนอยู่ในเมืองหนาวที่ต่างประเทศ ยิ่งมาอยู่กับลุงอินทร์ยิ่งมีความสุข ประทับใจมาก บอกกลับลุงอินทร์ว่าแล้วจะมาเยี่ยมใหม่ พอผมกลับไปก็เล่าให้เพื่อนฟัง แนะนำให้เพื่อนมา เพื่อนผมก็มา กลับไปผมถามว่า ยังไง ทุกคนก็พอใจ บอกว่าจะมาอีก พอเดือนตุลาปีภาคเรียนลูก ๆ ผมถามเลยว่าเมื่อไหร่จะพาไปบ้านลุงอินทร์ ผมก็เลยต้องพามา ยิ่งมาเจอบรรยากาศตอนนี้ยิ่งสวย ไม่ผิดหวังเลยจริง ๆ ตอนนี้ลูก ๆ ของผมคิดว่าบ้านลุงอินทร์คือบ้านญาติ มีเพื่อนในหมู่บ้าน ร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่มมดแดง มันเป็นมิตรภาพ (Friendship) ที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว เขาขอไปเที่ยวป่า ไปเล่นน้ำตก โดยผมไม่ต้องไปด้วย ช่วงหลัง ๆ ผมมาผมก็เอางานมาทำ แต่ลูก ๆ ผมได้เที่ยวอย่างมีความสุขและผมก็พอใจกับกิจกรรมที่เขาทำ ไม่ว่าจะเป็นการ ไปเก็บขยะ ปลูกต้นไม้ เก็บผลไม้ หรือทำกับข้าว ฯลฯ ซึ่งผมไม่เคยเห็นเมื่อเขาอยู่ที่บ้าน”

(สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวน วันที่ 20 ตุลาคม 2549)

บทที่ 6

บทสรุป การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของนโยบายการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และการพัฒนากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิธีการวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้กรณีศึกษา (Case study) ที่เป็น Best practices โดยผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบไปด้วย 1) ประธานกลุ่มโฮมสเตย์ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ 2) ประชาชนในชุมชนโฮมสเตย์ 3) นักท่องเที่ยว โดยกลุ่มที่ 1 ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ส่วนกลุ่มที่ 2 และ 3 ใช้วิธีการเลือกแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม การตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำมาเรียบเรียงและนำเสนอด้วยการบรรยาย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการข้อมูลด้วยเทคนิค SWOT เพื่อสรุปประเด็นในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืน การสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบกลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อสร้างความที่ยั่งยืนต่อไป อันประกอบด้วย

6.1 บทสรุป

6.1.1 พัฒนาการของนโยบายการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในประเทศไทย

6.1.2 การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

6.1.3 กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ยั่งยืน

6.2 การอภิปราย

6.2.1 พัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในประเทศไทย

6.2.2 การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

6.2.3 กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ยั่งยืน

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

6.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.1 บทสรุป

6.1.1 พัฒนาการของนโยบายการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในประเทศไทย

นโยบายการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์นั้นไม่ได้ปรากฏอย่างชัดเจน เดิมการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์นั้นแฝงอยู่กับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงผจญภัย Adventure Ecotourism และในพื้นที่การท่องเที่ยวที่ไม่มีที่โรงแรม จึงทำให้นักท่องเที่ยวต้องขอพักกับชาวบ้าน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2546 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ประกาศนโยบายการจัดการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน มีการดำเนินแผนงานต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการประชุมร่วมกับผู้ประกอบการโฮมสเตย์ การสร้างดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพ การจัดทำฐานข้อมูลโฮมสเตย์ในประเทศไทย การออก พรบ.โฮมสเตย์ การจัดทำตราสัญลักษณ์มาตรฐานโฮมสเตย์ การติดตามประเมินผลเพื่อรับรองโฮมสเตย์มาตรฐานไทย การหนุนเสริมศักยภาพบุคลากรในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ นโยบายการสร้างความร่วมมือกับธนาคารเกษตรและสหกรณ์ เพื่อนำตราสัญลักษณ์ของโฮมสเตย์มาตรฐานไทยมาแปลงทรัพย์สินเป็นทุน

6.1.2 การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในประเทศไทยมีมานานมากแล้ว ในยุคแรกเป็นนักศึกษาเดินทางมาออกค่ายอาสาพัฒนาชนบทที่ด้อยการเรียนรู้วิถีชีวิตในชนบท และกลุ่มที่นิยมการทัวร์ป่า นิยมพักแรมตามเส้นทางเดินป่า โฮมสเตย์กระจายอยู่ตามหมู่บ้านชาวเขา ยุคกลางเป็นกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม การเดินทางเพื่อศึกษาดูงาน และในยุคใหม่ การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์จะเป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น ทำให้มีโฮมสเตย์เกิดขึ้นจำนวนมาก และในปี พ.ศ. 2546 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ประกาศนโยบายการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ทำให้การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์แพร่หลายอย่างรวดเร็ว โดยระหว่างปี 2547-2552 มีโฮมสเตย์ที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจำนวน 115 แห่ง โดยอยู่ในพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 32 แห่ง (www.homestaythai.org, 2553)

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงแรกการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ก็จะเป็นนักศึกษาที่ออกค่ายอาสา และกลุ่มที่เดินทางมาเยี่ยมญาติ โฮมสเตย์ในยุคแรกที่อยู่กันอย่างแพร่หลายคือบ้านปราสาทโฮมสเตย์ ต.ธารปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ.2536 โดยในช่วง 4 ปีแรก เป็นนักศึกษาที่มาศึกษาแหล่งโบราณคดี การจัดการในช่วงนี้ไม่มีค่าที่พัก และในปี พ.ศ.2540 จึงเปิดโฮมสเตย์รับนักท่องเที่ยวทั่วไป โฮมสเตย์อีกแห่งที่อยู่กันแพร่หลายคือ โคนโก่งโฮมสเตย์ อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ.2541 หลังจากนั้นก็มีชุมชนที่เปิดให้เป็นโฮมสเตย์อย่างแพร่หลาย และมีโฮมสเตย์ที่ผ่านการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย จำนวน 32 แห่ง

(www.homestaythai.org, 2553) ในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ได้ยึดแนวทางตามตัวชี้วัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย 10 ด้าน คือ

6.1.2.1 ด้านที่พัก

บ้านพักของเป็นบ้านพักของชาวบ้าน ตั้งอยู่ใกล้เดียวกัน เพื่อความสะดวกในการจัดการ และประสานดูแลนักท่องเที่ยว สำหรับบ้านโฮมสเตย์นั้นถึงแม้ว่าเจ้าบ้านและสมาชิกทั้งหมดอาศัยอยู่ในบ้านตามปกติ แต่จะมีการจัดมีสัดส่วนที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวมีบางหลังที่เป็นห้องส่วนตัว แต่บางหลังก็มิได้เป็นห้องส่วนตัวเป็นห้องโถงที่สามารถนอนรวมกันได้ จัดให้มีเตียงหรือฟูก เครื่องนอน และมุ้ง ให้นักท่องเที่ยว มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอน และปลอกหมอนทุกครั้ง นักท่องเที่ยวเข้าพัก มีการดูแลเครื่องนอนอย่างดีให้มีความสะอาดไม่หมักหมม เช่น นำออกผึ่งแดด ให้มีกลิ่นแฉะก่อนใช้ทุกครั้ง ส่วนห้องน้ำ ส่วนใหญ่ยังเป็นส้วมราคน้ำ มีทั้งที่อยู่ภายในตัวบ้านและภายนอกตัวบ้าน และรวมไปถึงห้องอาบน้ำที่มีฉลิตห้องน้ำที่สะอาด มีการดูแลบ้านให้มีสุขลักษณะที่ดี ได้แก่ ความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีการจัดมุมพักผ่อนภายในบ้านสำหรับสนทนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับนักท่องเที่ยวบริเวณหน้าบ้าน หรือห้อง โถงของบ้าน และในส่วนของชุมชนมีส่วนของอาคารรองรับนักท่องเที่ยว ห้องประชุม โรงเรียน ลานวัด เป็นพื้นที่พักผ่อนรวมของชุมชน ซึ่งในการจัดการก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเข้าพักจะต้องมีการเตรียมความพร้อมโดยมีการเยี่ยมบ้านระหว่างสมาชิก เป็นการตรวจสอบความเรียบร้อย

6.1.2.2 ด้านอาหารและโภชนาการ

การจัดการด้านอาหารและโภชนาการ โดยเจ้าบ้านแต่ละหลังจะพิจารณาจัดทำอาหารพิเศษที่ตนเองมีความถนัดและปรุงได้อร่อย มีเอกลักษณ์มาบริการนักท่องเที่ยว อย่งไรก็ตาม สามารถแบ่งประเภทของวัตถุดิบที่นำมาปรุงอาหารได้ ดังนี้

- (1) พืชที่ปลูกอยู่ในท้องถิ่นและบริเวณบ้านของตนเอง
- (2) พืชที่นำจากถิ่นอื่นมาปลูก และเป็นพืชที่มีอยู่ในท้องตลาดทั่วไป

จากการศึกษาพื้นที่สามารถจำแนกรายละเอียดตามความโดดเด่นที่แตกต่างกันได้ดังนี้ บ้านปราสาทอาหารที่โดดเด่น คือ หมี่โคราช ส้มตำและแกงขอดตาล บ้าน โกลโก่ง มีแกงหน่อไม้, แกงเห็ด โคน, ยำเห็ด โคนและ ไข่เจียวไข่มดแดง บ้านบุ ไทรมี ผัดเห็ดหอม, น้ำพริกและผักปลอดสารพิษ

การจัดการด้านน้ำดื่มที่สะอาด ดม้มน้ำดื่มสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีการนำสมุนไพรเพิ่มลงไปใ้มน้ำดื่ม เพื่อเพิ่มกลิ่นหอม เช่น ใบเตย ผ่าง กระเจี๊ยบ ตรีโครี่ ฯลฯ ทั้งนี้โดยภาพรวมสมาชิกโฮมสเตย์ได้รับการอบรมในด้านประกอบอาหารและการจัดอาหาร การเลือกใช้ภาชนะ อุปกรณ์ห้องครัวที่ถูกต้องสุขลักษณะ และเหมาะสม นอกจากนี้การประกอบอาหารเป็นกิจกรรมหนึ่งด้าน

การท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ กล่าวคือเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำอาหาร โดยเฉพาะอาหารพื้นบ้านต่างๆ ที่ได้รับความนิยมนมาก

6.1.2.3 ด้านความปลอดภัย

ชุมชนที่ดำเนินการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นชุมชนที่มีความสุข สงบ ปราศจากโจร ขโมย อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวบ้านโฮมสเตย์ดูแลจัดระบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ดังนี้

(1) มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัยอยู่ที่หัวบ้านและท้ายบ้านตั้งแต่เวลา 9.00-24.00 น. ตลอดทุกคืน โดยอาสาสมัครของชุมชน ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน และลูกบ้านหมุนเวียนทำหน้าที่ เฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวมาพัก อาสาสมัครดังกล่าว ได้รับอนุญาตจากอำเภอและสถานีตำรวจ ให้ทำหน้าที่ปกป้อง รักษาความสงบในหมู่บ้าน ซึ่งมีสิทธิ์จับขโมยส่งตำรวจได้ และหลังเวลา 24.00 น.ก็มีส่วนหนึ่งที่ยังเฝ้าระวังตลอดเวลา

(2) เข้าบ้านทุกบ้านมีหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อสถานีตำรวจและรถพยาบาล

(3) มีอาสาสมัครประจำบ้านอยู่ทุกหลังคาเรือน

(4) มีการอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้นจากสาธารณสุขอำเภอ

(5) กรณีนักท่องเที่ยวลืมนำสิ่งของมีค่าไว้ เข้าบ้านจะนำส่งคืนที่ประธานกลุ่มทันที เพื่อติดต่อเจ้าของและดำเนินการส่งคืนต่อไป

6.1.2.4 ด้านอภัยภัยไม่ตรีของเจ้าบ้านและสมาชิก

สมาชิกโฮมสเตย์ได้รับการอบรมด้านการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี กรอบกับอภัยภัยไม่ตรีดั้งเดิมที่ได้อยู่แล้ว มีความพร้อมและเต็มใจที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว มีความคุ้นเคยต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยวมายาวนาน เพราะในชุมชนมีโบราณสถานที่เก่าแก่ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมตามฮีต 12 คอง 14 ประเพณีอีสาน กิจกรรมการในชีวิตประจำวัน ด้านการเกษตร การทอผ้า งานฝีมือ การประกอบอาหาร และกิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นเพลงท้องถิ่นนิทานพื้นบ้าน ฯลฯ

6.1.2.5 ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์มีการเตรียมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวไว้เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างหลากหลาย พร้อมทั้งมีมัคคุเทศก์หรือปราชญ์ชุมชนเป็นผู้ให้คำแนะนำกับนักท่องเที่ยวในด้านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้สมาชิกโฮมสเตย์ส่วนใหญ่ได้รับการอบรมในการนำเที่ยวจากองค์กรภาครัฐที่สนับสนุนด้านการท่องเที่ยวแล้ว การประสานงานและการนำชมกิจกรรมและเรียนรู้ต่าง ๆ ก่อนข้างเป็นระบบชัดเจน กิจกรรมท่องเที่ยวต่าง ๆ จะขึ้นอยู่กับความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น บ้านปราสาท คือแหล่งโบราณคดี บ้านโคกโค้งวัฒนธรรมผู้ไทย วนอุทยานภูวัว และบ้านบุไทร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

6.1.2.6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

บ้านโฮมสเตย์ จะร่วมกันรักษาสภาพแวดล้อมในหมู่บ้านเป็นอย่างดี โดยเน้นในเรื่องของความสะอาดเป็นสำคัญ ส่วนใหญ่ได้รับการอบรมเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม จากสาธารณสุขจังหวัด โดยเฉพาะบ้านปราสาทโฮมสเตย์ได้รับการอบรมด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งจัดโดยการท่องเที่ยวโลกจำนวน 15 วันด้วย บ้านโฮมสเตย์มีการประเมินสิ่งแวดล้อม ทำให้สมาชิกชุมชนมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี

6.1.2.7 ด้านวัฒนธรรม

บ้านโฮมสเตย์ ได้มีการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และวิถีชีวิตท้องถิ่น รวมทั้งฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นด้านอาหาร การแต่งกาย และเพลงประจำท้องถิ่น มีการส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้มากขึ้น เพื่อนำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้เอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจให้กับเยาวชนมากยิ่งขึ้น โดยภาพรวมทั่วไปก็จะเป็นการจัดขึ้นตามฮีต 12 คอง 14 ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอีสานที่โดดเด่นและสอดคล้องกับวิถีชีวิตค่อนข้างมาก

6.1.2.8 ด้านการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ชุมชน

บ้านโฮมสเตย์มีการสร้างคุณค่าและมูลค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้เป็นอย่างดี มีการผลิตสินค้าที่ระลึกและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ไว้จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ในส่วนของพืชผลทางการเกษตรก็สามารถนำมาเพิ่มมูลค่าได้ สินค้าทุกชนิดจะนำมาฝากจำหน่ายที่อาคารขายของฝากสำหรับนักท่องเที่ยว ได้ราคาสูงเพราะไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลางหรือค่าสถานที่ในการขาย นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเพราะสินค้าสินไหม้อร่อยสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

6.1.2.9 ด้านการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์

การดำเนินกิจกรรมโฮมสเตย์ ต้องมีวิธีการจัดการเป็นอย่างดีและเป็นระบบพอสมควร โดยบ้านโฮมสเตย์ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการชัดเจน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกและหลักประชาธิปไตย ซึ่งคณะกรรมการแต่ละตำแหน่งจะมีบทบาทและหน้าที่ชัดเจน (ดูระเบียบกลุ่ม) การรับนักท่องเที่ยวจะต้องมีการจองล่วงหน้าทางโทรศัพท์ การจองต้องทราบวันเวลาที่เข้าพัก 1 วันล่วงหน้าก่อนเดินทาง และโทรศัพท์ติดต่อขณะเดินทางเพื่อให้ทราบเวลาที่แน่นอนที่จะเดินทางมาถึงจุดหมายด้วย ซึ่งจะทำให้การจัดการต้อนรับ โดยเฉพาะการเข้าพักเป็นกลุ่มใหญ่เป็นไปอย่างราบรื่นเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึง โดยมีกระบวนการในการต้อนรับดังนี้

(1) สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ร่วมกันที่สถานที่รวมกลาง ซึ่งเป็น โรงเรียน ศาลากลางบ้าน ลานวัด แล้วแต่ความสะดวกเพื่อรอต้อนรับนักท่องเที่ยว มีการมอบดอกไม้ให้กับ

นักท่องเที่ยวทุกคน การไหว้และการทักทายด้วยรอยยิ้ม การเชิญให้นั่งในสถานที่รับรองและการบริการน้ำเย็นที่หอมด้วยกลิ่นใบเตย พร้อมชมการแสดงต้อนรับเพื่อพักผ่อนอิริยาบถ

(2) การกล่าวต้อนรับนักท่องเที่ยว การแนะนำหมู่บ้าน ผู้นำ ตัวแทนของหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ

(3) การเชิญตัวแทนนักท่องเที่ยวขึ้นไปแนะนำกลุ่ม และวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวครั้งนี้

(4) การแนะนำกำหนดการและการเข้าบ้านพัก การปฏิบัติตนสำหรับนักท่องเที่ยว และนัดหมายเวลาในการทำกิจกรรมต่อไป

(5) การจัดนักท่องเที่ยวเข้าบ้านพัก โดยจะมีเจ้าของบ้านมาคอยรับนักท่องเที่ยวไปยังบ้านพักด้วยตนเอง

(6) การร่วมกิจกรรมพาแลงด้วยอาหารท้องถิ่น การร่วมกิจกรรมสำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งจะเริ่มด้วยการแสดงรำบายศรี การบายศรีสู่ขวัญ ผูกข้อมือ และการร่วมรับประทานอาหาร ซึ่งกิจกรรมในช่วงนี้จะเป็นจะดำเนินการห้องประชุมของโรงเรียนบ้านปราสาท

(7) หลังจะเป็นการร่วมรับชมการแสดงจากประชาชนในชุมชน ซึ่งมีการแสดงประมาณ 5 ชุด สลับการร่วมกิจกรรมร้องเพลงและการแสดงจากนักท่องเที่ยวด้วยเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและเป็นสร้างไมตรีต่อกัน

(8) หลังจากกิจกรรมดำเนินครบตามกำหนดการก็จะมีการแจ้งกำหนดการสำหรับวันพรุ่งนี้ และแยกกลับสู่บ้านพัก

6.1.2.10 ด้านส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์

ชุมชน โหมสเตย์ได้รับประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการตลาดจากหลายด้านดังนี้

(1) ผ่านเว็บไซต์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (www.tat.com) เว็บไซต์ของกระทรวงการท่องเที่ยว (www.Homestay.com)

(2) แผ่นปลิวที่นำเผยแพร่ตามร้านจำหน่ายอาหาร ที่พัก รายการ โทรทัศน์ วารสาร หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ที่มีสื่อมวลชนเข้ามาถ่ายทำและเขียนเรื่อง นอกนั้น สถานที่ราชการ

(3) การประชาสัมพันธ์ลักษณะปากต่อปาก โดยกลุ่มเป้าหมายจะเป็น

- กลุ่มนักเรียน นักศึกษา ด้าน โบราณสถาน โบราณวัตถุ การท่องเที่ยว วัฒนธรรม
- กลุ่มองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
- กลุ่มประชาชนมาในรูปแบบของครอบครัว
- กลุ่มผู้สนใจงานด้าน โหมสเตย์

6.1.3 กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบที่พักรีสอร์ทวัฒนธรรมชนบทที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

6.1.3.1 การวิเคราะห์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ โดยวิธี SWOT Analysis

จากการศึกษาเอกสาร หลักฐาน แผนพัฒนา เอกสารการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และการลงสนามพื้นที่จัดการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ที่เป็น Best practices ทั้ง 3 แห่ง โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ผู้มีส่วน ได้เสียในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ สามารถวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ที่คุกคาม ผลการประเมินการวิเคราะห์ SWOT ของการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จุดแข็ง	จุดอ่อน
1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย 2) ความพร้อมโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค 3) การมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4) ผู้นำมีภาวะผู้นำสูง 5) ประชาชนมีความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยว	1) ปัญหาเรื่องการสื่อสารทั้งด้านภาษา และการสื่อความหมาย 2) อิทธิพลจากผู้มีอำนาจมากกว่า หรือนายทุนต่างถิ่น 3) การตลาดและการประชาสัมพันธ์มีน้อย ไม่ต่อเนื่องและเข้าไม่ถึงกลุ่มผู้บริโภค 4) การบริการได้รับการรับรองมาตรฐานจำนวนน้อย
โอกาส	อุปสรรค
1) รัฐบาลสนับสนุนทั้งเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน งบประมาณ การให้การศึกษาและพัฒนาบุคลากร 2) ความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม 3) กระแสการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ขยายตัวมาก 4) รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง	1) ภาพลักษณ์ไม่ดี เช่น อาชญากรรม โสเภณี, ไม่สะอาด ฯลฯ 2) การเปิดตลาดของประเทศเพื่อนบ้าน

ภาพที่ 6.1 การวิเคราะห์ SWOT การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

6.1.3.2 กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบที่พักสัมพัทธ์วัฒนธรรมชนบทที่ยั่งยืน

การกำหนดกลยุทธ์เป็นการเลือกวิธีการที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมขององค์กรเพื่อให้ดำเนินงานที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ได้กำหนดไว้ โดยสรุปประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในซึ่งมีประเด็นสำคัญในตำแหน่งดาวรุ่ง (Stars) ในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ดังนี้

1) กลยุทธ์ทุนเดิมในชุมชน หรือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ สิ่งแรกที่ต้องมีการประเมินศักยภาพ คือ ทุนเดิมที่มีอยู่ชุมชนหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนมีมากพอที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวในชุมชนได้ ชุมชนที่มีความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยวสูง ชุมชนนั้นก็จะมีความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวสูง โอกาสในการดำเนินการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ก็จะมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จได้ง่ายกว่า ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะทุนเดิมที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นภูเขา น้ำตก ป่าไม้ วัฒนธรรม การกิน การแต่งกาย การพูด อาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ ในที่นี้จะจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

(1) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างที่ยั่งยืน จำเป็นจะต้องปรับเปลี่ยนแบบแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ใช้ การตลาดเป็นตัวชี้นำ เช่น ดอกปทุมสวรรค์ชุดไปขาย หน่อไม้เก็บไปขายในฤดูกลางราคาต่ำมาก เก็บรังนกขาย ฯลฯ มาสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับศักยภาพและความเป็นไปได้ของระบบนิเวศ น่าจะเป็นหนทางที่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของความที่ยั่งยืน สร้างเศรษฐกิจบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพ(Biodiversity Based Economy) เช่น การใช้สมุนไพรในการผลิตยา เกษตรอินทรีย์ วนเกษตร การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การผลิตสอนค้าชุมชนจากภูมิปัญญาและพืชพันธุ์ท้องถิ่น เป็นต้น แนวทางที่สำคัญในการจัดการเพื่อให้มีการกระจายผลประโยชน์อย่างสมดุลและเป็นธรรม เพื่อสนับสนุนทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากร โดยต้องให้ความสำคัญกับชุมชน ให้เกิดความตระหนักถึงศักยภาพของทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่น การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อรักษาทั้งทรัพยากรและภูมิปัญญาให้สืบทอดต่อไปอย่างที่ยั่งยืน มีความรู้เท่าทันเพื่อสามารถปกป้องทรัพยากรและผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ต้องมีนวัตกรรมเพื่อยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการสังเคราะห์ร่วมกันระหว่างเทคโนโลยีกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างห่วงโซ่มูลค่าเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และยังคงจำเป็นต้องมีการควบคุมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะจุดที่ก่อให้เกิดมลพิษ

(2) ทูทางสังคม

ทูทางสังคมเกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้เนื้อเชื่อใจ สายใยแห่งความผูกพันและวัฒนธรรมที่สั่งงามของคนไทย ผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์กรประกอบหลักทั้ง 4 ด้าน คือ

“คน” ต้องได้รับการพัฒนาให้มีร่างกาย แข็งแรง เป็นคนมีจิตใจดี มีศักยภาพและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกัน มีนิสัยใฝ่รู้

“สถาบัน” มีบทบาทในการสนับสนุนแผนผลักดันให้เกิดพลังร่วมในชุมชน ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สถาบันหลัก อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา สถาบันการเมืองการปกครอง ฯลฯ

“วัฒนธรรม” เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมา

ยาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น มีความหลากหลายในพื้นที่ วัฒนธรรมเป็นตัวยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหน ภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา และต่อยอด

“องค์ความรู้” ประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นรากฐานทางความคิดและหลักเกณฑ์กำหนดคุณค่าและจริยธรรม ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติให้มีความหลากหลาย สามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม ทูทางสังคมมีความเชื่อมโยงกับทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพคนทั้งความรู้คู่คุณธรรมเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจ การใช้คุณค่า เอกลักษณ์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งงามจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การค้าและการบริการ และการสร้างความมั่นคงให้กับองค์กรในระยะยาว การใช้วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การรวมกลุ่มของคนในชุมชน โดยจะต้องตระหนักถึงความสำคัญและกรใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ทูทางสังคมที่มีอยู่ในสังคมไทย คุณค่าที่สั่งงาม อหฺยาศัยไมตรี ความเป็นมิตร ความเอื้ออาทร การเปิดใจกว้างและยอมรับซึ่งกันและกัน เป็นปัจจัยที่ทำให้สังคมไทยดำรงอยู่ กับสมณนามของสยามเมืองยิ้ม รวมทั้งสังคมไทยสามารถพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งด้วยพลังของทูทางสังคม เพื่อเป็นฐานการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างที่ยั่งยืน

2) กลยุทธ์การมีส่วนร่วม

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ควรเป็นการจัดการแบบมีส่วนร่วมทั้งนี้จะขอแบ่งเป็น

2 ส่วนคือ

(1) การมีส่วนร่วมในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) เป็นการจัดการท่องเที่ยวเริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass root) การให้ความสำคัญกับประชาชนในชุมชนอย่างเท่าเทียม ทั้งกลุ่มประชาชนที่เป็นผู้จัดการท่องเที่ยว และกลุ่มที่เป็นเจ้าของพื้นที่ ประชาชนทุกกลุ่มต่างบทบาทและความสัมพันธ์ต่อการท่องเที่ยวหลายรูปแบบ เช่น ความเป็นเจ้าของพื้นที่ ผู้ต้อนรับนักท่องเที่ยว ผู้จำหน่ายสินค้า เจ้าของบ้านพัก ผู้ให้บริการด้วยความสำคัญดังกล่าวจึงเป็นกลไกไปในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จึงจำเป็นจะต้องมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ กัน เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่การเริ่มต้นเปิดชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว รับรู้ถึงนโยบาย วัตถุประสงค์ในการดำเนินการ การปฏิบัติตน การมีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมคิด ร่วมดำเนินการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ การตรวจสอบการทำงานของกลุ่มจัดการท่องเที่ยว การร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ นอกจากนี้ในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ทุกครั้งที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ควรมีการใช้ระบบคุณภาพ PDCA ในการดำเนินการดำเนินกิจกรรมเสมอ

PDCA เป็นวงจรพัฒนาคุณภาพงาน เป็นวงจรพัฒนาพื้นฐาน หลักของการพัฒนาคุณภาพทั้งระบบ (Total Quality Management: TQM) ผู้ที่คิดค้นกระบวนการหรือวงจรพัฒนาคุณภาพ PDCA คือ shewhart นักวิทยาศาสตร์ชาวอเมริกันแต่ Deming ได้นำไปเผยแพร่ที่ประเทศญี่ปุ่นจนประสบผลสำเร็จ จนผลักดันให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศมหาอำนาจของโลก คนทั่วไปจึงรู้จักวงจร PDCA จากการเผยแพร่ของ Deming จึงเรียกว่า "วงจร Deming" วงจร PDCA ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

PDCA (Plan-Do-Check-Act) เป็นกิจกรรมพื้นฐานในการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพของการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ วางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ปรับปรุงการดำเนินกิจกรรม PDCA อย่างเป็นระบบให้ครบวงจรอย่างต่อเนื่อง หมุนเวียนไปเรื่อย ๆ ย่อมส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพเพิ่มขึ้นโดยตลอด

วงจร PDCA นี้ได้พัฒนาขึ้นโดย ดร.ชิวฮาร์ท ต่อมา ดร.เดมมิง ได้นำมาเผยแพร่จนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ขั้นตอนแต่ละขั้นของวงจร PDCA มีรายละเอียด ดังนี้

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์มีการใช้ PDCA ในการดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการ ดังนี้

- การประชุมก่อนวันที่นักท่องเที่ยวจะเข้าพัก เพื่อวางแผนของกิจกรรม ตั้งแต่เรื่อง นักท่องเที่ยวคือใคร, มาจากไหน, วัตถุประสงค์เพื่ออะไร, จากนั้นก็จะพิจารณาถึง บ้านพัก, อาหาร, กิจกรรม, ฯลฯ การมอบหมายหน้าที่และการกำหนดหมายกำหนดการ นี้คือกระบวนการวางแผนหรือ P (Plan) นั่นเอง

- การดำเนินการตามแผนการที่ได้วางไว้หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย D (Do)

- หลังจากการรับรองเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการประชุมอีกครั้ง เพื่อประเมินการดำเนินงานกิจกรรม กิจกรรมใดที่นักท่องเที่ยวพึงพอใจ เพื่อนำไปจัดในครั้งต่อไป ส่วนที่บกพร่องหรือผิดพลาดเพื่อหาวิธีการแก้ไข C (Check) นอกจากนั้นก็เป็นการจัดสรรผลประโยชน์ตามข้อตก

- ในการจัดกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวครั้งต่อไปก็จะมีการนำผลการดำเนินงานที่ผ่านมามาใช้ในการวางแผนการจัดกิจกรรมต่อไป A (Act)

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์จึงใช้กระบวนการ PDCA ในการดำเนินงาน และการใช้กระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานสูง

(2) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันกับบุคคล 4 กลุ่ม คือ

- ชุมชน/ประชาชน/เจ้าของพื้นที่

กลุ่มบุคคลกลุ่มนี้มีบทบาทและความสัมพันธ์ต่อการท่องเที่ยวในหลายรูปแบบ เช่น ความเป็นเจ้าของพื้นที่ ผู้จำหน่ายสินค้า ผู้ให้การต้อนรับและบริการ ด้วยความสำคัญดังกล่าวจึงถือเป็นอีกหนึ่งกลไกในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การมีส่วนร่วมจากชุมชน/ประชาชน/เจ้าของพื้นที่ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น และการท่องเที่ยวอย่างมาก ทำให้เกิดการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต ความสนใจ บำรุงรักษา และการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งต้องมีการศึกษาถึงความพร้อมของบุคคลกลุ่มนี้ก่อน หากชุมชนมีความพร้อมแล้วทุกฝ่ายก็ควรจะสนับสนุนให้ชุมชนมีอิสระในการร่วมดำเนินการท่องเที่ยว คือ ชุมชน/ประชาชน/เจ้าของพื้นที่สามารถพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการหรือธุรกิจของตนเองมากขึ้น

- ภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว

กลุ่มบุคคลที่สองนี้เป็นกลุ่มที่ใกล้ชิด และได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแบบที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ กลุ่มภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีส่วนในการสร้างความเป็นไปได้ที่สำคัญเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบที่ยั่งยืน

- ภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐ

ภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นกลไกสำคัญในการที่จะดำเนินการหรือกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ เพราะภาครัฐเปรียบเสมือนผู้คุมบังเหียนสามารถควบคุมหรือกำหนดทิศทางของการจัดการการท่องเที่ยวไปสู่รูปแบบที่ต้องการได้ โดยอาศัยกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ในการให้ความสนับสนุนอื่น ๆ ในการให้การสนับสนุนและร่วมมือ

ในส่วนของการบริหารส่วนตำบลส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สท.) เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่บริหารและจัดการท้องถิ่นของตนเองโดยตรงในส่วนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวก็เช่นกัน องค์การบริหารส่วนตำบล สภาตำบล ต้องมีบทบาทในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ท้องถิ่น

- นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่สำคัญที่สุดก็ได้ว่าได้ เพราะการท่องเที่ยวจะที่ยั่งยืนไม่ขึ้นอยู่กับว่าแหล่งท่องเที่ยวนั้นมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมหรือไม่ คือสามารถวัดได้ที่จำนวนของนักท่องเที่ยว หรือการเป็นนักท่องเที่ยว ที่สำคัญที่สุดคือ นักท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้สึกรู้ว่าเป็นหน้าที่ของคนส่วนหนึ่ง ในการทำการท่องเที่ยวให้ที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยนักท่องเที่ยวที่ดีด้วย นักท่องเที่ยวที่ดีต้องมีการเตรียมความพร้อม สอบถามเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวล่วงหน้า และรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่า “จะไม่ทิ้งอะไรไว้ นอกจากรอยเท้า และจะไม่เก็บเกี่ยวสิ่งใดไปนอกจากความทรงจำ”

3) กลยุทธ์โครงสร้างพื้นฐาน

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ถึงแม้จะเป็นการท่องเที่ยวภายในชุมชน แต่ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม สะดวก และปลอดภัย การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้ความที่ยั่งยืนในการพัฒนาการท่องเที่ยวประกอบด้วย ดังนี้

- (1) การคมนาคมขนส่ง
- (2) ระบบคมนาคม
- (3) ระบบไฟฟ้า
- (4) ระบบประปา
- (5) การระบายน้ำและการกำจัดน้ำ
- (6) การกำจัดขยะและของเสีย
- (7) จัดระเบียบการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม และมีการวางผังเมืองที่ดี โดยเฉพาะ

การวางผังเฉพาะของสถานที่ท่องเที่ยว

การจัดทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความที่ยั่งยืน จะต้องมีการจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานประกอบพร้อมกันไปด้วย ซึ่งต้องอาศัยเรื่องของการวางผังเมือง และการทำผังเฉพาะในการก่อสร้างปรับปรุง และรักษาสภาพแหล่งท่องเที่ยว เพื่อกำหนดเขตการจัดการด้านการท่องเที่ยว มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค/สาธารณูปการให้เพียงพอ และเหมาะสมโดยกำหนดรูปแบบการพัฒนาสิ่งก่อสร้างให้กลมกลืนกับสภาพดั้งเดิมหรือธรรมชาติของท้องถิ่นนั้น ๆ

ส่วนการพัฒนาเส้นทางคมนาคม ควรให้มีความสะดวกต่อการเดินทางมากที่สุด และเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่ง่ายที่สุด ยกเว้นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่อนุรักษ์และอุทยานแห่งชาติ เช่น น้ำตก ถ้ำ และทะเล เป็นต้น ทั้งนี้เส้นทางคมนาคมควรกำหนดรูปแบบให้พอเหมาะกับขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวด้วย

4) กลยุทธ์การจัดการด้านการศึกษาและพัฒนาบุคลากร

การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ชุมชนคือผู้ประกอบการ ประชาชนในท้องถิ่นคือพนักงาน การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ทรัพยากรในการบริหารจัดการที่มีค่าที่สุดคือ ประชาชนหรือบุคลากร ในการที่จะพัฒนาในเรื่องใดหรือประเด็นใดบุคลากรจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การพัฒนานั้น ไปสู่ทิศทางที่ต้องการได้ การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืน ก็คือให้ความสำคัญกับประชาชนหรือบุคลากรว่าเป็นทรัพยากรที่ต้องได้รับการศึกษาและพัฒนาเพื่อให้เป็นผู้นำปัจจัยหรือทรัพยากรอื่น ๆ ไปสู่จุดหมายที่พึงประสงค์

(1) การให้การศึกษา

การศึกษาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์ เพื่อให้มีคุณสมบัติ คุณลักษณะ พฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงปรารถนาตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งคนส่วนใหญ่มักมองเพียงแต่ประเด็นด้านการตลาด/การบริการเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว มีการพัฒนาธุรกิจบริการ และกิจกรรมการท่องเที่ยวเท่านั้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมองข้ามประเด็นการให้การศึกษาไป

ดังนั้นการให้การศึกษาจึงเป็นหนทางที่แก้ไขในประเด็นดังกล่าวได้ โดยมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการไปในทิศทางที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์การพัฒนาแบบที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการมุ่งเน้นเสริมสร้างจิตสำนึก ความรู้สึก ความตระหนัก และแสดงพฤติกรรมอย่างมีความรับผิดชอบต่อทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และสังคม การจัดการท่องเที่ยวแบบที่ยั่งยืนควรให้การศึกษาแก่ผู้บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว คนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวที่จะเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก

ผู้บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่น ต้องรู้และศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว สามารถที่จะจูงใจให้นักท่องเที่ยวเปลี่ยนพฤติกรรมให้มารักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมหรือไม่

ในเรื่องของการให้ศึกษานั้นทุกคนทุกฝ่ายต้องมีการสร้างจิตสำนึกร่วมกัน มีจิตสำนึกในการรักษา และหวงแหนทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นในวงการท่องเที่ยวก็จำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรควบคู่กันไปด้วย โดยจุดมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร คือ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมของนักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

การพัฒนาบุคลากรเพื่อการจัดการท่องเที่ยวแบบที่ยั่งยืนมีดังนี้

- การจัดฝึกอบรมและสัมมนา เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและประชาชนในท้องถิ่น โดยเน้นภาคปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี
- จัดและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้การเรียนรู้ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการพักผ่อนหย่อนใจ
- จัดให้มีการประเมินผลระหว่างและหลังของการจัดทำกิจกรรมการพัฒนาบุคลากร
- จัดศูนย์กลางของข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อการเผยแพร่ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยน และส่งเสริมกระบวนการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง
- มีการวางแผนพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมและความเหมาะสมที่จะเข้าสู่การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว
- พัฒนาบุคลากรให้มีความเข้าใจในกระบวนการ และ โครงสร้างของระบบท่องเที่ยว เพื่อให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องสามารถดำเนินการได้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

5) กลยุทธ์ด้านภาวะผู้นำ

การจัดการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ให้ประสบความสำเร็จ ได้นั้นเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า ผู้นำ (Leader) เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งต่อความสำเร็จขององค์กร ทั้งนี้ เพราะผู้นำมีภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบ โดยตรงที่จะต้องวางแผนสั่งการดูแล และควบคุมให้บุคลากรขององค์กรปฏิบัติงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผู้นำที่จะประสบความสำเร็จ ในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์น่าจะเป็น ผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership) ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

(1) การเป็นแบบอย่าง : ผู้นำแบบนี้มีอำนาจในตัว กระตุ้นให้คนเสียสละ กระตือรือร้นที่จะร่วมมือ ผู้ตามต้องการทำตาม ไว้วางใจเชื่อมั่นสูงมากในวิสัยทัศน์และคุณค่าที่ผู้นำยึดถือ ผูกพันแน่นแฟ้น

(2) ความใส่ใจเพื่อร่วมงานเป็นรายบุคคล : แสดงความเข้าใจ ได้รับความรู้สึกนึกคิด ความต้องการพัฒนา ปฏิบัติแบบเอกัตบุคคล การกระตุ้น ยกระดับความต้องการเพื่อพัฒนาต่อไป

(3) การกระตุ้นปัญญา : คิดถึงปัญหาโดยวิธีการใหม่ ทบทวน ตั้งคำถามเรื่อง ค่านิยม ความเชื่อของตนของผู้นำ การคิดได้ด้วยตนเอง

6) กลยุทธ์การจัดการด้านการตลาด การบริการ การประชาสัมพันธ์ และ โฆษณา

การจัดการด้านการตลาดและการบริการ ในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ต้องคำนึงถึงประเด็นของสิ่งแวดล้อม มิใช่คำนึงถึงแต่กำไรหรือผลประโยชน์ที่จะได้รับเท่านั้น เพื่อไม่ให้บริโภคทางการท่องเที่ยว มีส่วนทำลายสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

การส่งเสริมและผลักดันให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เข้ามามีส่วนร่วมเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการตลาดและการบริการทุกอย่างต้องประสานและสอดคล้อง อย่างกลมกลืนให้มากที่สุด

การเดินทางการท่องเที่ยวจึงจะสมบูรณ์แบบได้และนักท่องเที่ยวพึงพอใจ ซึ่งการจัดการด้านการตลาดและการบริการ ต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์และโฆษณาประกอบด้วย เพื่อให้การจัดการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหรือนักท่องเที่ยวที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว สะดวก และรับข่าวสารอย่างถูกต้อง

การพัฒนาด้านการตลาดท่องเที่ยวต้องมีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเดิม หากไม่สามารถหาสินค้าใหม่ได้ เช่น การพัฒนาสินค้าของที่ระลึก ที่มีลักษณะเป็นของที่ท้องถิ่นให้มีความชัดเจนและมีเอกลักษณ์ มีการกำหนดภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของประเทศไทยในแต่ละท้องถิ่น ให้ชัดเจน ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวแต่ละชาติว่ามีความต้องการท่องเที่ยวลักษณะใดแบบใด โดยเลือกทำการวิจัยตลาดในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมหรือความต้องการตรงกับลักษณะทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทยและในแต่ละท้องถิ่น โดยมีการละเว้นหรือชะลอการส่งเสริมการตลาดในพื้นที่ยังไม่พร้อม

ส่วนการบริการด้านการท่องเที่ยวต้องเน้นคุณภาพการให้บริการที่เป็นสากล การบริการในแหล่งท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ เพราะลักษณะการบริการในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะแตกต่างกัน

การประชาสัมพันธ์และโฆษณา สามารถกระทำได้โดยผ่านสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ และทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารบางครั้งอาจใช้องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สนับสนุนในการจัดทำข้อมูลข่าวสารและการเผยแพร่ เพื่อช่วยให้การเผยแพร่ข้อมูลท่องเที่ยวเหล่านั้น กระทำได้รวดเร็ว และกว้างขวางขึ้น

มีการสนับสนุนการจัดระบบข้อมูลข่าวสารในการเดินทางให้ทันสมัยอยู่เสมอ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเพิ่มขีดความสามารถในเรื่องการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่จะให้กับนักท่องเที่ยว

7) กลยุทธ์การสร้างเครือข่าย (Networking)

เครือข่าย (Network) คือ การเชื่อมโยงของกลุ่มของคนหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระ เท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื้อชาติ เอื้ออาทร ซึ่งกันและกัน

การพัฒนาเครือข่ายเพื่อการท่องเที่ยวจะทำให้เกิดความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยว เกิดการแลกเปลี่ยน เชื่อมโยงการท่องเที่ยว สร้างความสัมพันธ์ที่ดี การพัฒนาและเพิ่มศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวซึ่งจะนำไปสู่ความที่ยั่งยืนได้

8) กลยุทธ์มาตรฐานการท่องเที่ยว (Standard Tourism)

มาตรฐานการท่องเที่ยว คือข้อกำหนด / เกณฑ์ ของ"สินค้าด้านการท่องเที่ยว" ระบุลักษณะสำคัญ / ประสิทธิภาพ / คุณภาพ (ดัชนีชี้วัด) / รวมถึงวิธีทดสอบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจว่าคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานหรือไม่

"สินค้าด้านการท่องเที่ยว" ประกอบด้วย กิจกรรมการท่องเที่ยว / การบริการท่องเที่ยว / แหล่งท่องเที่ยว (SMART OTOPT Village. สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว. 2549 : 14-18) มาตรฐานการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยหนึ่งสำคัญทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน นักท่องเที่ยวจะกังวลว่าจะไม่ปลอดภัย กินไม่ได้ นอนไม่หลับ การมีมาตรฐานการท่องเที่ยวจึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุดวิธีหนึ่งซึ่งช่วยในการสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว ยิ่งมาตรฐานการท่องเที่ยวได้รับการรับรองมาตรฐานระหว่างประเทศ (International Stand) ยิ่งสร้างความเชื่อมั่นได้มากยิ่งขึ้น

6.2 การอภิปราย

การอภิปรายผลการศึกษากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบที่พักสัมผัสนวัฒนธรรมชนบทที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะแบ่งประเด็นการอภิปรายเป็น 3 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ดังนี้

6.2.1 พัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในประเทศไทย การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของประเทศไทยมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 แต่จำกัดอยู่ในกลุ่มนักศึกษาที่ออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตในชนบทรับทราบปัญหาเพื่อนำมาพัฒนาอุดมคติ ต่อมาก็เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวแบบผจญภัย ทัวร์ป่า และขยายไปยังกลุ่มพัฒนา นักกิจกรรมที่เติบโตมาจากกลุ่มนักศึกษาค่ายอาสา กอรปกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 ที่เน้นบทบาทการพัฒนาชุมชน และการที่รัฐบาลได้ออกกฎหมายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นแรงผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่น ๆ ให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นจุดขายภายใต้กระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีกลุ่มนักกิจกรรมสังคมเป็นกลุ่มนำร่อง และใน พ.ศ. 2541-2542 รัฐบาลประกาศให้เป็นปีท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand 1998-1999) ทำให้การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง และใน พ.ศ. 2546 สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ประกาศนโยบายด้านการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์อย่างชัดเจน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานด้านโฮมสเตย์ มีการกำหนดตัวชี้วัดมาตรฐานการจัดการโฮมสเตย์ไทย มีการ

ออกกระเปียบว่าด้วยการประเมินมาตรฐาน โสมสเดย์ การประเมินและการรับรองมาตรฐาน โสมสเดย์ทั่วประเทศ การส่งเสริมศักยภาพของการจัดการ โสมสเดย์ด้านต่าง ๆ การทำความร่วมมือกับ ธกส. ในโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน การเชื่อมโยงชุมชน โสมสเดย์กับหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP การร่วมมือกับองค์กรการศึกษาในการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบาย ซึ่งในส่วนของนโยบายการจัดการท่องเที่ยวแบบ โสมสเดย์ เป็นนโยบายที่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้เพราะสามารถปฏิบัติได้จริง มีความยืดหยุ่น มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ถึงแม้ว่าในการดำเนินการส่วนใหญ่จะเริ่มต้นในลักษณะจากบนลงล่าง (Top-Down) แต่ก็เป็นที่พึ่งการจุดประกายให้กับชุมชนเท่านั้น การที่ชุมชนจะนำไปปฏิบัติหรือไม่นั้น ชุมชนได้มีการดำเนินการประเมินตนเองว่ามีความพร้อมในการดำเนินการหรือไม่ เมื่อมีความพร้อม องค์กรของรัฐหรือเอกชนก็จะเป็นที่เลี้ยง ส่วนการดำเนินการเป็นหน้าที่ของชุมชน โดยบางครั้งการดำเนินการก็ในลักษณะลองผิดลองถูก และมีภารกิจในการสร้างความเข้าใจและหนุนเสริมศักยภาพที่ชุมชนยังขาดเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของนโยบายการท่องเที่ยวซึ่งศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ปัญหาความยากจน (2549:18-19) ว่ามีลักษณะดังนี้ 1) เป็นแนวทางการดำเนินการของผู้มีส่วนได้เสียทุกคน 2) ระบุวัตถุประสงค์ในภาพรวมด้านการท่องเที่ยว 3) ระบุแผนปฏิบัติการ 4) ระบุความรับผิดชอบในแต่ละส่วนในการนำไปปฏิบัติ ทั้งนี้สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2546 :15) ได้ปรับบทบาทองค์กรบริหารด้านการท่องเที่ยว ดังนี้ 1) ภาครัฐทำหน้าที่กำกับดูแลประสานงานกำหนดมาตรฐานและบังคับใช้กฎหมาย (Regulators) อำนวยความสะดวก(Facilitators) การลงทุนโครงการยุทธศาสตร์(Investors) ทำงานในลักษณะบูรณาการร่วมกับกระทรวง หน่วยงาน องค์กรของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง(Inte-Ministry Agenda) 2) ภาคเอกชน ทำหน้าที่กำกับควบคุมบริหารตนเอง(Self Regulators) โดยการสร้างเครือข่ายในการแข่งขัน 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว นโยบายการจัดการท่องเที่ยวแบบ โสมสเดย์จึงเป็นนโยบายหนึ่งที่มีการพัฒนาการที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน สามารถปฏิบัติได้จริง มีหน่วยงานติดตามประเมิน มีกฎหมายบังคับ มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องและปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียอย่างสมดุล ภายใต้สภาพบริบทของชุมชน (Cotext) จึงเป็นนโยบายการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

6.2.2 การจัดการท่องเที่ยวแบบโสมสเดย์ ทั้ง 10 ด้าน ตามตัวชี้วัดคุณภาพมาตรฐาน โสมสเดย์ไทย ดังนี้

การจัดการท่องเที่ยวแบบ โสมสเดย์นี้ค่อนข้างครอบคลุมในการจัดการท่องเที่ยวแบบ โสมสเดย์ ทั้งนี้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้มีการตั้งคณะกรรมการดำเนินการพัฒนาดัชนีคุณภาพมาตรฐาน โสมสเดย์ไทยจากผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มและนำมาวิพากษ์เพื่อหาความชัดเจนหลายครั้งก่อนที่จะนำมาประกาศใช้ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2546) รูปแบบการจัดท่องเที่ยวแบบ โสมสเดย์ค่อนข้าง

คล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันบ้างในด้านกิจกรรมที่มีเฉพาะในท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากการมีที่เลี้ยง เดียวกัน คือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และภายใต้วัตถุประสงค์คือคล้ายคลึงกัน คือ 1) เพื่อเป็น รายได้เสริมในชุมชน 2) เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิต 3) เพื่อดูแลสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี ท้องถิ่น 4) เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความสามัคคีในชุมชน โดยการดำเนินการแบบมีส่วนร่วม มีการ กระจายรายได้ให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง ในส่วนของจัดการในหน้าที่ 1- 6 การดำเนินการ โดยชุมชนน่าจะทำได้ เพียงพอได้ หากการจัดการบนพื้นฐานความรู้ที่ถูกต้องและเข้าใจ แต่ในการ จัดการข้อที่ 7 และ 8 คือการสร้างมูลค่าเพิ่ม และการส่งเสริมด้านการตลาด นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ องค์กรภาครัฐจะต้องแสดงบทบาทที่ชัดเจนในการให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ คงจะต้องเป็นหน้าที่ ของสถานการศึกษาในการที่จะคิดค้น วิจัย เพื่อนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้มากที่สุด องค์กร พัฒนาชุมชนคือองค์กรหนึ่งที่จะต้องเป็นแกนนำในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าในชุมชน การสร้าง เครือข่ายความสัมพันธ์ในการทำการตลาดเชิงรุกจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่องค์กรของรัฐจะต้องหนุนเสริม อย่างต่อเนื่อง สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยคือองค์กรที่ต้องส่งเสริม การตลาดให้ชัดเจนและต่อเนื่อง เพราะหากใช้ให้สมาชิกชุมชนดำเนินการเอง การจะประสบความสำเร็จ นั้นค่อนข้างยาก และต้องใช้เวลาานาน ซึ่งจะนำมาซึ่งความท้อถอยในการดำเนินการของ ชุมชน

6.2.3 กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงอย่างที่ยั่งยืน

กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ได้มาจากการวิเคราะห์ SWOT ซึ่งพบว่าการอยู่ใน ตำแหน่งดาวรุ่ง (Stars) แสดงถึงสถานภาพขององค์กรที่มีปัจจัยภายนอกเอื้อหรือพร้อมให้การสนับสนุน และปัจจัยภายในที่มีความเข้มแข็งหรือมีศักยภาพ กลยุทธ์ที่ใช้จะเน้นกลยุทธ์ระดับองค์กร ด้วยการสร้าง ความเติบโต (Growth Strategies) โดยขยายกิจการของตนเองหรือการขยายกิจการด้วยการร่วมทุนกับ องค์กรอื่น (Wright et.al,1992:69-79) จึงกำหนดกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบที่พัคสัมพันธ์วัฒนธรรม ชนบทที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียง ดังนี้

- 1) กลยุทธ์การจัดการทุนเดิมหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว
- 2) กลยุทธ์การมีส่วนร่วม
- 3) กลยุทธ์ด้าน โครงสร้างพื้นฐาน
- 4) กลยุทธ์การให้การศึกษาและการพัฒนาบุคลากร
- 5) กลยุทธ์ภาวะผู้นำ
- 6) กลยุทธ์การตลาด การบริการ การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์
- 7) กลยุทธ์การสร้างเครือข่าย
- 8) กลยุทธ์การสร้างมาตรฐานการท่องเที่ยว

กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบที่พิกัสส์วัฒนธรรมชนบทที่ยั่งยืน เป็นกลยุทธ์ที่กำหนดจากศึกษาเอกสารการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และการศึกษากรณีที่เป็น Best Practices 3 แห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพัฒนาภาคใต้กรอบของการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ในส่วนของกลยุทธ์ที่ 1 และกลยุทธ์ที่ 3 คือ กลยุทธ์การจัดการทุนเดิมหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวและกลยุทธ์ด้านโครงสร้างพื้นฐาน เป็นกลยุทธ์พื้นฐานในการเริ่มต้นจัดการท่องเที่ยวในชุมชนต่าง ๆ หรือแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จำเป็นต้องมีการค้นหาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวนั้นให้ชัดเจนและถูกต้อง การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ก็เช่นกัน ปัจจัยสำคัญก็คือศักยภาพของโฮมสเตย์นั้น ดังจะเห็นได้จากการวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการจัดโฮมสเตย์ในประเทศไทย (นงลักษณ์, 2545: 155-156) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกโฮมสเตย์อันดับแรก คือ รายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยว อันดับที่สอง คือ สิ่งอำนวยความสะดวก และ อันดับที่สามคือ ราคาค่าใช้จ่าย ส่วนกลยุทธ์การมีส่วนร่วมนี้เป็นกลยุทธ์ที่เป็นหนึ่งในตัวชี้วัดความที่ยั่งยืน การมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยที่จำเป็นในการสร้างความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องเป็นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ทั้งหน่วยงานของภาครัฐ สถาบันการศึกษา สำนักงานพัฒนาชุมชน องค์กรด้านการท่องเที่ยว และในส่วนของสมาชิกภายในชุมชน หากทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินการเริ่มตั้งแต่การร่วมรับรู้ วางแผน ดำเนินการ ตรวจสอบ ปรับปรุงพัฒนา และการร่วมรับผลประโยชน์ทั้งที่เป็นผลประโยชน์ทางตรงและผลประโยชน์ทางอ้อม การมีส่วนร่วมเช่นนี้จะก่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็งในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการสรุปประสบการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคอีสาน (สุนีย์, 2545 :57-66) ชุมชนท้องถิ่นอีสานมีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวมากพอ กระแสการพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนเริ่มได้เรียนรู้ และมีบทบาทในการดูแลและรับผิดชอบท้องถิ่นของตนเอง โดยการสนับสนุนของภาครัฐ ชุมชนมีส่วนร่วมโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน โครงสร้างและการจัดระเบียบความสัมพันธ์เป็นแบบมีส่วนร่วม จากคนในชุมชนทุกเพศ ทุกวัย อบต. เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิชาการ นักการเมืองท้องถิ่น องค์กรพัฒนาชุมชน และกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยว โดยมีชุมชนเป็นผู้ดำเนินการหลัก จึงควรส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เพื่อจะสามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างที่ยั่งยืน

กลยุทธ์ภาวะผู้นำเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างที่ยั่งยืน ผู้นำคือบุคคลที่รับนโยบายมาจากภาครัฐ มาสื่อความหมายให้กับสมาชิกในชุมชนรับรู้ สร้างความเข้าใจ สร้างแรงจูงใจ กระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนยอมรับและปฏิบัติตาม ผู้นำในฐานะของต้นแบบจะต้องเรียนรู้ให้ได้มากกว่าใคร จะต้องถ่ายทอดและทำตัวเป็นตัวอย่าง จะต้องเป็นผู้ตัดสินใจหรือยุติข้อขัดแย้ง จะต้องเป็นผู้เสียสละ รับผิดชอบและรับผิดชอบในการกระทำใด ๆ ที่เกิดขึ้น ผู้นำจึงเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จและทำให้การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะเห็นได้จากข้อมูลเชิงประจักษ์จากทั้ง 3 ชุมชนที่ศึกษา ผู้นำทั้ง 3 คนเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำสูง มี

ความอดทน อดกลั้น มีความตั้งใจ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้เสริมจากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน มีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น และการเกิดความสามัคคีในชุมชน อีกประเด็นที่สำคัญคือกลุ่มเด็กและเยาวชน ที่ได้รับการเรียนรู้จากการจัดการท่องเที่ยวทำให้เด็กและเยาวชนในชุมชนมีความตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อม มีความผูกพันและภาคภูมิใจในชุมชนมากขึ้น ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจจากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มโฮมสเตย์ทั้ง 3 แห่ง ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากมากที่สุด เกิดขึ้นช่วงไหน เป็นอย่างไร แก้ปัญหาอย่างไร ทั้ง 3 แห่ง ตอบตรงกันว่าเป็นช่วงแรกในเรื่องของการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการ สมาชิกที่มายังไม่มีใจให้ยังไม่เข้าใจ ไม่เชื่อมันว่าจะดำเนินการได้ แต่ที่เข้ามาเป็นสมาชิกเพราะอยากได้รายได้ในช่วงแรกมีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้หากลุ่มลูกค้าให้ หรือเพราะเกรงใจผู้นำ เพราะเป็นญาติ เป็นเพื่อน ทำให้การกว่าจะรวมกลุ่มได้ก็ใช้เวลาพอสมควร รวมกลุ่มกันได้แล้วก็ไม่สามารถดำเนินการได้ทันที ก็ต้องมีการกำหนดข้อตกลงในกลุ่มเพื่อความชัดเจนในการดำเนินการ ผู้นำจะต้องศึกษาข้อมูลของข้อกำหนดต่าง ๆ จากสถานที่อื่นที่ดำเนินการอยู่แล้ว การค้นหาวិธีการที่ดีที่สุดในชุมชนของคุณ รวมกลุ่มกันในช่วงแรก สมาชิกไม่ค่อยพูด แม้จะไม่พอใจแล้วนำออกไปพูดข้างนอก การบอกว่าตนเองทำมาก ได้ผลประโยชน์น้อย ผู้นำต้องคอยไกล่เกลี่ยให้ยุติข้อขัดแย้งโดยทุกฝ่ายยอมรับในข้อตกลงนั้น พอนานมีโอกาสได้ทำงานร่วมกัน มีโอกาสให้พูดคุยกันมากขึ้น ปัญหาต่าง ๆ ก็ค่อย ๆ ลดน้อยลงและหายไปในที่สุด การได้ใจของสมาชิกในกลุ่ม ทุกคนเชื่อมั่นว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาเรื่อย ๆ มีรายได้เสริมเรื่อย ความตั้งใจ ความพยายามก็มีมากขึ้น ทำให้สมาชิกทุกคนตั้งใจที่จะทำโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนมากที่สุด เป็นที่พึงพอใจมากที่สุด ยิ่งสังคมเริ่มรับรู้ ชื่นชม ยิ่งตั้งใจที่จะทำโฮมสเตย์เป็นที่รู้จัก ก่อปรกกับการมีญาติมิตรใหม่คือนักท่องเที่ยวกลับมาเยี่ยมอีกครั้ง ยิ่งทำให้ภูมิใจในตัวเอง ชุมชนมากยิ่งขึ้น ทั้งหมดที่กล่าวมาความสำเร็จไม่ได้เกิดจากผู้นำเพียงคนเดียว แต่ที่กล่าวมาเป็นผลจากสมาชิกทุกคน พร้อมใจ ใฝ่รู้ ที่พัฒนางาน พัฒนาชุมชน โดยพลังขับเคลื่อนที่สำคัญคือผู้นำที่มีภาวะผู้นำสูงนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรากหญ้าโดยชุมชนในประเทศไทย (ภราเดช, 2550:7) ได้สรุปบทเรียนจากการศึกษาว่า โครงการทั้งสองโครงการที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประสบความสำเร็จได้เพราะมีผู้นำที่ดี เข้มแข็ง สามารถสร้างความเข้าใจให้กับลูกบ้าน สมาชิกและคนในชุมชน และมีขีดความสามารถในการประสานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ภายนอกได้เป็นอย่างดี

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) นโยบายการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เป็นนโยบายที่ดีและสามารถจะปฏิบัติได้จริงและบรรลุวัตถุประสงค์ได้ โดยภาครัฐต้องทำเป็นนโยบายเชิงรุก มีการประชุมการปฏิบัติการ

ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยที่ชุมชนเข้าไปร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะทำงานด้วย มิใช่เพียงเป็นผู้นำเสนอข้อมูล หรือเพียงแคร์รับฟัง นโยบายเพียงอย่างเดียว

2) การกำหนดกลไกการติดตามนโยบายและและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

3) การสร้างกลยุทธ์ที่จะทำให้นโยบายประสบความสำเร็จ ทั้งเรื่องของงบประมาณ การพัฒนาบุคลากร การทำการตลาด การสร้างความร่วมมือกับสื่อ การสร้างมาตรฐานการท่องเที่ยว การยกระดับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ฯลฯ

4) ภาครัฐควรสนับสนุนให้ชุมชนมีแผนแม่บทชุมชนในการพัฒนาตนเอง โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาชุมชน ซึ่งองค์กรก็จะเป็นผู้สนับสนุนสามารถร่วมกับชุมชนทำให้เกิดการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ซ้ำกันทั้งแผนงานและงบประมาณ

6.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นการศึกษา Best Practices ของโฮมสเตย์ และนำมาพัฒนาเป็นกลยุทธ์ในการจัดการแบบโฮมสเตย์ตามตัวชี้วัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย การทำการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรมีกลยุทธ์ในการนี้ไปไปทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชุมชนที่มีความต้องการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ต่อไป

2) การศึกษากลยุทธ์แต่ด้านเพื่อนำซึ่งรายละเอียดที่ชัดเจนในการปฏิบัติ เช่น กลยุทธ์การจัดการด้านการตลาด, การจัดการเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

3) การวิจัยเพื่อพัฒนามาตรฐานตัวบ่งชี้มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ต่อไป

4) การศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สรุปการสัมมนาวิชาการจัด Homestay อย่างไรไม่ให้ผิดพลาด.

วันที่ 25 พฤษภาคม 2544 ณ โรงแรมดิเอเมอรัลด์, กรุงเทพฯ ฯ

_____. สรุปนโยบายแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เอกสารประกอบ

การวางแผนการท่องเที่ยว เล่มที่ 1 กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540

_____. สรุปคู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางด้านกายภาพ. เอกสารประกอบการ

วางแผนการท่องเที่ยว เล่มที่ 10 กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540

_____. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8, 2540.

_____. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9, 2545.

_____. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพมหานคร:การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2547

_____. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10, 2550.

กมล รัตนวิกุล. "การศึกษาปัจจัยการจัดการท่องเที่ยวแบบพอเพียงที่ประสบความสำเร็จ". การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน; 2551

ชัยนัต วรรณะภูติ. "สถานการณ์การท่องเที่ยว : มุมมองจากผู้ถูกท่องเที่ยว". เวทีผู้ถูกท่องเที่ยว. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เมือง, 2538.

ชูสิทธิ์ ชูชาติ และคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ "รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวาง". เชียงใหม่ : โครงการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, 2544.

นราธิป ผลบุญรักษ์. การปรับที่อยู่อาศัยเดิมเป็น "โฮมสเตย์" ของชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต.ปลายโพธิ์พาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์หลักสูตรเคหะพัฒนาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547

นริศรา จันทร์อ้อ. การเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนคลองรางจระเข้ในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. 2548

- นิธิ เอียวศรีวงศ์. “วัฒนธรรมชุมชนกับการท่องเที่ยว”. ชยันต์ วรรธนะภูติ (บรรณาธิการ) **เวทีผู้ถูกท่องเที่ยว**. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่งเมือง, 2538.
- นันทวรรณ ช่างคิด และคณะ. **รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้เค็มไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี**. สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2550
- เนาวรัตน์ พลายน้อยและคณะ “รายงานการวิจัยพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวชาวไทย”. **จุลสารการท่องเที่ยว**, 2542
- ภราเชษ พัทม์วิเชียร. **การบริหารจัดการบ้านพักชุมชน**. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2545
- มธุรส ปราบไพรี. **โอมเสถียรกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. **จุลสารการท่องเที่ยว**. ค.ค.-ช.ค. 2544
- ยศ ตันตสมบัติ. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร**. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพ, 2544.
- วชิรชัย สิริสัมพันธ์. **ความตกลงด้านการท่องเที่ยวอาเซียน**. **จุลสารการท่องเที่ยว** ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2546): หน้า 19-28.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. **สังคมวิทยาการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์, 2543.
- สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. **รายงานการวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูงานเทศกาลและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2529.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544.
- สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ. **แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: ประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2550.
- สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ. **แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: องค์ประกอบพื้นฐานสำหรับประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2551.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. การจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ. กองบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. กรุงเทพฯ : ฝ่ายโรงพิมพ์ กองกลาง สำนักงาน ก.พ. กรุงเทพฯ. 2543

สมพงษ์ ชงไชย และคณะ. “การท่องเที่ยวในกรอบสามเหลี่ยมมรกต” ใน **รวมบทความวิจัย การท่องเที่ยว ชุดโครงการนโยบายและแผนอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2547

อรพรรณ พรเจริญ. การสร้างเว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ : กรณีศึกษาภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี หลักสูตรปริญญา ค.อ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2546.

อาคม อาจแก้ว. สักยภาพการพัฒนาที่อยู่อาศัยรูปแบบโฮมสเตย์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษา เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. เทพพัฒนศาสตร์ (เทพการ), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546

ภาษาอังกฤษ

Cohen, **Tourism Attractions: Department of Sociology and Anthropology**. Hebrew University Of Jerusalem, 1991: 12-14

Certo, Samuel C. and Peter, J. Paul. “Business Strategic management” **Strategic management. Concepts and applications** New York McGraw-Hill 1991, 1991: 5

Dowling, Ross K.. “Ecotourism in Southeast Asia: A Golden Opportunity for Local Communities”. **K.S. (Kaye) Chon (editor) in Tourism in Southeast Asia : A New Direction**. New York: The Haworth Hospitality Press, 2000.

Featherstone, Mike. **Global Culture: nationalism, globalization, and modernity: as Theory, culture & society special issue**. London: SAGE Publications, 1993.

Fennell, David A.. **Ecotourism: an Introduction**. London: Routledge, 1999.

Goodall. “**Writing the new ethnography**”. Maryland: Rowman and Littlefield publishers.Inc., 1989

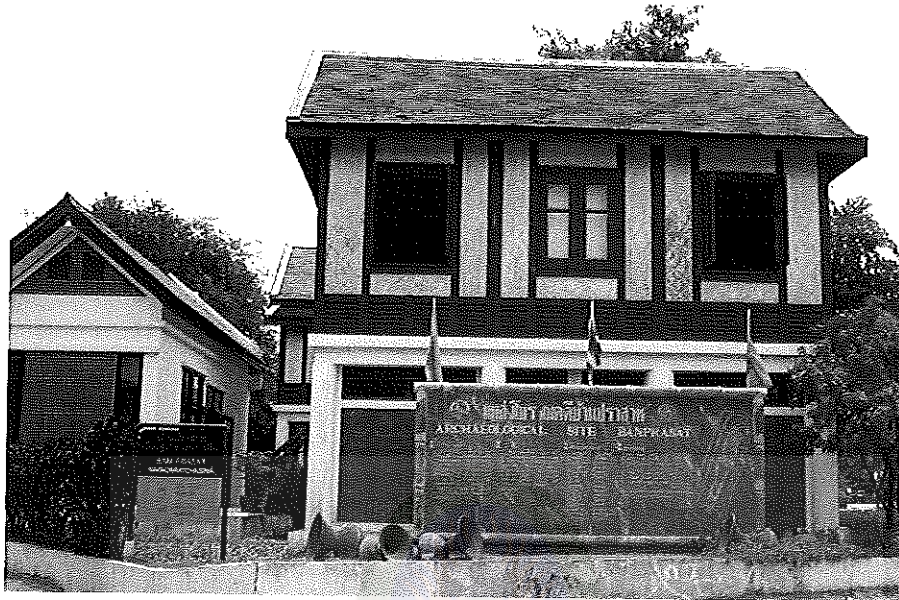
King, Brian. “What is ethnic tourism? An Australian perspective”. **Annals of Tourism Research**. 15(13): 173-176, June 1994.

Pitchford, Susan R.. “Ethnic tourism and nationalism in Wales”. **Annals of Tourism**

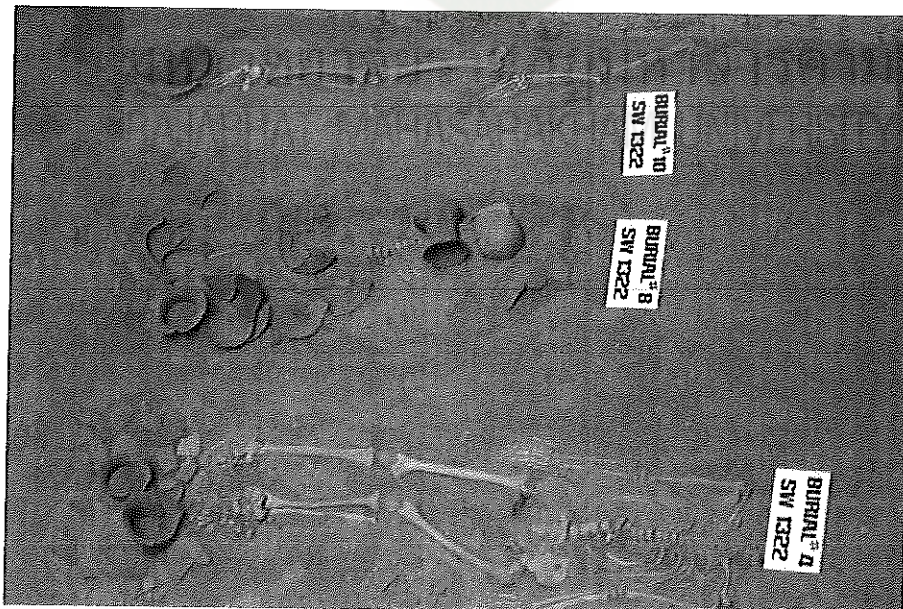
- Research.** 22(1): 35-52, 1995.
- Richard&Julia Shpely. **Center of travel and Tourism: Northembria University** (1997): 144
- Smith, Valene L. **Hosts and Guests: The anthropology of tourism.** 2nd edition.
Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1989.
- Samuel, Paul. **Strategic management of development programmes: guidelines for action**
“Formulating the Programme Strategy. (1983): 57
- Wood, R.E. “Ethic Tourism, Tourism, the state and cultural Change in Southeast Asia”
Annals of Tourism Research (1984): 353-374
- Wright et.al.. **Journal of management: Theoretical perspectives for strategic human resource management.** (1992): 15-18
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2546. <www.space.loxinfo.co.th/tat/tainfo_policy.php> วันที่ 27 กันยายน 2546.
- _____. 2546. <www.tat.or.th> วันที่ 26 กันยายน 2546.
- _____. 2546. **Adventures & activities** <www.tourismthailand.org> วันที่ 1 ตุลาคม 2546.
- โครงการ Save The Unseen. 2546. <www.travel.mweb.co.th> วันที่ 27 กันยายน 2546.
- ผู้จัดการ. 2546. <www.manager.co.th/travel/Showtrave1Nwes.asp?newsid=2000000046499> วันที่ 17 ธันวาคม 2546.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. 2547 <www.tourism.go.th> วันที่ 27 ธันวาคม 2547.
- สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2546. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549).** <www.nesdb.go.th/plan/data/plan9/content_page.html> 12 ธันวาคม 2546.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2544. **สถิติการท่องเที่ยว.** <www.nso.go.th/thai/sta/stat_23/toc_16.html> 27 มีนาคม 2547.
- ASEAN. 1995. **ASEAN Framework Agreement on Services** Bangkok, Thailand, 15 December 1995. <www.aseansec.org/6628.htm> June 17, 2003.
- _____. 2003. **Ministerial Understanding on ASEAN Cooperation in Tourism** <www.aseansec.org/1740.html> June 17, 2003.
- _____. 2003. **Plan of Action on ASEAN Cooperation in Tourism.** <www.aseansec.org> September 25, 2003.

- ASEAN. 2004. Plan of Action on ASEAN Cooperation in Tourism. <www.aseansec.org> September 15, 2004.
- International Council on Monuments and Sites. 1999. International Cultural Tourism Charter Managing Tourism at Places of Heritage Significance. <www.icomos.org/tourism/Charter.html> November 10, 1999.
- _____. 2003. International Cultural Tourism Charter Managing Tourism at Places of Heritage Significance. <www.icomos.org/tourism/Charter.html> December 29, 2003.
- Pacific Asia Travel Association. 2004. PATA Japan Chapter 2004. <www.patajapan.com/event_e.html> January 22, 2004
- UNESCO. Advisory Body Evaluation, 2004. <http://whc.unesco.org/:rchive/advisory_body_evaluation/678.pdf>. June 19, 2004.
- _____. Advisory Body Evaluation. 2004. <http://whc.unesco.org/archive/advisory_body_evaluation/574.pdf>. June 19, 2004.
- _____. Cultural Tourism. 2003. <www.uesco.org/culture/tourismhtml_eng/chairs.shtml> December 29, 2003.
- UNESCO World Heritage Centre. OVERVIEW. 2004. <<http://whc.unesco.org/pg.cfm?Cid=167>> June 12, 2004.
- _____. UNESCO WORLD HERITAGE CONVENON. 2004. <<http://whc.unesco.org/pg.cfm?cid=182>> June 12, 2004.
- _____. WORLD HERITAGE LIST. 2004. <<http://whc.unesco.org/pg.cfm?cid=31>> June 12, 2004.
- World Tourism Organization. 1999. APPROVAL OF THE GLOBAL CODE OF ETHICS FOR TOURISM <www.world-tourism.org/projects/ethics/preamble.htm> June 17, 2003.
- _____. 2002. Tourism Highlights 2002. <www.world-tourism.org/market_research/facts&figures/lastest_data/mjc.%20Highlights%202002%20Ingles.pdf> June 17, 2003.
- _____. 2000. WTO in ASIA and the PACIFIC 2000. <www.world-tourism.org/regional/east_asia_&_pacific/PDF/wto_asia_pacific_2000.pdf> March 27, 2004.
- _____. 2003. WTO in ASIA and the PACIFIC 2003. <www.world-tourism.org/regional/east_asia_&_pacific/PDF/Revista%20Asia%202003.pdf> March 27, 2004.

ภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัย

แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท จ.นครราชสีมา

แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท จ.นครราชสีมา

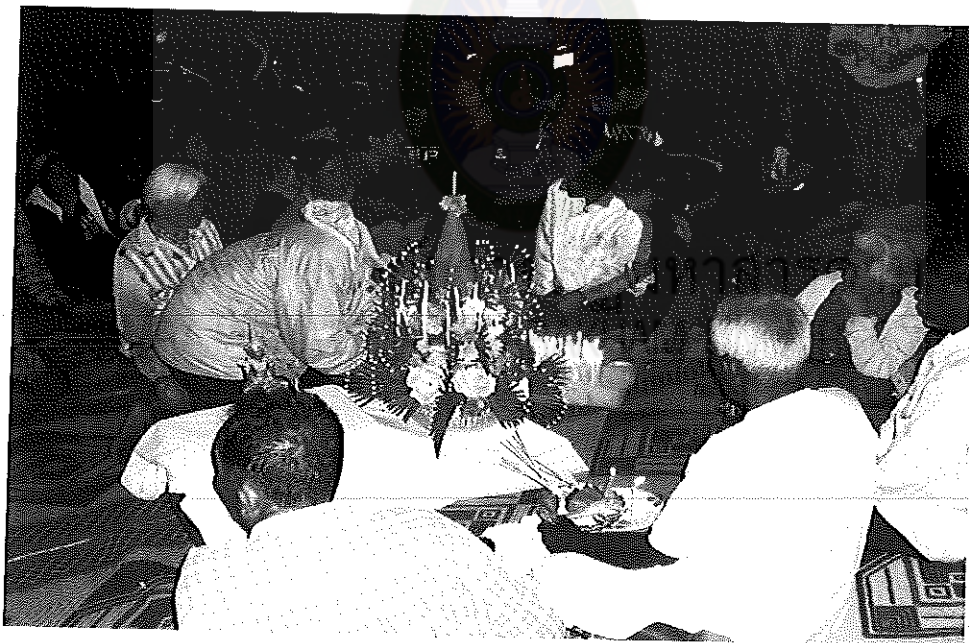
การทอผ้า บ้านโคกโก่ง จ.กาฬสินธุ์

การฟ้อนรำต้อนรับนักท่องเที่ยว บ้านโคกโก่ง จ.กาฬสินธุ์

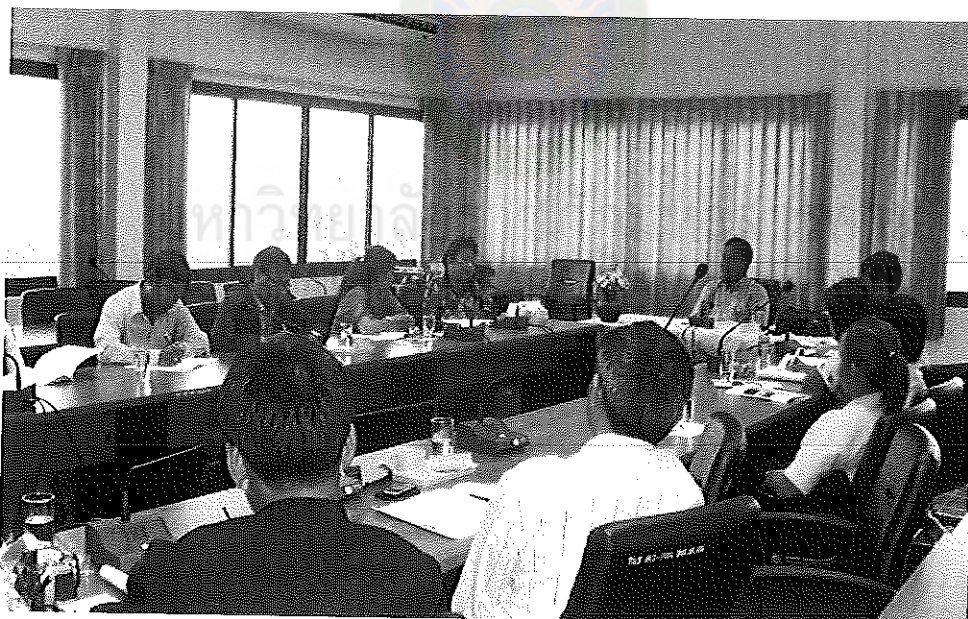
บ้านนุไพรโฮมสเตย์ จ.นครราชสีมา

การบายศรีสู่ขวัญ บ้านนุไพรโฮมสเตย์ จ.นครราชสีมา

สวนเบญจมาศมาศ บ้านนุโทรโฮมสเตย์ จ.นครราชสีมา

ภาพการประชุมกลุ่มการวิจัย (Focus groups)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) คร.กชธมน วงศ์คำ

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss. Kochtamon Wongkam

2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3 4499 00267 45 2

3. ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

4. หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และ e-mail

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000

โทรศัพท์ 0-4372-2118 ต่อ 268 โทรสาร 0-4374-2621 มือถือ 08-9622-5226

email : w.kochtamon@yahoo.com หรือ w._kochtamon@hotmail.com

5. ประวัติการศึกษา

ศศบ. อุตสาหกรรมท่องเที่ยว สถาบันราชภัฏมหาสารคาม,2541

บธ.ม. บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,2545

บธ.ค. บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,2553

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

การท่องเที่ยว, อุตสาหกรรมบริการ, จิตวิทยาบริการ

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

7.1 ปี 2545 ผู้วิจัยร่วม เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาการ

ระบบมาตรฐานคุณภาพ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา อำเภอนาइन

จังหวัดมหาสารคาม

7.2 ปี 2547 ผู้วิจัยร่วมเรื่อง การประเมินผลการปฏิบัติธรรม แสงวงบุญ

ณ พุทธมณฑลอิสาน พระธาตุนาइन จังหวัดมหาสารคาม

7.3 ปี 2548 ผู้วิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวปราสาทบ้านเขว

อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

7.4 ปี 2549 ผู้วิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษาบ้านเชียง

จังหวัดอุดรธานี

7.5 ปี 2552 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์